

**АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ:
СУЧАСНИЙ ДИСКУРС**

**ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ
УСЕУКРАЇНСЬКОГО НАУКОВО-МЕТОДИЧНОГО ВЕБІНАРУ**

Карпатський національний університет імені Василя Стефаника
Педагогічний факультет
Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна
Національної академії педагогічних наук України
Сумський державний педагогічний університет імені А.С.Макаренка
Центр науково-освітнього партнерства і мережевої взаємодії
ВГО “Інноваційний університет”
Рада з науково-дослідної роботи студентів,
аспірантів і молодих вчених КНУВС

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ: СУЧАСНИЙ ДИСКУРС

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ УСЕУКРАЇНСЬКОГО НАУКОВО-МЕТОДИЧНОГО ВЕБІНАРУ

*«Ознакою освіченої особистості є вміння навчатись від інших та використовувати ці знання при створенні власних ідей і підходів, завжди віддаючи належну шану тим, хто проторив цей інтелектуальний шлях. У цьому суть того, що називають **академічною доброчесністю**».*

*Мері А. Сіні, доктор філософії,
проректор Коледжу при Університеті Меріленду (США)*

Івано-Франківськ - 2026

*Рекомендовано до друку вченою радою педагогічного факультету
Карпатського національного університету імені Василя Стефаника
(протокол №7 від 22 січня 2026 року)*

**Академічна доброчесність: сучасний дискурс. Збірник матеріалів
Усеукраїнського науково-методичного вебінару / за ред. О.П.Цюняк; Івано-
Франківськ. Електронне видання. 2026. 96 с.**

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ

***Мирослава ВОВК**, доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України, завідувач відділу змісту і технологій педагогічної освіти Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна Національної академії педагогічних наук України;*

***Оксана КОНДУР**, доктор педагогічних наук, професор, декан педагогічного факультету Карпатського національного університету імені Василя Стефаника;*

***Руслана РОМАНИШИН**, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри початкової освіти та освітніх інновацій Карпатського національного університету імені Василя Стефаника;*

***Олена СЕМЕНОГ**, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки, керівник Центру науково-освітнього партнерства і мережевої взаємодії Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка;*

***Оксана ЦЮНЯК**, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри початкової освіти та освітніх інновацій, гарант освітньо-наукової програми «Професійна освіта», заступник декана з наукової роботи педагогічного факультету Карпатського національного університету імені Василя Стефаника;*

***Ірина СОЛОНЕЦЬ**, кандидат історичних наук, доцент кафедри етнології і археології, начальник навчально-методичного відділу Карпатського національного університету імені Василя Стефаника;*

***Володимир СТЕФІНІН**, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри підприємництва, торгівлі та прикладної економіки, член правління ВГО “Інноваційний університет”;*

***Тетяна ГОЦАНЮК**, здобувачка третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти спеціальності 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями) Карпатського національного університету імені Василя Стефаника.*

У збірнику представлено матеріали Усеукраїнського науково-методичного вебінару «Академічна доброчесність: сучасний дискурс». У публікаціях висвітлено теоретичні засади академічної етики, нормативно-правові аспекти забезпечення академічної доброчесності, сучасні виклики освітнього середовища, а також проаналізовано практичні інструменти виявлення академічного шахрайства й шляхи його запобігання. Особливу увагу приділено питанням профілактики плагіату, формуванню відповідальної поведінки здобувачів освіти, використанню цифрових технологій у процесі контролю результатів навчання та розвитку академічної культури у закладах освіти різних рівнів. У матеріалах подано результати емпіричних досліджень, авторські методики, приклади педагогічних практик і рекомендації щодо впровадження принципів академічної доброчесності в освітній процес.

Збірник адресовано науково-педагогічним працівникам, здобувачам вищої освіти, керівникам закладів освіти, методистам, а також усім, хто цікавиться проблемами якості освіти та академічної доброчесності.

СЕКЦІЯ 1. НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ	
Мирослава ВОБК АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ: СУТНІСТЬ ТА НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ	7
Оксана КОНДУР АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ ЯК ЧИННИК ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТИ В УКРАЇНІ: ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ	9
Тетяна КАЧАК ЦИФРОВІ ІНСТРУМЕНТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ: УКРАЇНСЬКИЙ І СВІТОВИЙ ДОСВІД	11
Руслана РОМАНИШИН ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ ПРИ ВИКОРИСТАННІ ІНСТРУМЕНТІВ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ПОЧАТКОВІЙ МАТЕМАТИЧНІЙ ОСВІТІ	14
Наталя НІКУЛА АКАДЕМІЧНА КУЛЬТУРА ЯК ПЕРЕДУМОВА СТАЛОГО РОЗВИТКУ НАУКИ: ІНТЕГРАЦІЯ УКРАЇНСЬКОЇ СИСТЕМИ ОСВІТИ У ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ПРОСТІР	16
Людмила ЛИКТЕЙ ЄВРОПЕЙСЬКІ СТАНДАРТИ АКАДЕМІЧНОЇ ЕТИКИ: МОЖЛИВОСТІ АДАПТАЦІЇ В УМОВАХ УКРАЇНСЬКОЇ ОСВІТИ	18
Ілля ПАХОМОВ АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ ЯК ЧАСТИНА ЄДИНОЇ ОСВІТНЬО-ЦИФРОВОЇ СИСТЕМИ БІЛОЦЕРКІВСЬКОГО ІНСТИТУТУ НЕПЕРЕРВНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ	20
СЕКЦІЯ 2. ЕТИЧНІ ЗАСАДИ Й ВИМОГИ ДО ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	
Олена СЕМЕНОГ АКАДЕМІЧНА КУЛЬТУРА ДОСЛІДНИКА В УМОВАХ ІІІ	24
Тетяна ФЕДІРЧИК ЕТИКА ДОСЛІДЖЕНЬ У ДОБУ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ: ВИКЛИКИ ТА РІШЕННЯ	27
Оксана ЦЮНЯК ТРАНСФОРМАЦІЯ ЦІННОСТЕЙ АКАДЕМІЧНОЇ КУЛЬТУРИ В ЕПОХУ ІІІ	29
Юрій ЮСИПЧУК ЕТИЧНІ АСПЕКТИ ЗБЕРЕЖЕННЯ ТА ПОПУЛЯРИЗАЦІЯ ДЕКОРАТИВНО-ПРИКЛАДНОГО МИСТЕЦТВА ГУЦУЛЬЩИНИ	32
Ольга ФАСТ ФОРМУВАННЯ ЕТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДИХ НАУКОВЦІВ: МОДЕЛІ ТА ПРАКТИКИ	34

Уляна ЮСИПЧУК РОЛЬ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ У ФОРМУВАННІ ДОСЛІДНИЦЬЕОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ-МЕДИКІВ	37
Ірина ДІДУХ, Наталія КИРСТА ТИПОВІ ПОРУШЕННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ ТА ПЕДАГОГІЧНІ СТРАТЕГІЇ ЇХ ЗАПОБІГАННЯ	39
Тетяна ХРАБАН ЕТИЧНІ ЗАСАДИ Й ВИМОГИ ДО ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У СФЕРІ ГЕНДЕРНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ	41
Тетяна ГОЦАНЮК АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ МОЛОДОГО ДОСЛІДНИКА	44
Валентин МАГАС ЕТИЧНІ РИЗИКИ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПІДГОТОВЦІ СУЧАСНОГО ІТ-ФАХІВЦЯ	46
Олександр РАДЧЕНКО ІНСТРУМЕНТИ ШІ ТА ДОТРИМАННЯ ЕТИЧНИХ НОРМ У НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ	48
Петро НАКЛАДЮК АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ ЯК ЕТИЧНО-НАУКОВА ПРОБЛЕМА СУЧАСНИХ ПРИРОДНИЧИХ ДОСЛІДЖЕНЬ	51
Маріанна ТАРАНУХА ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ФАКТОРИ ФОРМУВАННЯ МОРАЛЬНИХ УСТАНОВОК У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ: СУЧАСНІ ПІДХОДИ	54
СЕКЦІЯ 3. ТИПОВІ ПОРУШЕННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ ТА СПОСОБИ ЇХ ЗАПОБІГАННЯ	
Nataliia KOTURBASH FALSIFICATION AND FABRICATION OF DATA IN RESEARCH: CAUSES AND PREVENTIVE STRATEGIES	57
СЕКЦІЯ 4. ТЕХНОЛОГІЇ, ЩО ДОПОМАГАЮТЬ УНИКАТИ ПЛАГІАТУ ТА ПІДТРИМУВАТИ ДОБРОЧЕСНІСТЬ	
Іван КІЗИМА, Оксана ЦЮНЯК СТРАТЕГІЇ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ ЩОДО МІНІМІЗАЦІЇ ПОРУШЕНЬ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ	60
Іван КОВБАС АКАДЕМІЧНЕ ШАХРАЙСТВО У ДИСТАНЦІЙНІЙ ОСВІТІ: ІНСТРУМЕНТИ ВИЯВЛЕННЯ ТА ШЛЯХИ ЗАПОБІГАННЯ	63
Іван ГАЙНЮК ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ У STEM-ОСВІТІ: МОЖЛИВОСТІ ТА ЗАГРОЗИ АКАДЕМІЧНІЙ ДОБРОЧЕСНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ	65
Олександр ВЕТОШКІН ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ ПРИ ОЦІНЮВАННІ ПРОЄКТІВ З РОЗРОБКИ ПЗ: ВИКЛИКИ, ПОВ'ЯЗАНІ З ВИКОРИСТАННЯМ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ	67

Володимир СТИНСЬКИЙ ЗАГРОЗИ І ВИКЛИКИ ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ МАЙБУТНІМИ ФАХІВЦЯМИ ІТ-ГАЛУЗІ У ПРОФЕСІЙНИХ КОЛЕДЖАХ	70
ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ДОБРОЧЕСНОСТІ СЕРЕД ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ	
Світлана ДОББЕНКО АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ ЯК ЧИННИК ЯКІСНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ	73
Марія КОПЧУК-КАШЕЦЬКА АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ	75
Назарій ПІНЧУК КУЛЬТУРА АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ ЯК СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОГО ІМІДЖУ МАЙБУТНЬОГО МЕНЕДЖЕРА ОСВІТИ	77
Роман КОНДРАТ АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ У ЦИФРОВІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ГІРНИЧИХ ІНЖЕНЕРІВ: ВИКЛИКИ ТА СТРАТЕГІЇ	79
Кирило ШУРИГІН АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ ЯК ЦІННІСНО-НОРМАТИВНА ОСНОВА ПРОФЕСІЙНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ МАГІСТРІВ-ПЕДАГОГІВ У СИСТЕМІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТИ	81
Крістіна КОРБУТ АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ ЯК УМОВА ЗБЕРЕЖЕННЯ ВЛАСНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ ОСОБИСТОСТІ В СУСПІЛЬСТВІ, ЩО ШВИДКО ЗМІНЮЄТЬСЯ	83
Марина СТАРОВОЙТОВА КОЛЕКТИВНИЙ ВПЛИВ НА ФОРМУВАННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ	87
Анна ЧЕПЕЛЄВА ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ДОБРОЧЕСНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ	89
Марія МАРЧУК, Тетяна КАЧАК ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ: МОЖЛИВОСТІ ТА ЕТИЧНІ РИЗИКИ	91

НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ

*Мирослава БОВК,
доктор педагогічних наук, професор,
член-кореспондент НАПН України,
завідувач відділу змісту і технологій педагогічної освіти
Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна
Національної академії педагогічних наук України*

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ: СУТНІСТЬ ТА НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

У сучасних умовах трансформації системи освіти України, її інтеграції у Європейський освітній простір та зростання вимог до якості підготовки фахівців особливої уваги набуває проблема *академічної доброчесності* як фундаментальної цінності освітньої й наукової діяльності.

Актуальність означеної проблеми зумовлена поширенням проявів академічного плагіату, формалізацією оцінювання, зниженням мотивації до самостійної пізнавальної діяльності, а також викликами цифровізації освіти, які створюють нові форми доступу до інформації, спрощують можливості для порушення академічної доброчесності та вимагають від здобувачів освіти високого рівня інформаційної культури, критичного мислення та відповідального ставлення до навчальної та наукової діяльності.

Нормативно-правове забезпечення академічної доброчесності в Україні ґрунтується на системі державних правових актів, які визначають цінності, принципи, правила, механізми їх реалізації та відповідальність за порушення в освітній і науковій сферах. Основною метою цих документів є забезпечення довіри до результатів навчання та наукових досліджень, формування культури відповідальності, чесності та етичної поведінки в освітньому процесі.

Одним із ключових нормативних актів є Закон України «Про академічну доброчесність» № 4742-ІХ, ухвалений Верховною Радою України 18 грудня 2025 р., який набирає чинності з 31 липня 2026 р. і встановлює уніфіковану правову базу регулювання академічної доброчесності на всіх рівнях освіти та науки [2]. Закон визначає: сферу дії – освітня та наукова діяльність, конкурси, оцінювання, присудження кваліфікаційних ступенів; основні правила поведінки для всіх учасників академічного процесу; види порушень академічної доброчесності (плагіат, фальсифікації, неправомірне приписування авторства та ін.); систему заходів реагування та відповідальності, включно з дисциплінарними санкціями; обов'язки закладів освіти щодо формування культури доброчесності та запобігання порушенням [2].

Відповідно до Закону, формування академічної доброчесності в закладах освіти спрямоване на досягнення низки суспільно значущих результатів, зокрема:

- підвищення рівня довіри до результатів навчання здобувачів освіти;
- покращення якості освіти;
- забезпечення високих стандартів якості та доброчесності в наукових дослідженнях;
- утвердження принципів чесності й відповідальності громадян у суспільному житті [2].

Закон передбачає створення в кожному закладі освіти та науковій установі внутрішніх систем забезпечення академічної доброчесності, затвердження відповідних політик, процедур і механізмів перевірки оригінальності робіт та розгляду повідомлень про порушення. Серед встановлених правил – обов'язкове використання програмних засобів перевірки на плагіат, прозорі процедури оцінювання, визначення механізмів реагування на порушення, а також відповідальність осіб, які допустили порушення академічної доброчесності. Крім того, Закон встановлює перелік типових порушень академічної доброчесності, включно з плагіатом, фальсифікацією, неправомірним присвоєнням авторства, недоброчесним оцінюванням, а також визначає систему санкцій і заходів академічної відповідальності відповідно до статусу учасника освітнього процесу.

У Законі України «Про освіту» *академічна доброчесність* тлумачиться як сукупність етичних принципів і визначених законом правил», якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та наукової діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання або наукових досягнень [3].

Важливу роль у забезпеченні академічної доброчесності відіграє Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти – постійно діючий колегіальний орган, уповноважений формувати державну політику у сфері забезпечення якості вищої освіти. Агентство затверджує критерії оцінювання якості освітньої діяльності та результатів навчання, здійснює акредитацію освітніх програм і інституційні перевірки закладів вищої освіти на відповідність установленим стандартам, а також розробляє методичні рекомендації й надає консультативну підтримку з питань упровадження принципів академічної доброчесності. Діяльність Агентства спрямована на формування культури якості в академічному середовищі, запобігання проявам академічного шахрайства, підвищення прозорості освітніх процесів та зміцнення довіри суспільства до результатів навчання і наукових досліджень [1].

Таким чином, академічна доброчесність у сучасному освітньому просторі України набуває статусу провідної педагогічної цінності, що визначає якість підготовки майбутніх фахівців і формування їхньої професійної відповідальності.

Академічна доброчесність є ключовим чинником забезпечення якості освіти та наукової діяльності, що поєднує етичні, правові та педагогічні складові освітнього процесу. Аналіз теоретичних джерел і нормативно-правових актів України засвідчує, що академічна доброчесність формує основу академічної

культури здобувачів освіти та педагогічних, науково-педагогічних працівників, визначає довіру до результатів навчання і наукових досліджень і є передумовою розвитку професійної відповідальності.

Отже, нормативно-правове забезпечення академічної доброчесності спрямоване на підвищення довіри до освітніх і наукових результатів, утвердження етичних стандартів поведінки та формування відповідальної і компетентної академічної спільноти, що відповідає сучасним вимогам української та європейської освітньої системи.

Список використаних джерел

1. Академічна доброчесність. НАЗЯВО. URL:<https://surl.li/idfprs>.
2. Закон України «Про академічну доброчесність». URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/4742-20?utm_source=chatgpt.com#Text.
3. Закон України «Про освіту». URL:https://kodeksy.com.ua/pro_osvitu/statja-42.htm.

Оксана КОНДУР,

*доктор педагогічних наук, професор,
декан педагогічного факультету*

Карпатського національного університету імені Василя Стефаника

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ ЯК ЧИННИК ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТИ В УКРАЇНІ: ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

Нині в умовах глобалізації, цифровізації освітнього простору та активного впровадження онлайн-навчання зростає потреба у формуванні у здобувачів освіти високих етичних стандартів, відповідальності та самостійності, адже саме ці якості забезпечують ефективне засвоєння знань, розвиток критичного мислення та професійних компетентностей. Усвідомлення важливості моральної та інтелектуальної чесності стає необхідною умовою успішної академічної діяльності та підвищення рівня довіри до результатів навчання. У цьому контексті *академічна доброчесність* виступає одним із ключових чинників підвищення якості освіти в Україні, оскільки формує етичну основу освітнього процесу, забезпечує достовірність оцінювання та сприяє розвитку відповідальної та самостійної особистості.

Закон України «Про освіту» (2017) визначає *якість освіти* як відповідність результатів навчання вимогам, встановленим законодавством, відповідним стандартом освіти та/або договором про надання освітніх послуг. Цей Закон диференціює поняття «якість освіти» і «якість освітньої діяльності» як відповідний рівень організації, забезпечення та реалізації освітнього процесу, що сприяє здобуття особами якісної освіти та відповідає вимогам, встановленим законодавством та/або договором про надання освітніх послуг [2].

Згідно з сучасними дослідженнями, *якість освіти* визначається такими основними параметрами: якісним професійним складом педагогічних працівників, які здатні реалізувати навчальні цілі; впровадженням інноваційних методів і технологій навчання; станом матеріально-технічної бази закладів освіти; відповідністю освітніх програм міжнародним стандартам; ефективним менеджментом і моніторингом освітнього процесу [3, С.17–27].

Наукові розвідки дозволяють стверджувати, що методологія формування академічної доброчесності ґрунтується на комплексному підході, який поєднує нормативно-правові, організаційно-педагогічні та виховні аспекти.

Важливою складовою є освітні практики, що передбачають упровадження спеціалізованих тренінгів, семінарів і навчальних курсів, спрямованих на формування у здобувачів освіти знань про етичні норми академічної діяльності, розвиток відповідального ставлення до результатів власного навчання та усвідомлення наслідків академічних порушень.

Практичну спрямованість мають також інтерактивні форми роботи: аналіз реальних кейсів академічних порушень, моделювання етичних дилем у форматі рольових ігор, проведення дискусій щодо меж допустимого запозичення, а також виконання письмових завдань із обов'язковим дотриманням правил цитування. Додатково застосовуються онлайн-курси з академічної доброчесності, зокрема на платформах відкритої освіти, таких як EdEra, Prometheus, Coursera, що сприяє підвищенню доступності навчальних ресурсів і формуванню у здобувачів освіти сталих моделей доброчесної поведінки.

Суттєву роль відіграє також моніторинг і контроль, які забезпечуються шляхом використання сучасних цифрових інструментів для виявлення плагіату, а також систематичного оцінювання навчальних досягнень і практичних навичок здобувачів освіти. Це сприяє підвищенню об'єктивності оцінювання та прозорості освітнього процесу.

У результаті проведеного теоретико-методологічного аналізу зроблено висновки, що академічна доброчесність є чинником підвищення якості освіти в Україні, оскільки забезпечує достовірність результатів навчання, сприяє формуванню академічної культури та розвитку професійних і громадянських компетентностей здобувачів освіти. Її дотримання створює передумови для об'єктивного оцінювання, зміцнення довіри до освітніх результатів і підвищення ефективності освітнього процесу загалом.

Варто зазначити, що практична реалізація принципів академічної доброчесності в Україні й надалі супроводжується низкою викликів, зокрема недостатнім рівнем обізнаності учасників освітнього процесу, обмеженістю спеціалізованих освітніх програм і недосконалістю механізмів реагування на академічні порушення. Подолання зазначених проблем можливе за умови посилення інституційної політики закладів освіти, упровадження обов'язкових курсів з академічної доброчесності, використання сучасних цифрових інструментів контролю та активного залучення всіх суб'єктів освітнього процесу до формування культури доброчесної поведінки.

Перспективним напрямом подальших наукових розвідок вважаємо емпіричне вивчення ефективності освітніх практик формування академічної

добročесності в умовах цифровізації та дистанційного навчання, а також розроблення індикаторів рівня сформованості академічної культури здобувачів освіти. Особливої уваги потребує дослідження взаємозв'язку між академічною доброчесністю та розвитком критичного мислення, професійної і громадянської зрілості майбутніх фахівців. Важливим також є аналіз інституційних механізмів запобігання академічним порушенням і створення моделей інтеграції принципів доброчесності у внутрішні системи забезпечення якості освіти.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про академічну доброчесність». URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/4742-20?utm_source=chatgpt.com#Text
2. Закон України «Про освіту». URL:https://kodeksy.com.ua/pro_osvitu/statja-42.htm.
3. Stoika O. Quality of higher education: research concepts and scientific approaches. *Continuing Professional Education: Theory and Practice*. 76(3). 2023. С.17–27.

Руслана РОМАНИШИН,
доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри початкової освіти та освітніх інновацій
Карпатського національного університету імені Василя Стефаника

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ ПРИ ВИКОРИСТАННІ ІНСТРУМЕНТІВ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ПОЧАТКОВІЙ МАТЕМАТИЧНІЙ ОСВІТІ

Цифрова трансформація різних сфер життєдіяльності суспільства зумовлює активне розроблення й упровадження технологій штучного інтелекту, які є ефективним інструментом оптимізації людської діяльності. Загальновідомо, що початок свого шляху на планеті III бере з середини 50-х років минулого століття, коли була створена його перша програма (Аллен Ньюелл та Герберт Саймон), а також був вперше вжитий термін «штучний інтелект» [2]. Початок 2023 року ознаменувався резонансною подією – надання компанією OpenAI вільного доступу в Україні до однієї з версій ChatGPT, нового і популярного в багатьох країнах чат-боту на основі штучного інтелекту.

В освітній сфері штучний інтелект набуває подвійного статусу – водночас як мета і як засіб навчання. З одного боку, у процесі підготовки майбутніх фахівців з інформаційних технологій і суміжних галузей оволодіння інструментами штучного інтелекту стає важливим результатом освітньої діяльності. З іншого боку, як сучасний дидактичний засіб, штучний інтелект сприяє персоніфікації освітнього процесу, адаптації навчального контенту до індивідуальних потреб здобувачів освіти та підвищенню ефективності педагогічної взаємодії. Варто зазначити, що зростання цифровізації та

упровадження штучного інтелекту (ШІ) в освітній процес створюють нові можливості для навчання, але разом з тим виникають нові виклики для дотримання академічної доброчесності, зокрема і у початковій школі.

Завдяки широкому функціональному потенціалу інструменти штучного інтелекту можуть інтегруватися практично в усі освітні програми незалежно від їхнього профілю, забезпечуючи підтримку навчальної діяльності, формувальне оцінювання, аналітику освітніх результатів і розвиток самостійності здобувачів освіти. Водночас масштаби й результативність такого впровадження значною мірою залежать від накопиченого практичного досвіду використання технологій, рівня цифрової компетентності педагогів і наявності методичного супроводу.

На основі узагальнення українських і зарубіжних наукових напрацювань доцільно виокремити комплекс педагогічно обґрунтованих підходів до забезпечення академічної доброчесності під час використання інструментів штучного інтелекту в початковій математичній освіті.

По-перше, важливим є нормативне визначення меж і способів застосування ШІ у процесі навчання математики. Йдеться про чітке регламентування педагогічних ситуацій, у яких цифрові інструменти можуть використовуватися як допоміжний засіб (для візуалізації математичних понять, пояснення алгоритмів дій, тренування обчислювальних навичок), але не як джерело готових відповідей. Беззаперечно, такий підхід сприяє формуванню в учнів усвідомленої навчальної діяльності та запобігає підміні власного мислення автоматизованими рішеннями.

По-друге, особливого значення набуває формування основ цифрової етики у здобувачів початкової освіти у контексті математичного навчання. Учнів необхідно систематично ознайомлювати з принципами відповідального використання цифрових ресурсів, пояснювати неприпустимість представлення результатів, отриманих за допомогою ШІ, як власних без розуміння способу розв'язання. У математичній освіті це передбачає акцент на процесі міркування, а не лише на кінцевому результаті, що сприяє розвитку чесності, самостійності та рефлексії [1, С.25–32].

По-третє, ефективним засобом підтримки академічної доброчесності є впровадження формувального оцінювання з орієнтацією на логіку розв'язання. Замість традиційної перевірки правильності відповіді доцільно використовувати завдання, які передбачають пояснення послідовності математичних дій, аргументацію вибору способу розв'язання, аналіз типових помилок.

По-четверте, ключову роль відіграє професійна підготовка вчителя початкових класів. Педагог має володіти не лише технічними навичками роботи з інструментами штучного інтелекту, а й методикою їх дидактично доцільної інтеграції в уроки математики. Це передбачає здатність проектувати навчальні завдання з урахуванням потенціалу ШІ, контролювати характер його використання учнями та створювати освітнє середовище, у якому цифрові технології підсилюють розвиток математичної компетентності, а не підміняють пізнавальну діяльність.

Таким чином, із вище зазначеного можна зробити висновок, що забезпечення академічної доброчесності в початковій математичній освіті в

умовах застосування штучного інтелекту потребує системного поєднання регулятивних, методичних і виховних заходів. Орієнтація на процес математичного мислення, розвиток цифрової культури здобувачів освіти і підвищення професійної готовності вчителя створюють передумови для відповідального використання ШІ як ресурсу підвищення якості освіти.

Список використаних джерел

1. Толочко С.В., Бордюг Н.С., Міронець Л.П. Академічна доброчесність та штучний інтелект в освітній і науковій діяльності. *Інноваційна педагогіка*. 2 (62). 2023. С.25–32.
2. Що таке штучний інтелект: історія, види та складові. URL:<https://gigacloud.ua/blog/navchannja/scho-take-shtuchnij-intelekt-istorijavidi-ta-skladovi>.

Тетяна КАЧАК,
*доктор філологічних наук, професор,
професор кафедри початкової освіти та освітніх інновацій
Карпатського національного університету імені Василя Стефаника*

ЦИФРОВІ ІНСТРУМЕНТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ: УКРАЇНСЬКИЙ І СВІТОВИЙ ДОСВІД

У сучасних умовах цифровізації освіти академічна доброчесність стає ключовим компонентом якості навчання, наукової діяльності та професійного становлення здобувачів освіти. Поширення дистанційних та гібридних форматів навчання дедалі більше потребує ефективних цифрових засобів для запобігання плагіату, фальсифікації результатів та порушень авторських прав. Цифрові інструменти відіграють важливу роль у формуванні прозорого, справедливого та відповідального освітнього середовища.

Поняття академічної доброчесності включає етичні норми академічної поведінки, що гарантують достовірність результатів навчання та наукової діяльності. Академічна доброчесність (Academic Integrity) – принцип етичної поведінки та морального коду в академічному середовищі, що передбачає чесність, довіру, справедливість, повагу, відповідальність і сміливість у навчанні, викладанні та науковій діяльності. Відповідно до визначення International Center for Academic Integrity (ICAI), академічна доброчесність є зобов'язанням навіть у складних обставинах дотримуватися цих шести фундаментальних цінностей як основи академічної практики та поведінки усіх членів академічної спільноти – студентів, викладачів і дослідників. «Фундаментальні цінності – це більше, ніж просто абстрактні принципи, вони служать для формування та покращення етичних здатностей до прийняття рішень та поведінки. Вони дозволяють академічним спільнотам втілювати ідеали в дії» [5, с. 4].

Академічна доброчесність сприяє збереженню репутації освітніх інституцій, формуванню професійної етики здобувачів, підвищенню якості досліджень та навчальних здобутків. Цифрові технології стають не лише

інструментом поширення знань, а й засобом моніторингу дотримання академічних стандартів.

У світовій освітній та науковій практиці активно використовують цифрові сервіси, спрямовані на забезпечення академічної доброчесності шляхом автоматизації виявлення плагиату, аналізу академічної мови та опрацювання метаданих навчальної діяльності. Такі інструменти дають змогу не лише контролювати оригінальність академічних текстів, а й формувати культуру відповідального академічного письма та етичної поведінки науковців та учасників освітнього процесу.

Одним із найпоширеніших напрямів застосування цифрових технологій є антиплагіатні системи, які здійснюють перевірку оригінальності текстів на основі масштабних баз даних наукових, освітніх та інтернет-джерел. Серед провідних світових платформ варто виокремити Turnitin – сервіс перевірки академічних робіт, що зіставляє тексти з мільярдами джерел і широко використовується у провідних університетах світу [6]. Вагомим інструментом також є Grammarly (функція перевірки на плагиат), який поєднує можливості мовного редагування з виявленням текстових запозичень, сприяючи підвищенню якості академічного письма [2].

Важливу роль у забезпеченні академічної доброчесності відіграють засоби аналізу навчальної діяльності, інтегровані в системи управління навчанням (LMS), зокрема Moodle, Canvas або Blackboard та Google Classroom. Такі платформи дозволяють здійснювати моніторинг активності студентів під час онлайн-тестування, аналізувати кореляцію результатів навчання з попередньою освітньою траєкторією, а також виявляти потенційні ознаки академічного шахрайства, зокрема аномальні шаблони відповідей.

В українській освіті серед LMS (Learning Management System – система управління навчанням) найчастіше використовують Google Classroom, який дозволяє організувати дистанційне навчання, розміщувати навчальні матеріали, проводити онлайн-тести та комунікувати зі студентами. Платформа інтегрується з іншими цифровими сервісами, що сприяє ефективному контролю навчального процесу та формуванню академічної доброчесності серед здобувачів освіти. Ефективним під час аудиторного й дистанційного навчання для оцінювання знань і вмінь студентів та забезпечення академічної доброчесності є використання програм Kahoot, Formative, Quizizz, Plickers, Google Forms [3, с. 4].

Окремим інноваційним напрямом є застосування технології блокчейн (Blockchain) у забезпеченні академічної доброчесності. Блокчейн використовується для фіксації наукових даних, публікацій, сертифікатів та результатів навчання, що гарантує неможливість їхнього підроблення або несанкціонованої зміни. Завдяки прозорості та незмінності записів блокчейн-технології сприяють підтвердженню авторства, автентичності документів і довіри до результатів освітньої та наукової діяльності.

В українському освітньому просторі також спостерігається активне впровадження цифрових інструментів забезпечення академічної доброчесності. Заклади вищої освіти використовують як міжнародні сервіси, так і власні або адаптовані рішення. Серед найпоширеніших антиплагіатних систем – Unicheck,

платформа для перевірки оригінальності текстів, яка інтегрується з LMS і підтримує українську мову [7], а також StrikePlagiarism.com [4], сервіс, що аналізує тексти з урахуванням мовних моделей та відкритих мережеских джерел. Ці інструменти поступово стають стандартом під час перевірки курсових, кваліфікаційних і наукових робіт у вітчизняних ЗВО.

Вагоме значення для розвитку культури академічної доброчесності в Україні мають державні ініціативи та законодавчі зміни. Міністерство освіти і науки України запровадило низку вимог, серед яких обов'язкове використання антиплагіатних систем під час захисту дисертацій, упровадження етичних кодексів закладів освіти, а також організація тренінгів із цифрової грамотності та академічної доброчесності для викладачів і здобувачів освіти. Такі положення закріплено, зокрема, у статті 42 Закону України «Про освіту» [1], де академічну доброчесність визначено як сукупність етичних принципів і правил, дотримання яких забезпечує довіру до результатів навчання та наукових досягнень. У сукупності зазначені заходи сприяють формуванню відповідального та прозорого освітнього середовища.

Практичне використання цифрових інструментів у навчальному процесі забезпечує автоматизацію перевірки текстів на плагіат, аналітику поведінки студентів під час оцінювання та моніторинг співставлення даних у режимі реального часу. Водночас інтеграція таких інструментів потребує комплексного підходу, що включає належну підготовку користувачів, дотримання вимог конфіденційності та адаптацію до національного законодавства у сфері захисту персональних даних.

Попри численні переваги, застосування цифрових інструментів стикається з низкою викликів. Серед них – технічні обмеження, пов'язані з недостатнім рівнем ІТ-інфраструктури в окремих закладах вищої освіти, а також неоднозначне сприйняття користувачами процесів автоматизованого контролю, що іноді розглядаються як прояв «надмірної автоматизації». Окрему увагу потребують і етичні питання, зокрема дотримання балансу між контролем та довірою до студентів.

Перспективними напрямками використання цифрових інструментів для забезпечення академічної доброчесності є впровадження технологій штучного інтелекту для прогнозування ризиків недоброчесної поведінки, використання великих даних для аналітики освітніх процесів, а також розвиток інтерактивних платформ, спрямованих на підвищення рівня академічної культури.

Отже, цифрові інструменти забезпечення академічної доброчесності є невід'ємною складовою сучасної освіти. Вони сприяють прозорості освітнього процесу, підвищенню якості навчальних і наукових результатів та формуванню професійної етики здобувачів освіти. Український досвід інтеграції таких рішень в освітню практику поступово наближається до світових стандартів, водночас потребуючи подальшого розвитку, підтримки на рівні освітньої політики та формування середовища, у якому етична поведінка є базовою цінністю академічної спільноти.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про освіту». *Відомості Верховної Ради України*. 2017. №38–39. С. 380. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
2. *Grammarly Plagiarism Checker*. URL: <https://www.grammarly.com/plagiarism-checker>
3. Kachak T. B. Digital Instruments of Literary Education of Future Primary School Teachers in the Conditions of Distance Learning. *Information Technologies and Learning Tools*. 2021. Vol. 86. No. 6. P. 144–161. <https://doi.org/10.33407/itlt.v86i6.4079>
4. StrikePlagiarism. *StrikePlagiarism.com: academic plagiarism detection service*. URL: <https://strikeplagiarism.com>
5. *The Fundamental Values of Academic Integrity*. 3rd ed. Clemson, SC, 2021. URL: https://academicintegrity.org/aws/ICAI/asset_manager/get_file/911282?ver=1
6. *Turnitin: an originality and plagiarism detection service*. URL: <https://www.turnitin.com>
7. Unicheck. *Unicheck: plagiarism detection platform*. URL: <https://unicheck.com>

Наталія НІКУЛА,
кандидат педагогічних наук, доцент,
заступник декана з виховної роботи
факультету педагогіки, психології та соціальної роботи
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

АКАДЕМІЧНА КУЛЬТУРА ЯК ПЕРЕДУМОВА СТАЛОГО РОЗВИТКУ НАУКИ: ІНТЕГРАЦІЯ УКРАЇНСЬКОЇ СИСТЕМИ ОСВІТИ У ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ПРОСТІР

У сучасних умовах глобалізації освіти академічна культура є одним із ключових чинників сталого розвитку науки та інтеграції української системи освіти у міжнародний науково-освітній простір, особливо в контексті трансформацій, зумовлених цифровізацією, зростанням академічної мобільності та посиленням вимог до якості наукових досліджень.

Актуальність означеної проблеми зумовлена необхідністю подолання системних викликів сучасної вищої освіти: поширення академічної недоброчесності, формалізації наукової діяльності, зниження мотивації до досліджень та недостатньої інтегрованості українських учених у міжнародні наукові мережі. Саме академічна культура виступає тим інтегративним ресурсом, що забезпечує формування відповідального науковця, розвиток критичного мислення у здобувачів освіти, утвердження етичних норм дослідницької діяльності та підвищення довіри до результатів наукової праці. Крім того, в умовах реформування системи освіти академічна культура розглядається як важливий чинник інституційної спроможності закладів вищої освіти, їх

конкурентоспроможності та здатності продукувати інновації. Беззаперечно, академічна культура створює підґрунтя для сталого розвитку науки через поєднання освітньої, дослідницької та соціальної місії університету, сприяє формуванню відкритого академічного середовища й активному залученню української наукової спільноти до європейського та світового інтелектуального простору.

Науковці визначають академічну культуру як сукупність цінностей, норм, практик та стандартів діяльності в університетському середовищі, що забезпечують ефективний науково-освітній процес, академічну доброчесність та творче дослідження. Українські дослідники підкреслюють стратегічну роль академічної культури в розвитку ЗВО, оскільки вона сприяє формуванню відповідальності, професійності й критичного мислення серед здобувачів освіти та учених. У цьому контексті виділяють такі компоненти: академічну доброчесність, наукову комунікацію, культуру наставництва, міждисциплінарну співпрацю та відкритий науковий дискурс. Ці підходи стали предметом обговорення в низці наукових заходів в Україні, зокрема конференції «Академічна культура дослідника в освітньому просторі: європейський та національний досвід». Зокрема, учасники конференції акцентували увагу на важливості академічної доброчесності як базової складової академічної культури, що сприяє не лише якості наукових досліджень, але й формуванню міжнародної довіри до української науки [1].

Зазначимо, що сталий розвиток науки передбачає не лише накопичення знань, але й здатність наукової спільноти ефективно функціонувати, дотримуючись етичних та професійних стандартів. Ця культура є невіддільною від академічної доброчесності, що включає протидію плагіату, правильну авторську практику, прозорість оцінювання та публікацій. Академічна доброчесність сприяє підвищенню якості наукових публікацій та репутації закладів освіти на міжнародному рівні.

Інтеграція української освітньої системи у Європейський освітній простір (European Education Area) та Європейський дослідницький простір (European Research Area) є стратегічним завданням наукової політики України. Це передбачає узгодження національних стандартів освіти та науки з європейськими, забезпечення академічної мобільності науковців і студентів, впровадження спільних програм та проєктів. Результати VI Міжнародної науково-практичної конференції «Integration of the Ukrainian Education System into the European Education Area» свідчать про актуальність таких напрямів як гармонізація законодавства, міжнародне партнерство та спільні наукові ініціативи між українськими та європейськими закладами освіти. Ключовими аспектами інтеграції є: запровадження європейських стандартів академічної доброчесності у навчальних програмах, розвиток спільних дослідницьких лабораторій, академічна мобільність викладачів та студентів, а також участь у міжнародних проєктах [2].

Проведений аналіз засвідчує, що розвиток академічної культури є стратегічним ресурсом модернізації національної науки й освіти. Саме вона забезпечує внутрішню якість освітньо-наукових процесів, підтримує довіру до

результатів досліджень та створює умови для повноцінної участі українських закладів вищої освіти у European Higher Education Area.

Отже, подальший поступ української науки безпосередньо залежить від послідовного утвердження академічних цінностей на всіх рівнях освітньої системи – від індивідуальної наукової етики до інституційних стратегій розвитку. Це потребує цілеспрямованої державної політики, професійної підготовки педагогічних кадрів та активної позиції академічної спільноти, що в сукупності здатні забезпечити сталий розвиток науки й конкурентоспроможність України у європейському освітньо-дослідницькому просторі.

Список використаних джерел

1. Академічна культура дослідника в освітньому просторі: європейський та національний досвід» – 2025. URL:https://naps.gov.ua/ua/press/releases/3609/?utm_source=chatgpt.com
2. VI International scientific and practical conference “Integration of the Ukrainian education system into the European Education Area” (25 October 2024). URL:https://eurydice.iea.gov.ua/news/2226/?utm_source=chatgpt.com

Людмила ЛИКТЕЙ,
доктор філософії, спеціаліст вищої категорії,
викладач-методист Відокремленого структурного підрозділу
«Івано-Франківський фаховий коледж»
Карпатського національного університету імені Василя Стефаника

ЄВРОПЕЙСЬКІ СТАНДАРТИ АКАДЕМІЧНОЇ ЕТИКИ: МОЖЛИВОСТІ АДАПТАЦІЇ В УМОВАХ УКРАЇНСЬКОЇ ОСВІТИ

Інтеграція України до Європейського простору вищої освіти актуалізує потребу системного узгодження національної освітньої політики з європейськими стандартами забезпечення якості вищої освіти, ключовим нормативним компонентом яких є *академічна етика*.

Проблематика академічної етики розглядається у працях зарубіжних та українських дослідників. Значний внесок у тлумачення сучасного розуміння академічної етики зроблено Європейською мережею академічної доброчесності (ENAI), Міжнародною асоціацією університетів (IAU), а також групою ALLEA, яка розробила Європейський кодекс поведінки з дослідницької доброчесності.

Варто зазначити, що в Україні проблеми імплементації цих стандартів досліджуються у контексті реформування вищої освіти та забезпечення її якості. Серед стратегічних цілей Національною стратегією розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 роки одним з індикаторів визначено «запровадження ефективних механізмів виявлення порушень академічної доброчесності та процедур притягнення до академічної відповідальності» [2].

Впровадження та адаптація європейських стандартів академічної етики в умовах української вищої освіти розглядається як необхідна передумова

підвищення якості освітніх результатів, зміцнення академічної автономії закладів вищої освіти та формування сталої культури відповідальності, що забезпечує інтеграцію національної системи вищої освіти до спільного європейського освітньо-наукового простору.

У сучасному європейському освітньому дискурсі *академічна етика* розуміється як сукупність принципів, норм і практик, що регламентують освітню та наукову діяльність і спрямовані на забезпечення академічної доброчесності, відповідальності, прозорості та взаємної довіри між суб'єктами освітнього процесу. Європейські стандарти академічної етики ґрунтуються на розумінні освіти як суспільного блага та простору відповідального пізнання. В основі цих стандартів лежать принципи чесності, довіри, справедливості, поваги, відповідальності та академічної свободи.

А. Дорошко у своїх працях аналізує європейський досвід протидії академічній недоброчесності, зосереджуючись на інституційних механізмах забезпечення академічної етики в університетах Великої Британії, Швеції та Польщі. Особливу увагу авторка приділяє функціонуванню кодексів академічної доброчесності, діяльності спеціалізованих етичних комітетів, превентивним освітнім практикам, а також процедурам виявлення й реагування на порушення академічних норм [3, pp. 57–66]. На нашу думку, зазначені підходи є методологічно та практично значущими для України в контексті розбудови внутрішніх систем забезпечення якості вищої освіти, формування культури академічної відповідальності та імплементації європейських стандартів академічної етики з урахуванням національних освітніх традицій і нормативно-правових вимог.

У сфері освітньої діяльності значну роль відіграють інституційні кодекси етики, розроблені відповідно до рекомендацій Міжнародної асоціації університетів (International Association of Universities, IAU) [1]. Такі кодекси спрямовані не лише на запобігання порушенням академічної доброчесності, а й на цілеспрямоване формування етичної культури академічного середовища, заснованої на принципах відповідальності, поваги, справедливості та академічної свободи. У документах IAU наголошується, що інституційні етичні кодекси мають виконувати превентивну, регулятивну та освітню функції, бути інтегрованими у внутрішні системи забезпечення якості та підтримуватися ефективними механізмами впровадження й моніторингу. У цьому контексті кодекси етики розглядаються як важливий інструмент інституційного розвитку університетів і зміцнення довіри до результатів освітньої та наукової діяльності [1].

На нашу думку, адаптація європейських стандартів потребує: розроблення та оновлення локальних кодексів академічної етики; системної просвітницької роботи зі здобувачами освіти та науково-педагогічними працівниками; створення прозорих процедур реагування на порушення етичних норм; формування культури партнерства та відповідального лідерства в академічному середовищі.

Серед основних викликів адаптації європейських стандартів академічної етики в Україні слід виокремити фрагментарність інституційного впровадження етичних норм, формалізований характер окремих регулятивних документів,

недостатній рівень сформованості культури академічної доброчесності, а також обмеженість механізмів превенції й відповідальності за порушення. Водночас подолання зазначених викликів потребує не лише нормативно-правового узгодження з європейськими вимогами, а й цілеспрямованої трансформації ціннісних орієнтацій академічної спільноти, розвитку інституційної автономії закладів вищої освіти та інтеграції принципів академічної етики у внутрішні системи забезпечення якості освіти. Саме комплексний і системний підхід до імплементації європейських стандартів створює передумови для сталого розвитку української вищої освіти та її повноцінної інтеграції до Європейського простору вищої освіти.

Вважаємо, що Європейські стандарти академічної етики є цілісною системою цінностей і нормативних орієнтирів, що забезпечують якість освітньої і наукової діяльності. Саме тому їх адаптація в умовах української освіти є необхідною умовою успішної інтеграції до Європейського простору вищої освіти.

Список використаних джерел

1. Міжнародна асоціація університетів. URL:<https://iau.global/>.
2. Національна стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 роки. URL:<https://mon.gov.ua/osvita-2/vishcha-osvita-ta-osvita-doroslikh/strategiya-rozvitku-vishchoi-osviti-v-ukraini-na-2022-2032-roki>.
3. Паламар С., Науменко М. Реалізація принципів академічної доброчесності як дієви інструмент забезпечення якості вищої освіти. *Освітологічний дискурс*. 3-4. С.38–39. URL:<https://doi.org/10.28925/2312-5829.2022.345>.
4. Dorozhko A. Academic Integrity in the Context of European Experience and Ukrainian Practice. *Educational Challenges*. 27(1). 57–66. URL:<https://doi.org/10.34142/2709-7986.2022.27.1.05>.

Ілля ПАХОМОВ,

*старший викладач кафедри педагогіки, психології та менеджменту
Білоцерківський інститут неперервної професійної освіти
ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України*

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ ЯК ЧАСТИНА ЄДИНОЇ ОСВІТНЬО-ЦИФРОВОЇ СИСТЕМИ БІЛОЦЕРКІВСЬКОГО ІНСТИТУТУ НЕПЕРЕРВНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

У Білоцерківському інституті неперервної професійної освіти (далі – БІНПО) для підготовки і підвищення кваліфікації фахівців здійснено перехід на нову освітню модель, заміну традиційно-класичного освітнього простору на віртуально-мережевий, цифрову трансформацію всіх напрямів діяльності Інституту, забезпечення всіх учасників освітнього процесу рівних можливостей доступу до послуг, інформації та знань, що надаються на основі інформаційно-комунікаційних технологій.

Відповідно до Стратегії розвитку БІНПО на 2020-2025 роки, Концепції цифровізації БІНПО на 2022-2026 роки його цифрова трансформація передбачає створення сучасного цифрового закладу освіти, що проходить докорінну диджиталізацію системи управління, освітньої і наукової діяльності та включає п'ять напрямів:

1. **Цифрове управління.** Цифровий маркетинг: упровадження наскрізної системи електронного документообігу; забезпечення ІТ-підтримки процесів прийняття управлінських рішень; цифровізація органів управління, які забезпечують реалізацію нових функцій та вдосконалення якості й ефективності методів управління.
2. **Цифрова освіта:** розвиток єдиної інформаційно-освітньої платформи закладу з використанням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій; формування, розвиток та задоволення інформаційних потреб підрозділів, які забезпечують освітню діяльність; вивчення кращих практик, розроблення й запровадження курсів за новими технологіями, зокрема: Data Science, AI, Robotics, IoT, Blockchain, Cybersecurity, AR, VR тощо; популяризувати серед здобувачів освіти освітніх програми зі STEM-освіти.
3. **Цифрова наука:** забезпечення доступу до цифрових банків наукової інформації, електронних бібліотечних фондів; ІТ-підтримка участі студентів, аспірантів і професорсько-викладацького складу в національних і міжнародних наукових програмах; розбудова цифрової платформи для проведення фундаментальних і прикладних досліджень; підвищення надійності та ефективності оброблення великих обсягів інформації.
4. **Розвиток людського капіталу:** удосконалення цифрової грамотності, розвиток цифрової компетентності науково-педагогічних працівників і здобувачів освіти; впровадження наявних, а також розроблення, розвиток і застосування цифрових технологій для підвищення цифрової культури користувачів; підготовка кадрового складу до переходу на безпаперові технології роботи тощо.
5. **Створення цифрової екосистеми:** розвиток єдиного цифрового середовища для підтримки ефективної взаємодії суб'єктів, що охоплює нормативне регулювання, стандарти, інформаційну інфраструктуру, кадри та інформаційну безпеку; розвиток систем захисту даних в електронних інформаційних системах та протидія кіберзлочинності; розвиток ресурсних і сервісних характеристик Інтернету, розгортання топології ширококутних високошвидкісних каналів електронних комунікацій, систем формування ІКТ-просторів бездротового доступу до електронних баз даних; формування мобільно орієнтованого середовища діяльності користувачів, забезпечення їх доступу до електронних даних (мобільні Інтернет-пристрої, мобільні Інтернет-комунікатори, смартфони, планшети, ноутбуки, ультрабуки, великоекранні панелі тощо); формування та використання електронних інформаційних баз і систем, зокрема електронних бібліотек та наукометричних баз даних; підвищення

надійності та ефективності оброблення великих обсягів інформації за різними напрямками діяльності.

Створена єдина освітньо-цифрова екосистема, що поєднує інтелектуальний, науковий, професійний, освітній, технологічний потенціал суб'єктів мережевого освітньо-цифрового середовища, передбачає використання цифрових, андрагогічних та інтерактивних технологій у віртуальному просторі, трансформацію від лінійної до мережевої (кластерної) моделі розвитку ключових, предметних і міжпредметних компетентностей, удосконалення зовнішніх комунікацій між надавачами освітніх послуг, їхніми замовниками та ключовими стейкхолдерами, формування навичок використовувати цифрові засоби, нарощувати обсяги інформації, створювати власні цифрові продукти.

Єдина освітньо-цифрова екосистема БІНПО включає: LMS «Профосвіта» (<https://profosvita.org/>, зареєстровано більше 8000 учасників), хмарний сервіс Microsoft Teams платформи Office 365 (понад 4000 зареєстрованих), Школу педагогічного коучингу та її цифровий двійник – Віртуальну школу педагогічного коучингу, Консалтинговий центр, онлайн-консультпункт «Новітні виробничі технології», інформаційно-аналітичний ресурс «Методична скарбничка», онлайн-центр психологічної підтримки «ReVita», онлайн-Академію цифрових технологій, цифрову бібліотеку БІНПО, цифрові навчальні курси, цифрові програмно-методичні комплекси, персональні вебресурси викладачів, власний сайт БІНПО (<https://binpo.com.ua/>), власний ютуб-канал (<https://t1p.de/six2k>), телеграм-канал (https://t.me/binpo_umo), віртуальні рубрики на сайті БІНПО для неформальної освіти та професійного розвитку фахівців.

Однією з віртуальних рубрик Єдиної освітньо-цифрової екосистеми БІНПО є «Академічна доброчесність». Вона складається з наступних розділів: «Законодавчі та нормативні документи», «Поняття академічної доброчесності та плагіату», «Інструменти перевірки на оригінальність наукових текстів», «Національний репозитарій академічних текстів», «Вебінари з академічної доброчесності», «Декларації про академічну доброчесність здобувачів освіти на науково-педагогічних працівників», «Віртуальна книжкова полиця», «Політика академічної доброчесності».

Розділ «Законодавчі та нормативні документи» містить нормативно-правові-документи як загальнодержавного, так і інститутського рівня. Серед внутрішніх нормативних документів варто насамперед назвати: Кодекс академічної доброчесності БІНПО, Положення про академічну доброчесність та етику академічних взаємовідносин у БІНПО, Положення про комісію з питань етики та академічної доброчесності у БІНПО.

У розділі «Поняття академічної доброчесності та плагіату» наведені цитати з нормативно-правових документів щодо поняття та видів академічної доброчесності та плагіату. Розділ «Інструменти перевірки на оригінальність наукових текстів» містить низку інструментів перевірки на оригінальність наукових текстів, серед яких БІНПО застосовує StrikePlagiarism.com.

У розділі «Національний репозитарій академічних текстів» міститься посилання на нього, інформація, положення, регламент роботи, нормативні посилання та статистична інформація. Розділ «Вебінари з академічної

добročесності» містить покликання на вебінари з академічної добročесності, проведені у БІНПО та інших закладах та установах.

У розділі «Декларації про академічну добročесність здобувачів освіти на науково-педагогічних працівників» містяться тексти Декларацій про академічну добročесність як здобувачів вищої освіти, так і науково-педагогічних працівників. Розділ «Віртуальна книжкова полиця» містить покликання на видання з академічної добročесності, частинна з яких видана у БІНПО.

У розділі «Політика академічної добročесності» міститься інформація про заходи з розвитку академічної добročесності, проведені у БІНПО за останні роки. Останній з таких заходів був проведений 11 квітня 2025 року у рамках Сорок другої Міжнародної спеціалізованої виставки «Освіта та кар'єра - 2025», коли БІНПО провів Студентський освітній форум «Академічна добročесність та етика професійної діяльності сучасного фахівця». Форум зібрав понад 100 учасників: науково-педагогічних працівників закладів вищої, фахової передвищої та післядипломної освіти, педагогічних працівників ЗП(ПТ)О, здобувачів вищої освіти, роботодавців, ключових внутрішніх і зовнішніх стейкхолдерів.

Форум став важливою платформою для обговорення ключових цінностей сучасної освіти, формування свідомого, відповідального фахівця, здатного діяти чесно, етично та професійно в умовах викликів сьогодення, став джерелом нових ідей, мотивації й спільного прагнення до якісних змін у професійній підготовці молоді.

Пропонувалися наступні напрями для обговорення: «Академічна добročесність та етика професійної діяльності сучасного фахівця: виклики, тенденції, акценти», «Формування культури академічної добročесності здобувачів в умовах цифровізації освіти», «Процедури дотримання академічної добročесності при підготовці фахівців за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки у БІНПО», «Академічна добročесність в епоху штучного інтелекту: виклики та можливості онлайн-освіти», «Академічна добročесність як складова якості підготовки докторів філософії в Інституті соціальної та політичної психології», «Особистий бренд сучасного фахівця», «Професійна етика здобувача вищої освіти – ключ до успішної кар'єри», «Академічна добročесність у вимірі сучасного освітнього простору», «Академічна добročесність: виклики в епоху цифрових трансформацій», «Академічна добročесність: досвід ЄС та його імплементація в Україні», «Психологічний супровід учасників освітнього процесу під час воєнного стану», «Психологічні особливості нетикету викладача в сучасних освітніх умовах», «Академічна добročесність як основа професійної етики сучасного педагога», «Відкриті дані та добročесна кар'єра: професійне самовизначення молоді в умовах війни», «Формування дослідницької компетентності майбутніх викладачів закладів вищої освіти в умовах освітніх викликів», «Вивчення кореляційних зв'язків між показниками психічного здоров'я подружжя в умовах воєнного конфлікту», «Професійна етика сучасного фахівця: виклики в умовах воєнного стану».

ЕТИЧНІ ЗАСАДИ Й ВИМОГИ ДО ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Олена СЕМЕНОГ,
*доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри педагогіки,
керівник Центру науково-освітнього партнерства і мережевої взаємодії
Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка*

АКАДЕМІЧНА КУЛЬТУРА ДОСЛІДНИКА В УМОВАХ ШІ

Стрімкий розвиток технологій штучного інтелекту трансформує сучасний науково-освітній простір, змінюючи підходи до проведення досліджень, опрацювання інформації та академічної комунікації. Інструменти штучного інтелекту дедалі активніше застосовуються у пошуковій діяльності, аналізі даних, підготовці наукових текстів і навчальних матеріалів, водночас актуалізуючи етичні та методологічні виклики.

Актуальність проблеми зумовлена кількома взаємопов'язаними чинниками. По-перше, масове впровадження ШІ-інструментів суттєво змінює характер наукової праці, нівелюючи межі між авторським і машинно згенерованим контентом. Це потребує переосмислення традиційних уявлень про авторство, оригінальність і відповідальність за результати дослідження.

По-друге, зростає ризик формалізації наукової діяльності, поверхневого використання ШІ без належного критичного аналізу, а також порушень принципів академічної доброчесності. За відсутності сформованої академічної культури штучний інтелект може перетворитися з інструменту підтримки досліджень на фактор девальвації наукової творчості.

По-третє, сучасний дослідник має володіти не лише фаховими компетентностями, а й цифровою етикою, навичками відповідального використання інтелектуальних технологій та здатністю інтегрувати ШІ у власну наукову діяльність без втрати гуманістичних цінностей науки. Саме тому осмислення академічної культури дослідника в умовах ШІ є важливим науково-педагогічним завданням, що має безпосередній вплив на якість підготовки наукових кадрів.

Академічна культура є невід'ємною складовою сучасного освітнього і наукового середовища, адже визначає систему цінностей, етичних норм і професійних стандартів, на яких ґрунтується діяльність закладів вищої освіти та наукових установ. Основи академічної культури у сучасному розумінні були закладені у 2004 році Бухарестською декларацією з етичних цінностей та принципів вищої освіти в Європейському регіоні. Декларація наголошує на важливості таких принципів як:

– академічний дух, культура та спільнота (Academic Ethos, Culture, and Community);

- академічна доброчесність у викладанні та навчанні (Academic Integrity in Teaching and Learning);
- демократичне й етичне врядування (Democratic and Ethical Governance);
- дослідження, засновані на академічній доброчесності та соціальній відповідальності (Research Based on Academic Integrity and Social Responsibility) [4, с. 433–532].

Зазначені принципи утворюють цілісну систему, у межах якої відбувається професійне становлення здобувачів вищої освіти та науковців, формується їхня ціннісна позиція і громадянська відповідальність.

Наукові розвідки дозволяють стверджувати, що академічну культуру можна розглядати як багатовимірне явище, яке включає:

- педагогічну майстерність і професіоналізм викладача;
- академічну комунікацію, культуру наукового письма й читання;
- культуру розумової праці, критичне мислення та рефлексію;
- етичні цінності та моральну відповідальність у науковій і освітній діяльності [3, с. 18].

За дослідженнями А. Козинця та С. Ягодзінського, *академічна культура* виконує низку ключових функцій:

- *забезпечення якості освіти* – дотримання етичних і професійних стандартів сприяє ефективності навчального процесу та наукових досліджень;
- *формування професійної етики* – академічна доброчесність створює умови для довіри до результатів наукової діяльності;
- *сприяння міжнародній інтеграції* – уніфіковані стандарти академічної культури полегшують співпрацю освітян і науковців на глобальному рівні;
- *інструмент протидії корупції* – дотримання принципів академічної доброчесності мінімізує ризики неетичних практик у сфері освіти [1, С. 17–22].

У сучасних умовах цифровізації та поширення інноваційних технологій академічна культура набуває стратегічного значення, оскільки забезпечує баланс між технологічним прогресом і гуманістичними засадами освіти, сприяє сталому розвитку академічної спільноти. Крім того, академічна культура є важливою в умовах цифровізації освіти та активного впровадження інноваційних технологій, зокрема і штучного інтелекту, який надзвичайно стрімко увірвався у всі сфери людської діяльності, включаючи академічну, і швидко стає потужним інструментом у руках науковців і здобувачів різних рівнів вищої освіти.

У 2022 році знаковою подією стало відкриття широкого доступу до генеративних інструментів штучного інтелекту, розроблених компанією OpenAI. О. Семененко слушно зауважує, що під штучним інтелектом варто розуміти не інтелект у звичайному людському розумінні, а нейронну мережу – алгоритм якої працює, використовуючи ті самі принципи, що й мозок людини [2]. Як показує досвід, штучний інтелект (ШІ) стає не лише інструментом автоматизації, а й потужним засобом підтримки наукової діяльності, здатним оптимізувати роботу з великими обсягами даних, структурувати інформацію, аналіз літератури та підготовку публікацій. Водночас широке впровадження генеративних моделей,

таких як ChatGPT, відкриває нові можливості, але ставить перед науковцем низку етичних і методологічних викликів.

Формування академічної культури дослідника окреслюємо як складний, багатовимірний, поетапний процес якісних змін психологічної сфери особистості, що відбувається з урахуванням основних положень теорії діяльності, міжкультурної комунікації; ідеї гуманістичної, акмеологічної парадигми; концепції неперервної педагогічної освіти, кар'єрної концепції освіти, загальнодидактичних і специфічних принципів [3, с.65].

Узагальнення досвіду міжнародних, європейських організацій, національного досвіду дає підстави характеризувати *академічну культуру дослідника* як інтегративне утворення особистості, яке складається з аксіологічного, мотиваційно-етичного, наративноцифрового, мовнокомунікативного, праксеологічного, поведінковоінтерактивного компонентів, кожний з яких характеризується певним змістовим наповненням і проявляється в культурі розумової праці, етичній культурі, культурі академічного читання і письма, академічної комунікації, академічній інформатиці, академічному менеджменті та ін.

Застосування штучного інтелекту у науковій діяльності вимагає формування нових компетентностей дослідника, які поєднують традиційні академічні навички з цифровою грамотністю та критичним мисленням. До таких компетентностей належать здатність оцінювати достовірність результатів, критично аналізувати генеративний контент, перевіряти його відповідність науковим джерелам і підтримувати прозорість авторства.

Вважаємо, що штучний інтелект повинен виступати допоміжним засобом наукової діяльності, що підсилює аналітичні можливості людини, але не підміняє її критичне мислення, інтерпретацію результатів і авторську позицію. Саме збереження пріоритету людського інтелекту є ключовою умовою підтримки якості наукових досліджень у цифрову епоху. ШІ може виконувати роль інтелектуального асистента, автоматизуючи рутинні операції, структурування даних, пошук та систематизацію наукової літератури, проте він не може замінити процес формування висновків, концептуальних моделей або наукової аргументації.

Ключовим аспектом інтеграції ШІ у наукову практику стає дотримання етичних стандартів і принципів академічної доброчесності, порушення яких може призвести до зниження наукової якості, підміни інтелектуальної діяльності автоматизованими алгоритмами та втрати авторської відповідальності. Тому академічна культура сучасного дослідника повинна включати усвідомлену інтеграцію ШІ у дослідницьку практику, де технологія виступає допоміжним інструментом, а не джерелом готових рішень.

Отже, академічна культура дослідника в умовах штучного інтелекту є інтегративною якістю особистості, що поєднує традиційні академічні цінності, етичну відповідальність та цифрову компетентність. ШІ слугує засобом підсилення аналітичних і організаційних можливостей науковця, водночас пріоритет людського інтелекту, критичного мислення та авторської позиції залишається визначальним. Окрім того, формування академічної культури у

цифрову епоху потребує поєднання педагогічних, етичних і технологічних стратегій, що забезпечують ефективність, прозорість та наукову цінність досліджень.

Список використаних джерел

1. Козинець А. О., Ягодзінський С. М. Академічна культура та доброчесність здобувачів як компетентнісна складова їхнього професійного розвитку. *Інноваційна педагогіка*. 2024. Вип. 22. С. 17–22.
2. Семененко О. Що таке ChatGPT і чому він такий популярний. URL:<https://finance.ua/ua/goodtoknow/ChatGPT>.
3. Семенов О. М. Академічна культура дослідника: європейський та національний контексти : *навчальний посібник*. Суми : СумДПУ імені А.С.Макаренка, 2021. 216 с.
4. The Bucharest Declaration on Ethical Values and Principles of Higher Education in the Europe Region (2004). Higher Education in Europe. UNESCO: European Centre for Higher Education. P. 433–532.

Тетяна ФЕДІРЧИК,

*доктор педагогічних наук, професор,
проректор з науково-педагогічної роботи*

Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

ЕТИКА ДОСЛІДЖЕНЬ У ДОБУ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ: ВИКЛИКИ ТА РІШЕННЯ

Цифровізація науки й освіти відкриває нові можливості для дослідницької діяльності, забезпечуючи оперативний доступ до інформаційних ресурсів, автоматизацію аналізу даних і розширення наукової комунікації. Водночас, цифровізація як невід’ємна складова Четвертої промислової революції істотно впливає на трансформацію ціннісних орієнтацій сучасного суспільства, адже, за слушним зауваженням В. Воронкова і В. Нікітенко, «ми живемо в цифрову еру, яка детермінується алгоритмами, бітами, великими даними та переформатуванням «фізичного світу» [2, с. 101].

Проблематику цифрової етики активно досліджує футуролог і філософ Нік Бостром, котрий приділяє увагу етичним дилемам, що виникають у зв’язку з розвитком штучного інтелекту, робототехніки та інших високотехнологічних систем. Дослідник стверджує, що стрімке зростання потужності та автономності цих технологій створює серйозні етичні виклики, зокрема, порушення конфіденційності та безпеки персональних даних, посилення соціальної нерівності, а також потенційні загрози для життя та здоров’я людей [1]. Бостром наголошує на необхідності розробки чітких етичних принципів і міжнародних стандартів регулювання технологій, що дозволяють збалансувати інноваційний потенціал із захистом фундаментальних прав і безпеки людини.

Як показує досвід, важливим вектором розвитку етики досліджень у добу цифрових технологій є інтеграція штучного інтелекту у суспільний і науковий простір. З появою передових технологій, таких як ChatGPT та Stable Diffusion, зростає увага до їхнього впливу на наукову діяльність, підготовку дослідників і академічну комунікацію. Однак, масове використання генеративних алгоритмів (ChatGPT, Stable Diffusion) у наукових дослідженнях ускладнює визначення авторства та контроль за достовірністю результатів. Генеративні ШІ-інструменти можуть створювати фальсифіковані тексти, зображення або дані, що ставить під сумнів достовірність наукової інформації та знижує довіру до результатів досліджень.

Однією з ключових проблем є ризики поширення недостовірної інформації, алгоритмічної упередженості та моральні питання, що виникають при автоматизованому прийнятті рішень. До прикладу, генеративні алгоритми можуть створювати фальсифіковані наукові тексти або дані, що ставить під сумнів достовірність результатів досліджень і довіру до наукового середовища.

Ключову роль відіграє нормативно-правове регулювання, яке захищає права людини та запобігає зловживанням цифровими технологіями у науці та освіті. У науковому контексті критично важливим є балансування між інноваційним потенціалом ШІ та етичними обмеженнями, щоб технології сприяли розвитку науки, а не ставали джерелом ризиків для академічної спільноти [3]. Основні принципи етики штучного інтелекту – справедливість, недискримінація, прозорість і орієнтація на людину – безпосередньо корелюють з академічною доброчесністю, забезпечуючи об'єктивність досліджень і захист прав учасників наукового процесу.

Одним із пріоритетних напрямів подолання етичних проблем у цифрову добу є формування академічної культури та цифрової етики дослідника. Впровадження спеціалізованих навчальних програм із цифрової етики, розвитку критичного мислення та академічної доброчесності сприяє усвідомленому використанню цифрових технологій та дотриманню професійних і моральних стандартів у науковій діяльності.

Важливим інструментом забезпечення етики досліджень є прозорість та контроль наукових процедур. Це включає розроблення внутрішніх політик закладів вищої освіти щодо використання штучного інтелекту, впровадження чітких процедур перевірки достовірності даних, обґрунтованості висновків і відповідності дослідницьких результатів встановленим академічним стандартам. Такі механізми дозволяють мінімізувати ризики маніпуляцій із даними та підвищують довіру до наукових результатів.

Не менш важливим є регулювання та законодавче забезпечення цифрової діяльності у науці. Адаптація національних нормативно-правових актів до європейських стандартів, подібних до GDPR, гарантує захист прав учасників досліджень і запобігає можливим зловживанням цифровими технологіями у науковій діяльності. Законодавчі рамки створюють правову основу для відповідального використання даних та інструментів штучного інтелекту.

Ще одним стратегічним напрямом є розвиток алгоритмічної прозорості. Використання відкритих моделей та документування процесів навчання

алгоритмів дозволяє зменшити алгоритмічну упередженість і підвищити відтворюваність результатів досліджень, що сприяє формуванню культури критичного аналізу цифрових результатів та підвищенню відповідальності дослідника.

На нашу думку, важливим є баланс між інноваціями та етичними обмеженнями. Технологічні інструменти мають використовуватися як підтримка наукового пізнання, а не як заміна дослідницької рефлексії та професійної відповідальності. Такий баланс забезпечує розвиток науки, водночас зберігаючи високі стандарти етичної та академічної культури, що є ключовим чинником сталого розвитку наукового середовища.

Із вище зазначеного можна зробити висновок, що цифрова трансформація науки та освіти створює нові умови для наукової діяльності, у яких традиційні підходи до етики досліджень потребують переосмислення. Виклики цифрової доби – від алгоритмічної упередженості до ризиків поширення недостовірної інформації – вимагають комплексного підходу, що поєднує технологічну компетентність із високим рівнем професійної відповідальності дослідника. Беззаперечно, що свідоме та критичне використання цифрових інструментів сприяє зміцненню академічної культури, підвищенню довіри до наукових результатів та забезпечує стале функціонування наукового середовища в умовах глобальної цифровізації.

Список використаних джерел

1. Бостром Н. Суперінтелект. Стратегії і небезпеки розвитку розумних машин. Київ: Наш формат. 2020. 408 с.
2. Воронкова В., Нікітенко В. Філософія цифрової людини і цифрового суспільства: теорія і практика : Торунь : Liha-Pres, 2022. 460 с.
3. Ethics of Artificial Intelligence and Robotics. (2020)
URL:https://plato.stanford.edu/entries/ethics-ai/?utm_

Оксана ЦЮНЯК,
*доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри початкової освіти та освітніх інновацій,
гарант ОНП «Професійна освіта», заступник декана з наукової роботи
Карпатського національного університету імені Василя Стефаника*

ТРАНСФОРМАЦІЯ ЦІННОСТЕЙ АКАДЕМІЧНОЇ КУЛЬТУРИ В ЕПОХУ ІІІ

Сучасне суспільство характеризується стрімким розвитком інформаційних технологій, що кардинально змінює способи передачі знань і організації навчального процесу. Як показує досвід, інформаційні та цифрові технології суттєво впливають на освітнє середовище. Окрім того, інтенсивне впровадження

технологій штучного інтелекту, зокрема, генеративних мовних моделей, як-от ChatGPT, Claude, Gemini та інших, створює нові виклики та можливості для освітянської спільноти. Як зауважують С. Толочко, Н. Бордюг та А. Годунова, *штучний інтелект* (ШІ) проникає у різні сфери життя, трансформуючи їх у «інтелектуалізовані» області та стаючи невіддільною складовою повсякденності. Складно навіть перелічити галузі, які залишаються поза його впливом. ШІ здатен інтерпретувати медичні знімки, розпізнавати мовлення, прогнозувати природні явища, створювати розважальний контент, музику, поезію, зображення та анімацію, а також генерувати інноваційні ідеї, які можуть бути запатентовані, формулювати математичні теореми, розробляти лікарські засоби, парфуми та нові відтінки фарб. Таким чином, ШІ не лише трансформує промисловість і бізнес-процеси, а й має суттєвий вплив на соціальні структури, освіту та повсякденне життя людини [3, с. 463].

Автори монографії «Стратегія розвитку штучного інтелекту в Україні» визначають *штучний інтелект* (ШІ) як функцію штучної свідомості, що реалізується через спеціально створену та контрольовану систему алгоритмів. Ця система забезпечує самонавчання на основі наявної інформації, накопичених знань, правил, законів суспільства та попереднього досвіду, а також здатна створювати нові знання для виконання завдань, делегованих людиною. Крім того, ШІ володіє можливістю проводити самодіагностику, оцінювати ефективність власних рішень і обґрунтовувати прийняті нею рішення, що забезпечує адаптивність та автономність у виконанні складних завдань [2, с. 23].

У сучасному контексті розвитку науки і освіти такі властивості ШІ відкривають нові перспективи для автоматизації освітніх процесів, підтримки дослідницької діяльності та інтеграції інтелектуальних систем у науково-педагогічну практику. Водночас вони вимагають розробки етичних норм, стандартів безпечного використання та механізмів контролю, щоб зберегти цінності академічної доброчесності та запобігти ризикам некоректного чи маніпулятивного застосування технологій. Так, українські дослідники відзначають, що використання ШІ в академічному письмі та навчальній діяльності може сприяти полегшенню доступу до інформації й підвищенню ефективності підготовки завдань, однак призводить до ризиків неправомірного використання, зокрема плагіату та автоматичного створення робіт без особистої участі здобувача освіти, що негативно впливає на достовірність оцінювання та етичні норми навчального процесу.

В. Кубко переконана, що традиційні підходи до доброчесності вже не відповідають викликам цифровізації та розвитку ШІ. Потрібне не лише технологічне реагування (створення детекторів, оновлення правил), а й ціннісне переосмислення доброчесності як етичного орієнтира, що передбачає фокус на відповідальності, цифровій етиці й адаптації освіти до нових форм пізнання, де ШІ стає активним елементом освітнього процесу [1, С.172–180].

Варто зазначити, що одним із найбільш обговорюваних інструментів штучного інтелекту, який здобув широке поширення, є мовна модель ChatGPT, розроблена компанією OpenAI. ChatGPT стала своєрідним індикатором нової хвилі потенційних порушень академічної доброчесності серед здобувачів освіти.

Цей чат-бот, побудований на основі нейронної мережі, функціонує як персональний цифровий асистент, виконуючи широкий спектр завдань: підтримує інтерактивний діалог, генерує відповіді на запити користувачів, коригує некоректні формулювання та здатен брати участь у аргументованій дискусії зі співрозмовником [4].

На нашу думку, навіть за умов активної інтеграції штучного інтелекту, розмежування між людським інтелектом та машинним мисленням залишається ключовою цінністю академічної культури. ШІ не здатен повністю відтворити відкритість, моральні міркування та емоційну складову людського мислення, що підкреслює необхідність збереження людського фактора як центрального елемента навчально-наукового процесу. Переконані, що сучасна академічна культура повинна інтегрувати цифрові компетентності, критичне мислення та етичну рефлексію, забезпечуючи баланс між технологічним прогресом і цінностями гуманізму.

Українські дослідження свідчать, що академічна спільнота активно обговорює питання академічної культури в умовах цифрової трансформації. Зокрема, формування цінностей академічної культури здобувачів вищої освіти в епоху ШІ є предметом практичних дискусій у науковому середовищі. У цьому контексті окрему увагу приділяють розробці стратегій інтеграції цифрових технологій та штучного інтелекту в освітній процес, з одночасним збереженням основоположних принципів академічної доброчесності. Акцент робиться на формуванні цифрової грамотності, критичного та аналітичного мислення, здатності оцінювати достовірність інформації та відповідально користуватися технологічними ресурсами. Крім того, українські ЗВО досліджують вплив ШІ на методи навчання, підходи до оцінювання та педагогічну взаємодію, підкреслюючи важливість поєднання технологічних інновацій із розвитком етичних, соціальних і когнітивних компетентностей здобувачів освіти. Це свідчить про необхідність системного підходу до цифрової трансформації освіти, який враховує не лише технічні можливості, а й культурні, етичні та соціальні аспекти академічного середовища.

Із вище зазначеного можна зробити висновок, що трансформація академічної культури в епоху ШІ супроводжується змінами у ціннісних орієнтаціях: від суворого дотримання традиційних правил до балансування між технологічними можливостями і етичними нормами. Академічна культура майбутнього повинна інтегрувати цифрові навички, критичний підхід, відповідальне використання технологій та збереження цінностей гуманізму. У зв'язку з цим пріоритетом залишається збереження балансу між технологічним прогресом і морально-етичними принципами академічної спільноти, що є ключовим для розвитку якісної, інноваційної та ціннісно сталості освітньої системи.

Список використаних джерел

1. Кубко В.П. Ціннісний вимір академічної доброчесності в епоху штучного інтелекту. *Культурологічний альманах*. (3). 2025. С.172–180. URL:<https://doi.org/10.31392/cult.alm.2025.3.21>.

2. Стратегія розвитку штучного інтелекту в Україні: монографія / За заг. ред. А. Шевченка. Київ: ІПШІ, 2023. 305 с.
3. Толочко С. В., Бордюг Н. С., Годунова А. В. Розвиток критичного мислення молоді в епоху розвитку технологій зі штучним інтелектом. *Modern educational strategies under the influence of the development of the information society and European integration: Scientific monograph*. Riga, Latvia: «Baltija Publishing». 2024. С.462–490.
4. Sullivan M., Kelly A., McLaughlan P. ChatGPT in higher education: Considerations for academic integrity and student learning. *Journal of Applied Learning and Teaching*. 6. 1. 2023. URL:<https://doi.org/10.37074/jalt.2023.6.1.17>.

Юрій ЮСИПЧУК,

кандидат мистецтвознавства, доцент,

Навчально-науковий Інститут мистецтв

Карпатського національного університету імені Василя Стефаника

ЕТИЧНІ АСПЕКТИ ЗБЕРЕЖЕННЯ ТА ПОПУЛЯРИЗАЦІЯ ДЕКОРАТИВНО- ПРИКЛАДНОГО МИСТЕЦТВА ГУЦУЛЬЩИНИ

Декоративно-прикладне мистецтво Гуцульщини є своєрідним феноменом народного мистецтва, яке має віковічні традиції. Для художніх виробів притаманна творча фантазія і досконалість технічного виконання. Яскраві, самобутні, митці декоративно-прикладного майстерні і досконалі у своїх творчих здобутках завжди викликають повагу і захоплення серед інших. В художніх виробках народних митців на Гуцульщині збереглися загальнослов'янські традиції, що виявляються у формах предметів, орнаменті і техніках. Ці твори засвідчують мистецькі здібності майстрів декоративно-прикладного мистецтва, їх високо розвинуте почуття краси. І хоча знаходимо багато подібних форм виробів, але їхній орнамент є індивідуальним та неповторним.

Етичні аспекти збереження та популяризація творів декоративно-прикладного мистецтва Гуцульщини вимагають відповідального ставлення до творчої спадщини майстрів, забезпечують збереження автентичності творів та при потребі мінімального втручання під час реставрації. Важливою умовою реставрації творів декоративно-прикладного мистецтва Гуцульщини є збереження авторського задуму та правом суспільства на ознайомлення з ними, враховуючи різноманітність аудиторії.

Декоративно-прикладне мистецтво має виховний та пізнавальний вплив, тому його популяризація повинна бути спрямована на розвиток естетичного сприйняття краси, уникаючи маніпуляцій. При ознайомлення з твором мистецтва потрібно надати точну інформацію про твір, авторство.

Наприклад, розглянемо творчість відомого майстра декоративно-прикладного мистецтва Гуцульщини Романа Стринадюка. Перші вироби з кольорових металів на території Прикарпаття відносять до кінця XVII століття.

Розквіт традиції гуцульського мосяжництва припадає на кінець XIX – початок XX століття. В цей час набули найбільшого поширення типологічні групи, підгрупи і типи мосяжних виробів [2].

Народний майстер сформував власний стиль, завжди залишається тісно пов'язаним з гуцульськими традиціями художньої обробки кольорового металу Гуцульщини. В своїх роботах майстер використовує традиційні композиційні елементи та орнаментальні мотиви. Тривалий час відомий мосяжник працював самотійно. Це допомогло йому виробити власний стиль, який вирізняються з поміж інших майстрів.

Роботи майстра, крім естетичного вигляду, мають цікаве сюжетно-композиційне рішення, так, наприклад, топірець з мавками. Ця робота розповідає романтичну гуцульську легенду. Персонажі твору втілюють колорит прекрасних і загадкових Карпат, які так любив талановитий митець. Відомо, що в свій час Роман Стринадюк відмовився від пропозиції переїзду за кордон на добре оплачувану роботу, бо не уявляв свого життя на чужині без рідного краю.

Цікавим є те, що у своїй творчості народний майстер звертався до теми полювання. Незважаючи на те, що Роман Стринадюк і сам був мисливцем, в його роботах не зустрічається жодного вияву агресії. Оспівуючи велич природи, у його творах мисливець завжди виступає переможеним. Рушниці Роман Стринадюк виготовляв з дотриманням усіх канонів, але жодна з них не могла б вистрілити, бо в жодній з них немає отвору для запалювання пороху. Роман Стринадюк називали майстром мирної зброї.

Свої роботи майстер присвячує гуцульським легендам про злого Чугайстра, життя гуцулів. Цих розповідей народний майстер знав досить багато і часто розповідав своїм гостям.

У своїй творчості Роман Стринадюк використовував анімалістичний жанр зі своєрідне і декоративним зображення тварин, які часто зустрічаються в лісах Карпат.

Цікавим є зображення гуцулів, в які автор вкладав почуття гумору, доброти.

У творах майстра поряд з численним новаторством зустрічаємо і традиційні для Гуцульщини елементи, які майстер подає у своїй інтерпретації. Роман Стринадюк використовував візантійський орнамент. Даний елемент він використав для виготовлення єпископських жезлів, обкладинок до книг, зокрема Євангелія.

Роман Стринадюк виготовляв речі, які характеризуються синтезом матеріалів. У творчих роботах поєднував дерево, шкіру, ріг, сталь та, звичайно, кольорові метали. Для втілення своїх задумів майстер значно розширив технологічні межі, крім традиційних методів обробки кольорових металів, застосовував травлення, гальванопластику, гальваностерію, електрохімічне полірування, холодну та гарячу емалі, лиття за виплавленими моделями.

Привертає увагу настільний годинник майстра, який, крім чудового декору, мав досить складну механічну будову. Над цим унікальним шедевром майстер працював більше десяти років [1].

Отже, Роман Михайлович Стринадюк зумів досягти власного стилю та власного трактування форми та орнаменту і переважно працював над індивідуальними замовленнями, виконуючи які дійсно міг творчо підійти до композиційного вирішення твору. Майстер зумів сформувати власний художній стиль, що значно відрізняється з поміж інших майстрів, та, водночас, завжди залишається тісно пов'язаним з гуцульськими віковичними традиціями художньої обробки кольорового металу.

На даний час твори майстра, зберігаються у музеях України та приватних колекціях. Дані шедеври декоративно-прикладного мистецтва є надбанням українського народу. Творчий доробок майстра продовжують його діти і внуки, які працюють в мальовничих Карпатах в місті Косові.

Список використаних джерел:

1. Гринюк М. Вогняне диво Романа Стринадюка. Івано-Франківськ. Місто НВ.2010. 60 с.
2. Юсипчук Ю. Традиції художнього дерева і металу Гуцульщини. *Мистецтвознавство '07(2)*. Львів.СКІМ.2008. С.59-64

Ольга ФАСТ,
*кандидат педагогічних наук, доцент,
проректор з науково-педагогічної роботи та міжнародної співпраці
Комунального закладу вищої освіти «Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради*

ФОРМУВАННЯ ЕТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДИХ НАУКОВЦІВ: МОДЕЛІ ТА ПРАКТИКИ

У сучасних умовах глобалізації науки та цифровізації освітнього простору підготовка молодих науковців потребує не лише високого рівня професійної компетентності, а й усвідомленого дотримання етичних норм та принципів академічної доброчесності. Актуальність означеної проблеми обумовлена потребою створення системних моделей та практик формування етичної компетентності молодих науковців, які б забезпечували баланс між інноваційними цифровими технологіями, академічною доброчесністю та морально-етичними принципами наукового пізнання.

Досвід провідних закладів вищої освіти свідчить, що ефективна підготовка дослідника передбачає інтеграцію теоретичних знань з практичними моделями, менторським супроводом, кейс-стаді та рефлексивними практиками, спрямованими на розвиток відповідального ставлення до наукової діяльності [2, С.172–175]. Українські науковці наголошують, що розвиток етичної

компетентності має бути безпосередньо пов'язаний із розвитком академічної культури та здатністю дослідника відповідати на виклики цифрової доби.

У науковій літературі *етична компетентність молодих науковців* розглядається як комплекс знань, умінь та ціннісних орієнтацій, що забезпечують відповідальне і морально обґрунтоване виконання наукових досліджень. Вона включає дотримання принципів академічної доброчесності, критичне мислення щодо використання цифрових технологій, повагу до прав учасників досліджень та усвідомлення соціальних наслідків наукових відкриттів.

Н. Совтис етичну компетентність розглядає як здатність, що дозволяє молодим науковцям усвідомлено приймати рішення, враховувати морально-правові аспекти наукових досліджень та дотримуватися норм академічної етики [2, С.172–175].

Вважаємо, що формування етичної компетентності молодих науковців вимагає цілісного підходу, що поєднує теоретичну підготовку, практичну діяльність і менторський супровід. У науковій літературі виокремлюють кілька моделей, які сприяють усвідомленню та інтеграції етичних норм у діяльність дослідника.

1. Модульно-компетентнісна модель, яка передбачає включення окремих етичних модулів у навчальні програми підготовки молодих науковців. Такий підхід спрямований на системне оволодіння здобувачами знаннями з академічної доброчесності, цифрової етики та принципів відповідального проведення досліджень. Як показали дослідження українських педагогів, модульно-компетентнісна інтеграція дозволяє поєднати формальні знання з практичними навичками, що сприяє формуванню відповідального ставлення до наукової діяльності [3, С.588–597].
2. Проектно-кейсова модель базується на використанні реальних наукових ситуацій, що виникають у дослідницькій практиці. У межах цієї моделі здобувачі освіти аналізують конкретні кейси, що включають питання авторства, конфіденційності даних, плагіату та відповідального використання цифрових інструментів. Підґрунтям для цієї стратегії є результати досліджень, які підкреслюють важливість навчання через практику для формування етичної рефлексії [4, С.108–116].
3. Модель менторського супроводу передбачає цілеспрямовану взаємодію молодих науковців із досвідченими дослідниками, які виконують функцію наставників не лише в професійній, а й у етичній площині. Зокрема, у вітчизняній практиці університетських дослідницьких шкіл менторство розглядається як ефективний механізм розвитку етичної компетентності через реальні академічні взаємодії.
4. Рефлексивно-оцінна модель акцентує увагу на розвитку здатності молодих науковців до самооцінювання та рефлексії щодо власної діяльності. Вона передбачає ведення етичного щоденника, участь у круглих столах та дискусіях, групову рефлексію над етичними дилемами. За даними досліджень, рефлексивні практики сприяють усвідомленню здобувачами власної відповідальності за дотримання етичних норм у науковій діяльності [1, С.9–14].

5. Інституційно-нормативна модель. Заклади вищої освіти можуть формувати етичну компетентність не лише через освітній процес, а й через створення відповідної інституційної культури: розроблення кодексів етики, внутрішніх політик щодо використання цифрових технологій, процедур розслідування порушень доброчесності.

До ефективних практик належить упровадження спеціалізованих курсів і тренінгів з академічної доброчесності, цифрової етики та методології наукових досліджень. Такі заняття орієнтовані на аналіз реальних етичних ситуацій (плагіат, авторство, робота з даними, використання ШІ) та формування навичок відповідального прийняття рішень. Практичну цінність мають інтерактивні методи – дискусії, рольові ігри, кейс-стаді, що сприяють розвитку критичного мислення й моральної рефлексії. Залучення молодих науковців до колективних наукових проєктів із чітко визначеними правилами авторства, управління даними та публікаційної етики дозволяє інтегрувати етичні принципи у реальну дослідницьку діяльність. Особливо ефективним є аналіз етичних аспектів власних досліджень у межах наукових семінарів та аспірантських колоквиумів. Важливе місце займають інструменти самооцінювання: ведення рефлексивних щоденників, участь у фокус-групах, обговорення професійних дилем. Такі практики сприяють усвідомленню особистої відповідальності дослідника, формуванню здатності критично оцінювати власні наукові дії та їхні соціальні наслідки.

Проведений аналіз засвідчує, що формування етичної компетентності молодих науковців є складним процесом, який потребує системної інтеграції освітніх, дослідницьких та інституційних механізмів. У сучасних умовах цифровізації науки ця компетентність виходить за межі традиційного розуміння академічної доброчесності й охоплює здатність до критичної рефлексії, відповідального використання цифрових інструментів та усвідомлення соціальних наслідків наукової діяльності.

Отже, формування етичної компетентності молодих науковців слід розглядати як стратегічний пріоритет сучасної вищої освіти й науки, що забезпечує якість досліджень, довіру до наукових результатів та сталий розвиток академічного середовища. Подальші наукові розвідки доцільно спрямувати на емпіричне вивчення ефективності запропонованих моделей і практик, а також на розроблення інструментарію оцінювання рівня сформованості етичної компетентності в умовах цифрової трансформації.

Список використаних джерел

1. Доложевська Л.О. Цифрова етика та академічна доброчесність у вищій школі. *Академічні студії. Серія «Педагогіка»*. (2). 2025. С.9–14. URL:<http://academstudies.volyn.ua/index.php/pedagogy/article/view/746/676>
2. Совтис Н. М. Поняття етичної компетентності у контексті філологічної освіти. *Інноваційна педагогіка*. Випуск 49. Том 2. 2022. С.172–175.
3. Ткачова Н.М. Гендерно-трансформаційний підхід у стратегічному управлінні цифровою трансформацією держави. *Наукові перспективи* №2(56). 2025. С.588–597.

4. Kornosenko O., Danysko O., & Khibkevych S. Дотримання академічної етики у науково-дослідницькій діяльності майбутніх фахівців вищої кваліфікації в університеті. *Українська професійна освіта=Ukrainian Professional Education*. (11). 2022. С.108–116.

Уляна ЮСИПЧУК,
кандидат медичних наук,
доцент кафедри внутрішньої медицини №2 та медсестринства
Івано-Франківського національного медичного університету

РОЛЬ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ У ФОРМУВАННІ ДОСЛІДНИЦЬОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ-МЕДИКІВ

Академічна доброчесність для студентів-медиків передбачає відповідальність, самостійне виконання практичних робіт, що є важливо для здобуття професійних знань, запобігання помилкам у майбутній роботі з пацієнтами та формування довіри до медичної професії. Майбутні медики повинні використовувати перевірені дані наукових досліджень, правильно цитувати відповідні наукові джерела та дотримуватися законодавства про авторське право.

Не менш важливою для майбутніх медиків є опанування дослідницької компетентності. Вона допомагає їм виконувати навчальні та наукові дослідження, отримувати нові знання, аналізувати отриману інформацію, застосовувати дані у подальшій професійній діяльності.

Основними пріоритетами опанування майбутньої є закріплення знань та вмінь, набутих під час навчання в Івано-Франківському медичному університеті в процесі проходження практики. Все це відіграє вирішальну роль для наступного етапу для інтеграції умінь та навичок, самостійного обстеження та лікування хворих, та безпосередньої підготовки до роботи в закладах охорони здоров'я. Від належного рівня навчання студентів-медиків залежить якість надання медичної допомоги населенню країни. Сучасний розвиток науки і медицини потребує підготовки компетентних конкурентноспроможних кадрів у галузі медицини. Для формування дослідницької компетентності у студентів-медиків важливо поєднати добрі традиції вітчизняних медичних університетів та передовий досвід викладання в світових закладах вищої освіти. Академічна доброчесність сприяє гармонійному розвитку особистості, поєднує фаховий, просвітницький характер, сприяє культурній, духовній освіченості майбутніх медиків.

Пандемія COVID-19 та війна зумовила емоційне вигорання лікарів і тенденцію до меншої мотивації студентів-медиків до навчання [3]. В Україні медичні університети випускають велику кількість молодих лікарів, проте далеко не всі з них можуть виконати елементарні лікарські маніпуляції, зробити інформативний огляд пацієнта та хоча б визначити напрям лікування. Це вказує на недостатнє формування у них дослідницької компетентності. Раціональне

реформування системи медичної освіти з урахуванням досвіду західних країн, створення умов для фактичного впровадження засад Болонської системи дозволяють готувати кваліфікованих лікарів [2].

На даний час виникають умови для формування спеціалістів нового типу, які повинні досконало володіти спеціальністю, бути компетентними, комунікабельними, мобільними, вміти адаптуватись до нових змін та здатними постійно вдосконалюватись. Забезпечення належної якості вищої медичної освіти є важливим завданням національної політики. Студентам медикам необхідно усвідомити особисту відповідальність за якість і рівень своєї освіти і свої можливості в навчальному процесі [4].

Одним із пріоритетів розвитку вищої освіти в Україні є співпраця з європейськими університетами у сфері медичної освіти. Перший напрямок розвитку медичної освіти в Україні – це розширення доступу до вищої освіти, другий – якість освіти й ефективність використання фахівців з вищою освітою і третій – це інтеграційні процеси [5].

Належна підготовка лікаря передбачає поєднання професійних знань та практичних навичок для опанування майбутньої професійної діяльності. Під час проходження лікарської практики потрібно навчити студентів розглядати декілька точок зору та інтегрувати їх у прийняття клінічних рішень, швидко реагувати в екстремальних ситуаціях, а також звертатися до пацієнтів та колег з ввічливістю, співчуттям та повагою. Основний метод опанування практичних для майбутніх медиків навичок – це практичний тренінг [6].

Обмін досвідом між викладачами та студентами залишається пріоритетним елементом здобуття медичного фаху [1].

Отже, лікарська практика в медицині допомагає студентам адаптуватися до майбутньої професійної діяльності, формує основу клінічного мислення, прививає навички роботи в колективі, згідно правил етики і деонтології.

Список використаних джерел

1. Гриценко О., Копчак О. Аналіз переваг та недоліків застосування інтерактивних методів навчання у підготовці майбутніх лікарів. *Український педагогічний журнал*. 2023. № 1. С.128–132.
2. Горобейко М.Б., Дінець А.В. Медична освіта в Україні: системні проблеми і можливі шляхи вирішення. *Український медичний часопис*. 2022. № 5 (151) –IX/X,2022. С.1–3.
3. Мацюра О.І. Шляхи оптимізації розвитку післядипломної освіти в Україні в умовах сьогодення. *Українські медичні вісті*. 2023. Т.10. № 3-4 (96-97). С. 62-66.
4. Зелінська Т.М. Актуальна проблема медичної освіти – якість знань С.83-85. *Актуальні проблеми сучасної вищої медичної освіти: національний досвід та світовий вимір: тези доп. всеукр. навч.-метод. конф.(м. Вінниця, 7 лютого 2019 р.)*. Вінниця, 2019. С.83-85.
5. Меркулова Д.О., Бобрук С.В., Фоміна Л.В. Модернізація вищої медичної освіти України. *Актуальні проблеми сучасної вищої медичної освіти:*

національний досвід та світовий вимір: тези доп. всеукр. навч.-метод. конф.(м. Вінниця, 7 лютого 2019 р.). Вінниця, 2019. С.140-143.

6. Шаповал І.І., Мовчан Г.О., Перебетюк Л.С., Заїчко К.О. Спеціальні технічні стандарти для визначення неакадемічної кваліфікації майбутнього лікаря-спеціаліста. *Актуальні проблеми сучасної вищої медичної освіти: національний досвід та світовий вимір: тези доп. всеукр. навч.-метод. конф.(м. Вінниця, 7 лютого 2019 р.). Вінниця, 2019. С.233-235.*

Ірина ДІДУХ,

*кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи
Карпатського національного університету імені Василя Стефаника*

Наталія КИРСТА,

*кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри теорії та методики дошкільної і спеціальної освіти
Карпатського національного університету імені Василя Стефаника*

ТИПОВІ ПОРУШЕННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ ТА ПЕДАГОГІЧНІ СТРАТЕГІЇ ЇХ ЗАПОБИГАННЯ

У сучасному освітньому просторі проблема дотримання академічної доброчесності набуває особливої актуальності. Інтеграція України до європейського освітнього простору, цифровізація навчання та зростання обсягів інформації зумовлюють нові виклики, пов'язані з етичними нормами навчальної та наукової діяльності. Академічна доброчесність є фундаментом якості освіти, показником рівня культури академічної спільноти та передумовою формування відповідального громадянина. Відповідно до Закону України «Про освіту», академічна доброчесність визначається як сукупність етичних принципів і правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та наукової діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та наукових досягнень.

Серед найбільш поширених порушень академічної доброчесності в освітньому середовищі виокремлюють такі:

Плагіат – привласнення результатів чужої інтелектуальної праці без належного посилання на автора. Особливо актуальною ця проблема стала в умовах вільного доступу до цифрових ресурсів, коли здобувачі освіти часто копіюють готові матеріали без усвідомлення етичних і правових наслідків.

Самоплагіат – повторне використання власних раніше опублікованих робіт або їх частин без відповідного зазначення. Таке порушення часто недооцінюється, хоча воно також суперечить принципам академічної чесності. Списування під час контрольних заходів (іспитів, заліків, тестів) є одним із найдавніших і водночас найпоширеніших порушень. Воно підриває об'єктивність оцінювання та знижує мотивацію до самостійного навчання.

Фальсифікація та фабрикація даних полягають у свідомому викривленні або вигаданні результатів досліджень, що є особливо небезпечним у науковій діяльності, оскільки дискредитує науку загалом.

Корупційні прояви в освітньому середовищі (отримання оцінок за винагороду, неформальні домовленості) також є грубим порушенням академічної доброчесності та негативно впливають на довіру до освітніх інституцій. Причини порушень академічної доброчесності мають комплексний характер. Серед них – низький рівень сформованості ціннісних орієнтацій, недостатня мотивація до навчання, перевантаженість здобувачів освіти, формальний підхід до оцінювання знань, а також недостатня обізнаність із нормами академічної етики. Важливу роль відіграє й приклад педагогів, адже порушення з боку викладачів формує толерантне ставлення до нечесної поведінки серед студентів. Запобігання порушенням академічної доброчесності потребує системного підходу та впровадження ефективних педагогічних стратегій. Насамперед важливим є формування культури академічної доброчесності, що передбачає ознайомлення здобувачів освіти з етичними нормами, правилами цитування та відповідальністю за порушення.

Доцільним є використання активних та компетентісно орієнтованих методів навчання, які зменшують можливість списування та плагіату, зокрема проектної діяльності, кейс-методів, індивідуальних творчих завдань. Ефективною стратегією є превентивне оцінювання, орієнтоване не лише на результат, а й на процес навчання. Формувальне оцінювання сприяє усвідомленню власного поступу та зменшує спокусу до нечесних дій. Важливу роль відіграє використання антиплагіатних систем, однак вони мають застосовуватися не як каральний, а як навчальний інструмент, що допомагає здобувачам освіти вдосконалювати навички академічного письма. Не менш значущою є професійна доброчесність педагогів, які мають демонструвати особистий приклад чесності, об'єктивності та відповідальності.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145-VIII. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.
2. Бакіров В. С. Академічна доброчесність як чинник якості вищої освіти. Вища освіта України. 2018. № 3. С. 15–23.
3. Колесникова І. А. Академічна етика та доброчесність у закладах освіти. Київ : Освіта, 2020. 256 с.
4. Міністерство освіти і науки України. Рекомендації щодо забезпечення академічної доброчесності в закладах освіти. Київ, 2021.
5. Fishman T. Academic Integrity and Student Responsibility. New York : Routledge, 2019. 198 p.

Тетяна ХРАБАН,
*кандидат філологічних наук, доцент,
Білоцерківський інститут неперервної професійної освіти*

ЕТИЧНІ ЗАСАДИ Й ВИМОГИ ДО ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У СФЕРІ ГЕНДЕРНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Етичні засади у дослідницькій діяльності становлять одну з ключових передумов розвитку сучасних гендерних студій, особливо коли йдеться про дослідження психологічного та сексуального насильства щодо жінок. З огляду на те, що гендерне насильство постає не лише як соціальне явище, а як глибоко травматичний досвід конкретних осіб, відповідальність дослідників і дослідниць за коректність збору, інтерпретації та репрезентації даних суттєво зростає. Вивчення таких тем безпосередньо пов'язане з етичними ризиками, зокрема повторною віктимізацією, стигматизацією, викривленням фактів або романтизацією насильства. Саме тому сучасна академічна спільнота наголошує на необхідності формування чітких стандартів, які регулюють роботу з чутливою інформацією, достовірність її подання та забезпечення безпеки всіх учасників дослідження [1].

Передусім слід зазначити, що дослідження гендерного насильства вимагають комплексного й відповідального підходу до збору емпіричного матеріалу. Важливим етичним принципом є забезпечення конфіденційності та захисту особистих даних респонденток, адже будь-яке розголошення може призвести до травматичних наслідків і потенційних загроз для їхнього життя та благополуччя. З огляду на це, сучасні рекомендації наголошують на категоричній забороні розкриття імен, адрес, фотографій чи інших ідентифікаційних деталей жінок, які пережили насильство [4]. Аналогічним чином дослідник повинен дотримуватися максимального обмеження доступу до інформації, яка може бути використана для встановлення особи, навіть опосередковано. Особливої уваги потребує етичність добору джерел і фактологічної інформації. У дослідженнях, присвячених медійному висвітленню насильства щодо жінок, особливого значення набуває достовірність інформації, на яку спирається авторка чи автор. У цьому контексті варто наголошувати на необхідності ретельної перевірки джерел, оскільки використання неперевіраних свідчень, чуток або матеріалів із соціальних мереж може призвести не лише до недостовірних висновків, але й до повторного травмування постраждалих. Як впливає з аналізу сучасних публікацій, доцільно покладатися на дані офіційних органів, судових матеріалів, експертних інтерв'ю та результатів наукових досліджень, уникаючи джерел, що демонструють ідеологічну упередженість, сексистську риторичку або толерантність до насильницьких практик [2].

Однією з важливих складових етичної дослідницької діяльності є формулювання наукового дискурсу таким чином, щоб уникати звинувачень жертви, нормалізації насильства чи несвідомого посилення стереотипів, які панують у суспільстві. Сучасні дослідники звертають увагу на те, що мова має надзвичайно сильний вплив на конструювання суспільного сприйняття

насильства. Наприклад, використання пасивних конструкцій («жінку було згвалтовано») нерідко переносить фокус уваги з дії злочинця на стан жертви, у той час як активні конструкції чітко фіксують суб'єкта відповідальності («чоловік згвалтував жінку»). Лінгвістичні форми, що натякають на недовіру – наприклад «вона стверджує», «вона визнає» – можуть формувати упередження у читача й таким чином опосередковано підтримувати віктимблеймінг. Саме тому етично виважене дослідження має відмовитися від будь-яких мовних конструкцій, які перекладають відповідальність за насильство на саму постраждалу [3]. Крім того, дослідник повинен уникати відтворення або підтримки гендерних стереотипів. Відомо, що медійні та культурні репрезентації жінок часто формуються в рамках об'єктиваційного чи сексуалізованого контексту, що знижує рівень соціальної чутливості до їхніх потреб, досвіду та проблем. Вивчення текстів, у яких зображено гендерне насильство, передбачає критичний аналіз постійного відтворення сексистських фреймів, міфів про «природну» агресивність чоловіків чи знецінення кар'єрних, освітніх або інших досягнень жінок. Такі стереотипи не лише впливають на інтерпретацію подій, але й сприяють відтворенню культури насильства, у якій жінка постає другорядною, слабкою або такою, що потребує захисту. Етичне дослідження має поставити під сумнів подібні інтерпретаційні схеми, пропонуючи натомість підхід, який визнає суб'єктність і автономію жінки.

Важливо також наголосити на тому, що виклад матеріалу у дослідницькому тексті повинен уникати сенсаціоналізації [2]. У багатьох медійних матеріалах з метою привернення уваги аудиторії використовуються гіперболізовані заголовки та детальний опис насильства, що призводить до знецінення людської гідності та перетворює трагедію на об'єкт споживання. У контексті академічних досліджень подібний підхід є категорично неприйнятним, адже він суперечить основним етичним принципам і може завдати значної шкоди як учасникам дослідження, так і суспільному сприйняттю проблеми загалом. Виклад має бути стриманим, нейтральним, точним і спрямованим на пояснення причинно-наслідкових зв'язків, а не на емоційну провокацію. Не менш важливо враховувати контекстуальність явища гендерного насильства. Етична вимога полягає в тому, щоб окремі випадки не розглядалися ізольовано, а вписувалися у ширшу соціальну, політичну та культурну площину [4]. Так, обов'язковим є аналіз структурних чинників – гендерної нерівності, дискримінації, патріархальних норм, впливу війни та економічних криз, – які детермінують поширення психологічного та сексуального насильства щодо жінок. Такий підхід не лише поглиблює академічне розуміння проблеми, але й сприяє створенню науково обґрунтованих рекомендацій для державної політики та суспільних інституцій. Важливою складовою етичної відповідальності є і підхід до візуального матеріалу. Хоча в академічних працях використання фотографій відбувається рідше, ніж у медіа, існує потреба в чітких стандартах. Категорично неприпустимо публікувати фото постраждалих, сцени насильства або навіть символічні візуальні образи, які можуть викликати ретравматизацію. Дослідницькі матеріали мають використовувати нейтральні графіки, діаграми або інфографіку, що не порушує гідності та приватності жінок. Будь-яке

візуальне оформлення повинно відповідати академічним цілям, а не емоційній експлуатації теми. Особливої уваги заслуговує питання інтерпретації результатів дослідження. Етичність вимагає уникнення перебільшень, скорочень або висновків, які не мають фактичного підтвердження. Дослідник повинен зберігати об'єктивність і демонструвати усвідомлення того, що його інтерпретації можуть впливати на формування суспільної думки [3]. Наприклад, інтерпретація того чи іншого випадку насильства без урахування соціальних умов може сприяти стигматизації певних груп або формуванню хибних уявлень про детермінанти насильства. Наукова відповідальність полягає в тому, щоб показати складність феномену, продемонструвати взаємозв'язок між індивідуальним досвідом і соціальною структурою та сприяти формуванню цілісного розуміння проблеми. Також слід підкреслити, що етична дослідницька діяльність передбачає врахування психологічного стану й емоційних потреб учасниць дослідження. Дослідники мають забезпечити добровільність участі, інформовану згоду та можливість відмови на будь-якому етапі. У разі проведення глибинних інтерв'ю важливо надавати респонденткам інформацію про можливі ризики та підтримувати їхній психологічний комфорт. Академічний етикет вимагає не транслювати жодних оцінних суджень, не тиснути на учасницю й уникати питань, які можуть викликати надмірний стрес без достатньої наукової необхідності. У ширшому сенсі етичні вимоги до гендерних досліджень включають необхідність рефлексії щодо власних дослідницьких позицій. Дослідниця чи дослідник повинні усвідомлювати власні цінності, можливі упередження, вплив соціального походження та академічного середовища на інтерпретацію даних. Така рефлексивність є одним із базових принципів феміністської методології, яка підкреслює залученість дослідника в процес і водночас відповідальність за те, як саме формуються та циркулюють знання про гендерне насильство.

Підсумовуючи, можна зробити висновок, що етичні засади дослідницької діяльності у сфері гендерних студій мають комплексний характер і охоплюють кілька ключових вимірів: захист прав і гідності жінок, відповідальність за достовірність і коректність висновків, критичність щодо мовних і культурних фреймів, а також дотримання академічних принципів об'єктивності, інформованості й безпеки. Етичність у гендерних дослідженнях не обмежується формальними процедурами – навпаки, вона передбачає глибоке розуміння соціальної ролі науки, її здатності впливати на суспільні уявлення та на життя жінок, які пережили насильство. Саме завдяки відповідальному й уважному ставленню до цих аспектів дослідження можуть відігравати значущу роль у формуванні суспільної свідомості, подоланні стереотипів і розбудові більш безпечного та рівноправного середовища.

Список використаних джерел

1. Храбан Т. Рекомендації щодо якісного висвітлення проблем неперервної освіти. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика*. 2024. № 80(3). С. 57–66. URL:<https://doi.org/10.28925/2412-0774.2024.3.5>.

2. Ali S., Youssef E., Qamar A. Analyzing the News Media Practices Concerning Sexual Exploitation of Women. *Multicultural Education*. 2020. P. 6. URL:<https://doi.org/10.5281/zenodo.4251870>.
3. Khraban T. Psycholinguistics Approach to Study of Female Stereotypes in the Armed Forces of Ukraine. *American Journal of Applied Psychology*. 2021. No. 10. P. 40. URL:<https://doi.org/10.11648/j.ajap.20211002.12>.
4. Lindgren E., Lindholm T., Vliegthart R., Boomgaarden H. G., Damstra A., Strömbäck J., & Tsifti Y. Trusting the Facts: The Role of Framing, News Media as a (Trusted) Source, and Opinion Resonance for Perceived Truth in Statistical Statements. *Journalism & Mass Communication Quarterly*. 2024. No. 101. Iss. 4. P. 981–1004 URL:<https://doi.org/10.1177/10776990221117117>

Тетяна ГОЦАНЮК,
*здобувачка третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
спеціальності 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями)
Карпатського національного університету імені Василя Стефаника*

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ МОЛОДОГО ДОСЛІДНИКА

Академічна доброчесність – це інтегральна характеристика науковця, яка охоплює систему етичних принципів, норм, цінностей, що визначають якість, достовірність і прозорість результатів дослідження. Для молодого дослідника, що лише входить у наукове середовище, дотримання принципів доброчесності є не лише формальною вимогою, а й основою становлення професійної репутації, наукової культури та відповідальності перед науковою спільнотою.

Останні роки науковий простір зазнає трансформацій під впливом цифровізації, відкритого доступу до інформації, розвитку штучного інтелекту та онлайн-комунікацій. Швидкість обігу знань стимулює продуктивність, але й формує ризики плагіату, компіляції, фабрикації даних, некоректного цитування, дублювання публікацій. Саме тому питання академічної доброчесності набуває стратегічного значення.

У науковій літературі поняття «академічна доброчесність» трактується як комплекс етичних норм, що забезпечують чесність у здобутті освіти та проведенні наукових досліджень. До ключових принципів належать:

- чесність;
- довіра;
- справедливість;
- повага до інтелектуальної власності;
- відповідальність за результати досліджень;
- прозорість і відкритість у науковій діяльності.

Академічна доброчесність – це не лише вимога, а ціннісна система, що формує в молодого науковця внутрішню потребу діяти чесно. Недоброчесні практики, навіть якщо здаються «дрібними», руйнують довіру до науки,

спотворюють результати, впливають на якість дисертацій, статей і рейтинг закладу освіти.

Порушення доброчесності мають санкції: від перездачі роботи до відрахування, відкликання публікацій чи наукових ступенів. Це підсилює важливість етичного виховання молодих учених.

Порушення академічної доброчесності:

- Плагіат – привласнення чужих ідей без посилання;
- Самоплагіат – повторне використання вже опублікованих текстів;
- Фабрикація даних – вигадкування результатів;
- Фальсифікація – навмисна зміна даних;
- Компіляція – некритичний переказ джерел;
- Списування, купівля робіт, ghost-writing;
- Недоброчесна співпраця (чужі правки, написання за студента);
- Неправильне цитування та оформлення бібліографії.

Суттєву роль у становленні доброчесного науковця відіграє наставництво. Академічний діалог між науковим керівником та аспірантом повинен ґрунтуватися на довірі, відкритості, взаємоповазі, конструктивній критиці та підтримці професійного розвитку. Керівник виступає ментором, консультантом і партнером, який допомагає молодому досліднику сформулювати наукове мислення, навички аналізу та самостійної роботи. Академічний діалог сприяє психологічній підтримці аспіранта, допомагає долати академічну тривожність, невпевненість, навчає наукової етики. Діалог не каральний – партнерський.

Додатково, важливо враховувати вплив міжнародних стандартів на академічну доброчесність. Молоді дослідники повинні орієнтуватися на принципи, закріплені в міжнародних кодексах етики, таких як COPE (Committee on Publication Ethics) та інші, що регламентують процедури публікацій, рецензування та розгляду порушень. Це забезпечує універсальність і прийнятність наукових практик у глобальному науковому середовищі.

Університетське середовище є фундаментальним простором формування культури академічної доброчесності. У закладах вищої освіти дія нормативних документів – Кодексу честі, Положення про академічну доброчесність, Комісії з етики, впровадження системи перевірки на плагіат, підписання декларацій доброчесності аспірантами – спрямовано на створення атмосфери відповідальності, прозорості та справедливості. Важливою практикою є популяризація теми доброчесності через семінари, тренінги, навчальні дисципліни («Організація наукової діяльності», «Академічна доброчесність у науковій діяльності»), що формує стійку систему цінностей майбутнього науковця.

Також слід звернути увагу на саморозвиток та самоконтроль молодого дослідника. Важливо формувати навички планування дослідження, ведення нотаток, ведення власного журналу результатів, правильного оформлення посилань та цитувань. Це зменшує ризик ненавмисних порушень і сприяє самостійності у науковій роботі.

Академічна доброчесність – це не лише набір правил, а основа формування нової культури науки в Україні. Чесність, відповідальність, коректне

використання знань формують успішний науковий шлях молодого дослідника. Суспільство знань потребує вчених, здатних працювати відкрито, мислити критично, творити інновації. Крім того, формування академічної доброчесності має розглядатися як безперервний процес. Молодий дослідник повинен постійно аналізувати свої дії, оцінювати джерела інформації та навчатися ефективній співпраці з колегами, що дозволяє підтримувати високі стандарти наукової етики на всіх етапах кар'єри.

Список використаних джерел

1. Дурман М., Дурман О. Константа академічної доброчесності в науковій етиці. *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. №21. С. 100–106.
2. Карлова Т., Гришина О. Оцінювання результатів навчання у вимірі академічної доброчесності. *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка*. 2022. №1 (349). Ч.І. С.20–29.
3. Семенов О. М. Академічна культура дослідника: європейський та національний контексти. Суми. СумДПУ імені А. С. Макаренка. 2021. 216 с.
4. Сопова Д. О. Академічна чесність як складова професійної підготовки майбутніх фахівців в університетах Європейського Союзу. *Дис. д-ра філософії з педагогіки*. Київ. 2020. 228 с.
5. Стежко З., Римар С. Академічна доброчесність у системі університетської освіти. *Грааль науки*. 2021. № 8. С. 339–341.

Валентин МАГАС,
здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти спеціальності 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями) Карпатського національного університету імені Василя Стефаника

ЕТИЧНІ РИЗИКИ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПІДГОТОВЦІ СУЧАСНОГО ІТ-ФАХІВЦЯ

Сучасна освітня та наукова діяльність нерозривно пов'язана з інтенсивним використанням цифрових технологій, які кардинально трансформують методи навчання, проведення досліджень та обмін знаннями. Від ІТ-студента, який є майбутнім архітектором цього цифрового світу, вимагається не лише технічна компетентність, а й глибоке розуміння етичних ризиків, що виникають на перетині технологій та суспільства. Цей матеріал спрямований на висвітлення ключових етичних аспектів, які мають бути інтегровані в академічну підготовку фахівців, зокрема для викладачів, аспірантів та науковців у галузі освіти.

Запровадження цифрових інструментів створює як нові можливості, так і нові загрози для академічної доброчесності. З одного боку, доступ до величезних масивів інформації, потужних інструментів аналізу та засобів автоматизованого письма, зокрема на базі штучного інтелекту, може значно підвищити ефективність навчання та наукової роботи. З іншого боку, ці ж інструменти

полегшують практики, що суперечать етиці, як-от плагіат, фальсифікація даних, неправомірне використання джерел або допомога при складанні іспитів.

Сучасний ІТ-студент повинен чітко усвідомлювати, що використання цифрових інструментів для спрощення роботи не повинно перетинати межу самостійного виконання завдань та чесного відображення авторства. Важливо, щоб в освітньому процесі акцентувалася увага на стандартах досліджень у цифровому середовищі. Це включає необхідність прозорого документування всіх етапів наукової роботи, включаючи процес збору, обробки та аналізу даних. Ключовим елементом дослідницької етики є забезпечення реплікації та валідності даних. Завдяки цифровим технологіям, які дають змогу збирати та аналізувати безпрецедентну кількість інформації, наукова спільнота має бути впевнена, що отримані результати можуть бути відтворені іншими дослідниками (реплікація), а самі дані та методи є надійними та коректними (валідність). Зберігання сирих даних, прозорість коду, що використовується для аналізу, та належне цитування усіх електронних ресурсів є імперативом етичної наукової практики.

Одним із найбільш відчутних етичних ризиків, з яким стикається ІТ-спільнота, є робота з персональними даними. Студенти, які навчаються розробляти додатки, системи чи проводити дослідження, що передбачають збір та обробку інформації про користувачів, повинні володіти знаннями про правові та етичні рамки захисту даних. Неналежне зберігання, обробка або передача персональних даних може призвести до серйозних порушень приватності та юридичної відповідальності. Необхідно наголошувати на принципах приватності за замовчуванням та приватності при проектуванні, де захист даних інтегрується на всіх етапах розробки системи. Концепція анонімізації та псевдонімізації даних, а також необхідність отримання інформованої згоди від суб'єктів даних, є фундаментальними для етичної роботи. Поряд із цим, критичного значення набуває розуміння авторського права в цифрову епоху. Легкість копіювання, поширення та модифікації цифрового контенту створює постійний виклик для захисту інтелектуальної власності. ІТ-студенти мають знати про ліцензії на програмне забезпечення та ліцензії Creative Commons, а також інші механізми, що регулюють використання як комерційного, так і відкритого контенту та коду. Етичне використання інформації вимагає поваги до прав авторів та вибору адекватного механізму ліцензування для власних розробок.

Розвиток штучного інтелекту (ШІ) приносить із собою цілий спектр нових етичних дилем. Алгоритми ШІ, які використовуються для прийняття рішень у критичних сферах (наприклад, медицина, правосуддя, фінанси), можуть бути схильні до упереджень (bias), успадкованих від навчальних даних, що може призводити до дискримінації певних соціальних груп. Студенти мають усвідомлювати необхідність створення прозорих, пояснюваних та справедливих алгоритмів. Потрібно розуміти, як саме вибір даних та архітектури моделі впливає на соціальний результат її роботи. У контексті наукової діяльності концепція відкритої науки (Open Science) є етичним імперативом. Вона передбачає максимальне поширення результатів досліджень, даних та інструментів (коду) з метою прискорення наукового прогресу та підвищення

довіри до науки. Втім, перехід до відкритості має відбуватися з дотриманням етичних норм, зокрема щодо захисту чутливих даних та інтелектуальної власності. Надання доступу до сирих даних для забезпечення реплікації не повинно скомпрометувати приватність осіб.

Етичні ризики цифрових технологій є невід’ємною частиною сучасної ІТ-галузі. Комплексне розуміння цих ризиків — від питань академічної доброчесності та авторського права до глибоких дилем ШІ та приватності — є обов’язковою складовою підготовки висококваліфікованого та відповідального ІТ-студента. Освітні програми повинні інтегрувати етичні аспекти в технічні дисципліни, формуючи в майбутніх фахівців не лише навички програмування, а й етичну свідомість та здатність до критичного осмислення соціальних наслідків своєї професійної діяльності.

Олександр РАДЧЕНКО,
*здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
спеціальності 011 Освітні педагогічні науки
Карпатського національного університету імені Василя Стефаника*

ІНСТРУМЕНТИ ШІ ТА ДОТРИМАННЯ ЕТИЧНИХ НОРМ У НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ

Стрімкий розвиток штучного інтелекту (ШІ) суттєво впливає на сучасну науку та освітнє середовище, створюючи нові можливості для оптимізації дослідницької діяльності, опрацювання великих масивів інформації та підвищення ефективності аналітичних процедур. Інтелектуальні системи дедалі частіше застосовуються у підготовці наукових текстів, структуризації даних та підтримці освітньої взаємодії, що зумовлює необхідність переосмислення існуючих підходів до академічної культури та дослідницької етики [4, С.25–32].

Водночас широке впровадження інструментів ШІ може супроводжуватися виникненням нових етичних ризиків, пов’язаних із коректністю атрибуції, достовірністю відтворюваних даних та балансом між людською інтелектуальною діяльністю і автоматизованими алгоритмами. Як підкреслюють С. Соболева, Л.Філіппова та І. Красильникова, наявні інструменти виявлення академічних порушень демонструють обмежену валідність щодо розпізнавання контенту, створеного за участю ШІ, що створює ймовірність некоректних інтерпретацій результатів перевірки [2]. Дослідники В. Тимохіна, В. Юрченко та О. Наливайко також наголошують на потребі осмислення етичних аспектів використання генеративних моделей, адже ШІ здатний не лише підтримувати, але й у певних ситуаціях порушувати принципи академічної доброчесності [3, С.202–207].

Важливим є й те, що нормативно-правові механізми регулювання використання ШІ розвиваються повільніше, ніж самі технології. Це створює ситуацію, у якій дослідники та здобувачі освіти потребують чітких орієнтирів щодо меж відповідального застосування інструментів ШІ, стандартів прозорості та процедур верифікації результатів. Як зазначають Б. Киричук і В. Гришко,

формування сучасної культури академічної доброчесності неможливе без оновлення етичних норм, що враховують специфіку цифрових технологій і їхній вплив на наукову діяльність [1].

Таким чином, аналіз етичних аспектів застосування інструментів штучного інтелекту в наукових дослідженнях є актуальним напрямом, що забезпечує формування стійких стандартів доброчесності, підтримку довіри до академічних результатів і розвиток відповідальної цифрової культури.

У сучасній науковій діяльності інструменти штучного інтелекту посідають дедалі вагомніше місце, розширюючи можливості дослідників у зборі, аналізі, інтерпретації та представленні результатів. За даними українських науковців, ШІ перетворюється на багатofункціональний компонент дослідницької інфраструктури, що може підтримувати процеси оброблення великих обсягів інформації, моделювання складних явищ, автоматизації технічних операцій та підвищення точності аналітичних процедур [4, С.25–32].

Серед найбільш поширених категорій інструментів ШІ, що використовуються у дослідженнях, виокремлюють:

1. Генеративні моделі (GPT-подібні системи). Вони застосовуються для створення текстів, формування концептуальних ідей, узагальнення джерел, перекладу та структурування матеріалу. Водночас, як зауважують С.Соболева та співавтори, такі системи потребують критичної оцінки результатів, оскільки здатні продукувати стилістично коректний, але частково недостовірний контент, що вимагає людської верифікації [2].
2. Інструменти аналітики та оброблення даних. Алгоритми ШІ можуть здійснювати класифікацію, прогнозування, виявлення закономірностей у великих масивах даних, що актуально в педагогічних, соціальних, біологічних і міждисциплінарних дослідженнях. Проте дослідники наголошують на потребі збереження прозорості під час застосування таких систем: налаштування моделей має бути відкритим і відтворюваним, аби уникнути зміщень або помилок інтерпретації [Киричук, Гришко, 2024].
3. Інструменти виявлення порушень академічної доброчесності. Значного поширення набули детектори плагіату та інструменти розпізнавання текстів, створених ШІ. Однак їхня валідність у гуманітарних дисциплінах залишається обмеженою: сучасні системи не завжди коректно ідентифікують змішані або відредаговані тексти, що створює ризик хибнопозитивних висновків. Як демонструє порівняльний аналіз С.Соболевої, Л. Філіппової та І. Красильникової, точність таких детекторів варіює у межах 60–80 %, а алгоритмічна непрозорість ускладнює оцінювання їхньої надійності.
4. Інструменти організації наукового дослідження. До них належать системи автоматизованого оформлення списків літератури, цифрові менеджери джерел, мовні моделі для фіксації нотаток, інструменти для роботи з великими PDF-масивами та семантичного пошуку. Дослідники підкреслюють, що ці засоби здатні підвищувати ефективність дослідницької роботи за умови обережного та етично виваженого застосування [3, С. 202–207].

Отже, інструменти ШІ демонструють високий потенціал для підтримки наукової діяльності, але їх використання потребує критичної рефлексії, прозорості та дотримання принципів академічної доброчесності. Розуміння можливостей і обмежень таких систем є ключовою умовою для забезпечення достовірності та відповідальності дослідницьких результатів у сучасній цифровій науці.

Одним із найбільш дискусійних аспектів є визначення меж авторської участі у випадках, коли текст генерується за допомогою автоматизованих моделей. Як зазначають С. Соболева, Л. Філіппова та І. Красильникова, генеративні алгоритми здатні створювати семантично і стилістично коректні тексти, які зовні можуть виглядати як авторська праця, однак фактично є результатом роботи ШІ, що ускладнює оцінку авторського внеску дослідника [2].

Проблема стає більш вираженою у випадках змішаного письма, коли людський контент редагується або доповнюється автоматизованими системами. Алгоритми ШІ можуть генерувати інформацію, яка виглядає правдоподібною, але не відповідає дійсності. Дослідники зауважують, що у складних гуманітарних та соціальних дослідженнях існує ймовірність викривлення логічних зв'язків або посилань, що створює ризик появи недостовірних результатів [3, С. 202–207]. Додаткові труднощі виникають під час використання моделей для узагальнення літератури, коли ШІ може «вигадувати» джерела або некоректно інтерпретувати їхній зміст.

Зростання популярності генеративних моделей зумовило активне використання детекторів ШІ-контенту для перевірки наукових робіт. Однак дослідження показують, що сучасні системи мають обмежений рівень точності і можуть демонструвати хибнопозитивні та хибнонегативні результати. Це означає, що автоматизовані системи не можуть виступати єдиним критерієм оцінювання доброчесності [2].

Як зазначають Б. Киричук і В. Гришко, надмірна залежність від ШІ може зумовлювати зниження рівня самостійності, послаблення критичного мислення та ерозію індивідуального наукового стилю дослідника, що суперечить принципам академічної культури та етики професійної відповідальності [1, С.305–310].

Застосування ШІ у наукових дослідженнях часто передбачає завантаження текстів, даних чи матеріалів до зовнішніх платформ. У таких випадках виникають потенційні ризики витоку інформації, порушення авторських прав або ненавмисного поширення частин дослідження, що ще не підлягають оприлюдненню. Науковці наголошують на необхідності розроблення чітких нормативів щодо захисту даних і створення умов безпечного використання цифрових інструментів в академічному середовищі [4, С.25–32].

Досвід українських науковців свідчить, що ефективно й доброчесне використання ШІ ґрунтується на кількох ключових принципах:

1. Прозорість застосування ШІ – обов'язкове зазначення, де саме використовувалися AI-інструменти.
2. Критична оцінка результатів, створених за участю ШІ.

3. Збереження авторської автономності та недопущення підміни інтелектуальної праці автоматизованими системами.
4. Обережне поводження з даними, особливо конфіденційними чи неопублікованими.

Таким чином, добросчесне використання ШІ ґрунтується на відповідальності, прозорості та збереженні авторського внеску дослідника. Ці принципи формують основу сучасної цифрової етики в науковій діяльності та забезпечують підтримку довіри до результатів досліджень.

Список використаних джерел

1. Киричук Б. С., Гришко В. І. Академічна добросчесність і штучний інтелект: подолання викликів у освітньо-науковій діяльності України та зарубіжних держав. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право.* 2024. №2(85). С.305–310. DOI:<https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.85.2.45>.
2. Соболева С. М., Філіппова Л. В., Красильникова І. В. Академічна добросчесність в епоху штучного інтелекту та валідність інструментів виявлення порушень. *Педагогічна академія: наукові записки.* 2025. DOI:<https://doi.org/10.5281/zenodo.17523489>
3. Тимохіна В. О., Юрченко В. С., Наливайко О. О. Академічна добросчесність VS штучний інтелект: етична дискусія в освітньому просторі. У: *Цифрова трансформація освіти та науки: матеріали II Всеукр. наук.-практ. конф. (Харків, 14–15 берез. 2024 р.).* Харків, 2024. С.202–207.
4. Толочко С., Бордюг Н., Міронець Л. Академічна добросчесність та штучний інтелект в освітній і науковій діяльності. *Інноваційна педагогіка. Теорія та методика навчання*, 2023, №62(2), С.25–32. DOI:<https://doi.org/10.32782/2663-6085/2023/62.2.4>
5. Філіпенко Л. В., Думанський О. В., Козак О. В. Академічна добросчесність в науковому та освітньому середовищі закладів освіти України: погляд крізь призму наявності штучного інтелекту. *Академічні візії*, 2023, № 19. DOI: <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.7966703>

Петро НАКЛАДЮК,

здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти спеціальності 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями) Карпатського національного університету імені Василя Стефаника

АКАДЕМІЧНА ДОБРОСЧЕСНІСТЬ ЯК ЕТИЧНО-НАУКОВА ПРОБЛЕМА СУЧАСНИХ ПРИРОДНИЧИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Академічна добросчесність у природничих науках постає як ключовий етичний та науковий принцип, що визначає якість дослідницьких результатів, рівень довіри до науки та можливості її сталого розвитку.

У сучасному світі, де природничі дослідження мають прямий вплив на охорону здоров'я, кліматичну політику, біотехнології, фармакологію, промислову безпеку й екологію, дотримання норм доброчесності стає не лише моральним вибором, а й юридичною вимогою, регламентованою законодавством України й етичними кодексами міжнародного рівня.

Визначальним нормативним документом у сфері забезпечення академічної доброчесності є Закон України «Про освіту» (ст. 42), який формулює основні принципи доброчесності, встановлює перелік типових порушень (плагіат, самоплагіат, фабрикація, фальсифікація, академічний обман тощо) та окреслює відповідальність за них [4]. У природничих дослідженнях найбільш небезпечними є фабрикація та фальсифікація експериментальних даних, оскільки вони здатні призвести до хибних наукових висновків та прямих ризиків для суспільства – наприклад, у медичних, екологічних та біотехнологічних галузях.

Правові засади відповідальної наукової діяльності також містяться у Законі України «Про наукову і науково-технічну діяльність» [4], який визначає обов'язок дослідників забезпечувати достовірність, об'єктивність та повторюваність результатів. Значну роль у формуванні політики доброчесності відіграє Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти (НАЗЯВО), що розробило низку методичних рекомендацій щодо академічної етики, виявлення текстових збігів, аналізу фальсифікацій та побудови інституційних політик доброчесності.

У природничих науках академічна доброчесність має особливе методологічне та технологічне значення. Лабораторні експерименти, моделювання, спостереження та робота з біологічними, хімічними чи фізичними системами потребують чіткої фіксації процесів і дотримання міжнародних стандартів (GLP, ISO), відкритості даних та можливості відтворюваності експериментів. Викривлення даних, невірне документування, маніпуляції вибіркою або статистикою здатні суттєво спотворити наукову картину й негативно вплинути на подальші дослідження.

В умовах цифровізації науки важливою проблемою стає застосування штучного інтелекту, який поєднує широкі можливості аналізу великих масивів інформації з ризиками недоброчесного використання. Використання ШІ для генерації псевдоекспериментальних даних, автоматизованого написання наукових текстів або статистичної маніпуляції підриває достовірність досліджень і суперечить етичним принципам.

Водночас рекомендації МОН України (2023–2024 рр.) наголошують на необхідності декларування використання ШІ, критичної інтерпретації алгоритмічних результатів і поєднання цифрових методів із традиційною науковою верифікацією. ШІ може бути корисним інструментом, але не може замінити експериментальне підтвердження результатів.

Міжнародні документи, зокрема Європейський кодекс доброчесності у дослідженнях (ALLEA, 2018) та Рекомендація ЮНЕСКО щодо науки і науковців (2017), підкреслюють важливість прозорості методології, відкритого доступу до первинних даних, коректного рецензування та відповідальної інтерпретації

результатів [5]. Для природничої науки це означає обов'язковість ведення лабораторних журналів, дотримання протоколів експериментів, використання контрольних вибірок і чітку фіксацію будь-яких відхилень у дослідженні.

Культура академічної доброчесності формується також через освітні практики. Важливо, щоб студенти й молоді науковці отримували необхідні знання щодо етики наукової діяльності, відповідального використання джерел, правил цитування, принципів відкритої науки та роботи з даними. Формування наукової етики є довготривалим процесом, який потребує сталого прикладу з боку викладачів і наукових керівників, а також створення безпечного середовища, де порушення доброчесності розглядаються прозоро й неупереджено.

Для підвищення рівня доброчесності у природничих дослідженнях доцільно впроваджувати такі рекомендації:

Удосконалення інституційних політик доброчесності, включно з регулюванням експериментальної роботи, роботи з даними та використання цифрових інструментів.

Стандартизація експериментальних процедур на основі міжнародних норм GLP, ISO, GMP.

Розвиток відкритої науки – репозитарії даних, відкриті журнали, прозоре рецензування.

Системне навчання дослідників і студентів основам наукової етики та академічного письма.

Цифрові інструменти контролю доброчесності – антиплагіатні системи, інструменти аналізу статистичних аномалій, платформи верифікації відкритих даних.

Етичні комітети для оцінки досліджень, що передбачають ризики (біомедичні, екологічні, небезпечні матеріали).

Відповідальне використання ШІ, включаючи прозоре зазначення його ролі та обмеження застосування.

Формування культури відповідальності, яка робить недоброчесність неприйнятною на рівні спільноти.

Таким чином, академічна доброчесність у природничих дослідженнях є складною етично-науковою проблемою, що охоплює нормативні вимоги, методологічні стандарти, технологічні інструменти та цінності наукової спільноти. Її забезпечення можливе лише через синергію етичної культури, сучасних дослідницьких практик, правового регулювання та відповідального використання інноваційних технологій, включно зі штучним інтелектом. Це дозволяє не лише гарантувати достовірність результатів, а й забезпечити глобальну інтеграцію української науки та її внесок у світовий розвиток.

Список використаних джерел

1. Бойченко М. І. Академічна доброчесність у вищій школі: навчальний посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2020. 212 с.
2. Василенко В. М. Плагіат у наукових дослідженнях: виявлення, профілактика та відповідальність. Харків: Право, 2019. 168 с.
3. Закон України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 № 1556-VII.

4. Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145-VIII.
5. Національна академія наук України. Кодекс етики науковця. Київ, 2020. 32с.
6. Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти. Академічна доброчесність: методичні рекомендації. Київ: НАЗЯВО, 2021. 48 с.
7. Національний університет «Києво-Могилянська академія». Положення про академічну доброчесність. Київ, 2020. 54 с.
8. Рекомендації щодо забезпечення академічної доброчесності в закладах освіти. Київ: МОН, 2022. 36 с.
9. Сорока, М. О., Гуменюк, Т. В. Етичні засади наукової діяльності: монографія. Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2019. 184 с.
10. Шаров С. В. Штучний інтелект в освіті: можливості, ризики та виклики академічній доброчесності. Інформаційні технології і засоби навчання. 2023. Т. 91, № 5. С. 23–38.

Маріанна ТАРАНУХА,
студентка 2 курсу, групи ПС-24-14-зМ
спеціальність 053 Психологія
Білоцерковського інституту неперервної професійної освіти

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ФАКТОРИ ФОРМУВАННЯ МОРАЛЬНИХ УСТАНОВОК У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ: СУЧАСНІ ПІДХОДИ

Моральні установки дошкільника – це складне психічне утворення, що включає в себе пізнавальний, емоційний і поведінковий компоненти та формується на основі індивідуального досвіду взаємодії з дорослими, ровесниками та соціальним середовищем.

У ХХІ столітті моральне виховання в дошкільному віці розглядається не як нав'язування готових норм, а як процес спільного відкриття, переживання, осмислення моральних ситуацій, у якому ключову роль відіграють емоції, ідентифікація та середовище партнерства.

1. Когнітивно-афективна інтеграція у моральному становленні
Сучасна моральна психологія (Lapsley & Narvaez, 2004) стверджує, що моральна поведінка дитини виникає не лише внаслідок знання правил, а через поєднання мислення і почуттів. Наприклад, коли дитина бачить, як друг плаче через образу, вона не просто фіксує ситуацію – вона відчуває емпатію, і на основі цього переживання приймає рішення: підтримати, втішити, вибачитись.

Емоції стають моральними сигналами, які формують у дитини уявлення про «добре» і «погане» на практиці.

Тому формування емоційної грамотності – здатності розуміти, називати й регулювати емоції – є базовою умовою розвитку моральної свідомості.

2. Моральна чутливість і педагогіка партнерства
Сучасні українські освітні підходи (Концепція НУШ, 2021) наголошують на важливості педагогіки партнерства в дошкільній тобто відносин, де дорослий не контролює, а співпрацює з дитиною у формуванні цінностей. Такий підхід

підтримує внутрішню мотивацію: дитина чинить морально не через страх покарання, а тому що розуміє значення добра і справедливості. Наприклад, замість сказати: «*Так не можна!*», вихователька може запитати: «*А як ти думаєш, що відчує твій друг, якщо ти забереш у нього іграшку?*»

Це стимулює розвиток морального мислення, а не лише зовнішню поведінкову реакцію.

3. Значення міжособистісної взаємодії з ровесниками

Дослідження української психологині І.Гуменюк (2023) показали, що моральні уявлення дошкільників активно розвиваються в процесі гри з іншими дітьми. У групових іграх діти стикаються з конфліктами, вибором, розподілом, обманом чи допомогою – і ці ситуації вимагають моральної оцінки.

Спільна гра – це лабораторія морального досвіду, де дитина не лише чує правила, а й переживає наслідки своїх рішень.

Ігрове середовище дає дитині змогу випробувати себе в різних ролях: друга, судді, того, хто помиляється чи допомагає. Це сприяє розвитку моральної рефлексії.

4. Інтеркультурна моральна освіта: виховання в умовах різноманіття

У світлі глобалізаційних і воєнних викликів особливої ваги набуває інтеркультурна моральна освіта. За підходом *Philosophy for Children* (Lipman, 2003), діти змалечку можуть розмірковувати над моральними дилемами — через казки, історії, приклади з різних культур.

- Це розвиває етичне мислення, здатність бачити різні погляди та вчить критично оцінювати ситуацію.
- Важливо, що діти вчаться визначати моральне навіть у неоднозначних обставинах, що особливо актуально для дітей, які пережили війну або вимушену міграцію.

5. Емоційно-психологічні методи: казкотерапія, рольові ігри, SEL-програми

Ефективним засобом формування моральних установок є використання емоційно забарвлених методик:

- Казкотерапія – дієва форма, що дає змогу дитині ідентифікуватися з позитивним героєм і засвоїти мораль через емоційне занурення (Назаренко, 2022).
- Рольова гра – модель моральної дії в уявному світі: дитина проживає ситуацію і переосмислює власну поведінку.
- SEL-програми (Social and Emotional Learning), адаптовані ЮНІСЕФ в Україні, допомагають вихователям системно працювати над розвитком моральних якостей: доброзичливості, відповідальності, справедливості, самоконтролю.

Ці програми створюють емоційно безпечний простір, де дитина не боїться помилятися і навчається приймати рішення.

Формування моральних установок у дошкільному віці — це комплексний процес, у якому важливу роль відіграють:

- рівень розвитку емоційної сфери дитини;
- психологічна безпека та стосунки з дорослими;

- моделювання моральної поведінки у групі;
- педагогіка партнерства, яка підтримує рефлексію й діалог;
- інноваційні методи (казкотерапія, SEL, моральне моделювання).

Підтримка цих факторів дає змогу перетворити моральні норми зі зовнішнього правила на внутрішній компас, що супроводжуватиме дитину впродовж усього життя.

Список використаних джерел

1. Lapsley D. K., & Narvaez D. *Moral Development, Self, and Identity*. Psychology Press. 2004.
2. Гуменюк І. М. Моральне самовизначення дітей дошкільного віку в умовах групової взаємодії. *Психологія і суспільство*. №1. 2023. с. 50–57.
3. Lipman M. *Thinking in Education*. Cambridge University Press. 2003.
4. Назаренко М. П. Казкотерапія як засіб розвитку моральної свідомості дітей старшого дошкільного віку. *Дошкільна освіта*, №1. 2022. с. 38–44.
5. CASEL (Collaborative for Academic, Social, and Emotional Learning). (2020). *SEL Framework*. <https://casel.org>
6. ЮНІСЕФ Україна. *Методичні рекомендації з розвитку емоційної грамотності у ЗДО*. Київ. 2022.
7. Концепція Нової української школи. 2021. Міністерство освіти і науки України.

ТИПОВІ ПОРУШЕННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ ТА СПОСОБИ ЇХ ЗАПОБІГАННЯ

Nataliia KOTURBASH,
*third (educational and scientific) level of higher education
specialisation A5 Professional education (by specialization)
Vasyl Stefanyk Carpathian National University*

FALSIFICATION AND FABRICATION OF DATA IN RESEARCH: CAUSES AND PREVENTIVE STRATEGIES

Today, given the current regulatory requirements, each higher education institution has its own system for ensuring academic integrity and ethical standards of academic interaction, which is an important factor in the successful functioning of an educational institution. At the same time, the active introduction of distance learning, the widespread use of digital tools and software, as well as the development of open data, open science, open education and open innovation policies necessitate a thorough analysis of compliance with the principles of academic integrity in the digital educational environment [5].

The terms «electronic dishonesty» and «online dishonesty» are increasingly used in scientific and educational discourse to refer to actions that violate the principles of academic integrity in remote and digital educational spaces [2; 3]. The introduction of these terms highlights the need to rethink traditional notions of academic integrity, particularly those aspects that may have previously been overlooked by teachers and administrators.

Despite the existence of regulatory and legal safeguards, the activities of a significant number of educational institutions demonstrate the existence of serious problems in the field of academic integrity. Violations range from simple cheating on academic work to systematic abuses involving falsification and fabrication of research results [4; 7]. The most common types of academic violations, in particular plagiarism, fabrication and falsification of data, manipulation of research results, as well as falsification of reviews and other elements of scientific evaluation, pose a particular danger.

Falsification and fabrication of data in scientific research are among the most serious violations of academic integrity. Falsification usually manifests itself in the deliberate editing of statistical indicators, removal of undesirable results, manipulation of conclusions, tables or graphic materials. Unlike plagiarism, which can sometimes be the result of carelessness or lack of awareness, falsification is always deliberate and conscious [3]. One of the key factors contributing to falsification is the increased pressure of the academic environment associated with the expectation of confirmation of certain hypotheses, the need for publications in professional or rating publications, as well as the demonstration of the practical significance of the results.

Data fabrication is an even more serious violation, as it involves the complete invention of elements of research: from data sets and methods of obtaining them to experimental results, conclusions, and sources used. This may include the creation of fictitious questionnaires, interviews, statistical tables, experimental measurements, or references to non-existent publications.

Falsification and fabrication are not only a form of academic fraud, but also a serious threat to the scientific community as a whole. Although the prevalence of such violations is relatively low, their consequences are extremely damaging to trust in science. Among the main causes of falsification and fabrication are a lack of awareness of the consequences of violating academic integrity standards, especially among students and young researchers, as well as a lack of effective mentoring and control mechanisms [1, p. 24-25].

Next, we would like to consider ways of addressing these problems, in particular the role of student self-government bodies in promoting academic integrity standards and developing research competence among applicants. The involvement of student self-government bodies in measures to develop and support academic integrity should be built systematically, combining a partnership approach, motivation and real powers. The main areas of focus could be as follows:

1. ***Institutional partnership***: the official involvement of student self-government bodies in the development, review and implementation of academic integrity policies (codes of honour, regulations, recommendations) contributes to the formation of a sense of responsibility and participation. Student representatives can join working groups, academic ethics committees, and advisory bodies to the HEI administration.

2. ***Educational and awareness-raising activities***: student self-government bodies can initiate and conduct training sessions, workshops, discussions, and information campaigns on academic integrity, academic writing, and the prevention of plagiarism and e-dishonesty. The peer-to-peer format is particularly effective for promoting the values of integrity among students.

3. ***Participation in monitoring and feedback***: student self-government bodies can participate in collecting feedback, conducting anonymous surveys, analyzing typical violations and problem areas in digital and face-to-face educational environments, and formulating proposals for improving preventive measures.

4. ***Co-organizing preventive measures***: it is effective to involve students in organizing academic integrity weeks, thematic competitions, debates, and case championships that contribute to the formation of practical skills in ethical academic behavior.

5. ***Motivational mechanisms***: it is worth providing a system of incentives: certificates, awards, recommendations, taking into account activity in extracurricular activities, which increases the motivation of student activists to participate in such initiatives.

Conclusions. So, as we can see from the above, the problem of data falsification and fabrication in research has only grown with the advent of AI. However, student self-government bodies, as one of the links in the management of higher education institutions, can be actively involved in overcoming this problem. Despite the complex and multidimensional nature of the problem, a comprehensive approach to ensuring

academic integrity can be an effective tool for preventing violations and has significant preventive potential. This approach involves a combination of educational and training activities, improving the internal policies of educational institutions, using digital monitoring and control tools, implementing clear regulatory and legal mechanisms, and purposefully shaping a culture of responsibility and ethical behavior in the academic environment.

Therefore, effective counteraction to manifestations of academic misconduct requires an integrated, interdisciplinary and multi-level approach, which should become an integral part of educational policy and scientific activity at both the national and international levels.

References

1. Academic integrity: contemporary challenges: recommended bibliography. Kyiv National Taras Shevchenko University, M. Maksymovych Scientific Library, Information and Bibliography Department; compiled by A. V. Kozonushchenko; edited by I. I. Tishchenko. Kyiv, 2023. 31 p.
2. Frankl G., Schartner P., Zebedin G. Secure Online Exams Using Students' Devices. *Proceedings of the 2012 IEEE Global Engineering Education Conference (Marrakech, Morocco: EDUCON)*. 2012. Pp. 85-86.
3. Garg M., Goel A. A systematic literature review on online assessment security: Current challenges and integrity strategies. *Computers and Security*. Elsevier Ltd. 2022, February 1. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.cose.2021.102544>
4. Gorban Yu. I., Oliinyk O. M. Information culture of the individual in the digital age: on the issue of academic integrity. *Bulletin of the National Academy of Culture and Arts Management: scientific journal*. 2024. No. 1. P. 63–70.
5. Holden O. L., Norris M. E., Kuhlmeier V. A. Academic Integrity in Online Assessment: A Research Review. *Frontiers in Education*. *Frontiers Media S.A.* 2021, July 14. DOI: <https://doi.org/10.3389/feduc.2021.639814>
6. Law of Ukraine «On Education» No. 2145-VIII Article 42. Academic Integrity dated 05.09.2017. URL: <https://sqe.gov.ua/law/zakon-ukraini-pro-osvitu>
7. Support for the principles of academic integrity. Recommendations on academic integrity for higher education institutions. Letter from the Ministry of Education and Science dated 23.10.2018 No. 1/9-650. Fabrication, falsification, plagiarism. URL: https://old.nmu.org.ua/ua/content/infrastructure/structural_divisions/Internal_quality_higher_education/academic%20integrity/Фабрикація.%20Фальсифікація.%20Списування.pdf

ТЕХНОЛОГІЇ, ЩО ДОПОМАГАЮТЬ УНИКАТИ ПЛАГІАТУ ТА ПІДТРИМУВАТИ ДОБРОЧЕСНІСТЬ

Іван КІЗИМА,
*здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
спеціальності 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями)
Карпатського національного університету імені Василя Стефаника*

Оксана ЦЮНЯК,
*доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри початкової освіти та освітніх інновацій,
заступник декана з наукової роботи
Карпатського національного університету імені Василя Стефаника*

СТРАТЕГІЇ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ ЩОДО МІНІМІЗАЦІЇ ПОРУШЕНЬ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ

Академічна доброчесність є однією з ключових цінностей сучасної освіти та науки, оскільки визначає рівень етичності, прозорості та відповідальності у навчальній і науковій діяльності. У Законі України «Про освіту» в статті 42 зазначено, *академічна доброчесність* – це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень. У статті прописані: основи дотримання академічної доброчесності педагогічними, науково-педагогічними, науковими працівниками, здобувачами освіти; складові щодо порушення академічної доброчесності, притягнення та види академічної відповідальності за їх порушення; порядок виявлення та встановлення фактів порушення академічної доброчесності [1]. У зв'язку з цим заклади вищої освіти та інші освітні установи впроваджують комплексні стратегії, спрямовані на мінімізацію порушень академічної доброчесності та формування відповідальної академічної культури.

Визначаємо основні стратегії мінімізації порушень:

1. Розробка та впровадження нормативних документів.

Заклади освіти формують кодекси академічної доброчесності, положення про етичну поведінку студентів і викладачів, внутрішні правила контролю та процедури реагування на порушення. Такі документи регламентують стандарти підготовки навчальних і наукових робіт, порядок цитування джерел та використання цифрових ресурсів, а також визначають відповідальність за порушення. Так, у Карпатському національному університеті імені Василя Стефаника затверджено низку нормативних документів, що створюють системні механізми запобігання академічній недоброчесності. Зокрема:

Кодекс честі університету, який встановлює базові етичні принципи поведінки учасників освітнього процесу, серед яких – чесність, добродієність, повага до авторства та відповідальність за виконання власних академічних обов'язків [2];

Положення про запобігання академічному плагіату та іншим порушенням академічної добродієності у навчальній та науково-дослідній роботі здобувачів освіти Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, що визначає процедури перевірки робіт на ознаки неправомірного запозичення, критерії оцінювання оригінальності та алгоритми реагування на випадки порушень [3].

Положення про Комісію з питань етики та академічної добродієності Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, яка здійснює моніторинг дотримання етичних норм, розглядає звернення про можливі порушення та визначає відповідні заходи впливу у разі їх підтвердження [4].

Ці документи є обов'язковими для виконання як здобувачами освіти, так і науково-педагогічними працівниками університету, і спрямовані на забезпечення прозорості академічної діяльності, підтримання високих стандартів навчальної та наукової роботи, а також формування в університетській спільноті культури поваги до авторських прав і етичної взаємодії. Системне впровадження цих положень дозволяє університету не лише реагувати на порушення, але й попереджувати їх, створюючи умови для розвитку професійної відповідальності та академічної добродієності.

2. Освітні заходи та тренінги.

Важливим інструментом є навчання академічній добродієності, що включає інтерактивні курси, семінари, тренінги та воркшопи для студентів і викладачів. Під час цих заходів учасники вчаться розпізнавати плагіат, коректно оформляти джерела, уникати нечесного використання цифрових технологій і інструментів штучного інтелекту. Особлива увага приділяється формуванню етичної мотивації та розвитку критичного мислення, що унеможливує використання чужих робіт без належного цитування. Такі ініціативи не лише сприяють підвищенню рівня теоретичної поінформованості, а й формують практичні навички відповідальної науково-освітньої поведінки, дозволяють здобувачам освіти усвідомити важливість власної академічної позиції, розвивають навички аналізу інформації та підвищують якість навчальних і наукових продуктів.

3. Використання цифрових технологій та антиплагіатних систем.

Сучасні ЗВО активно впроваджують технологічні інструменти контролю: платформи перевірки робіт на плагіат, системи онлайн-оцінювання, електронні журнали та бази даних, що забезпечують прозорість виконання завдань. До прикладу, системи StrikePlagiarism, Unicheck, Turnitin або Plagiat.pl дозволяють автоматично виявляти збіги з іншими джерелами, визначати рівень оригінальності та надавати рекомендації щодо правильного оформлення цитат. Студенти отримують можливість перевіряти власні роботи на відповідність

стандартам академічної доброчесності, коректно оформлювати джерела та самостійно усувати недоліки до подання роботи на оцінювання.

Варто зазначити, що в умовах активного застосування ChatGPT та інших інструментів ШІ антиплагіатні та освітні платформи допомагають виявляти неетичне використання зовнішніх ресурсів і формувати у здобувачів вищої освіти критичне мислення щодо застосування цифрових технологій у навчанні та науковій діяльності.

4. Підвищення кваліфікації викладачів.

Забезпечення академічної доброчесності неможливе без активної участі науково-педагогічних працівників, які формують у студентів відповідні цінності та навички. Сучасний освітній контекст, що характеризується цифровізацією, інтеграцією дистанційних платформ та широким використанням інструментів штучного інтелекту, вимагає від викладачів постійного оновлення компетентностей. Комплексне підвищення кваліфікації викладачів формує етично компетентного педагога, здатного моделювати навчальне середовище, яке мінімізує ризики порушень академічної доброчесності, стимулює самостійність студентів та підвищує якість освітніх і наукових результатів.

5. Мотивація та організація позитивного академічного середовища.

Формування академічної доброчесності у студентів значною мірою залежить від створення позитивного академічного середовища, яке стимулює відповідальну поведінку, самостійну роботу та етичне ставлення до навчання і науки. У цьому контексті мотиваційні фактори та організаційні заходи відіграють ключову роль у мінімізації порушень академічної доброчесності.

Отже, із вище зазначеного можна зробити висновок, що комплексне поєднання цих стратегій дозволяє закладам вищої освіти не лише запобігати порушенням академічної доброчесності, а й формувати культуру етичної поведінки, відповідальності та професійної свідомості серед студентів і викладачів. Особливе значення має інтеграція цифрових технологій та інструментів штучного інтелекту як допоміжного засобу, що підвищує ефективність навчально-наукової діяльності

Список використаних джерел

1. Закон України «Про освіту». URL:https://kodeksy.com.ua/pro_osvitu/statja-42.htm.
2. Кодекс честі Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника. 2022. URL:<https://surl.li/frhdll>.
3. Положення про запобігання академічному плагіату та іншим порушенням академічної доброчесності у навчальній та науково-дослідній роботі здобувачів освіти Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника. 2022. URL:<https://surl.li/njqwvg>.
4. Положення про Комісію з питань етики та академічної доброчесності Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника. 2022. URL:<https://surl.li/ghhhth>.

Іван КОВБАС,
*здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
спеціальності 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями)
Карпатського національного університету імені Василя Стефаника*

АКАДЕМІЧНЕ ШАХРАЙСТВО У ДИСТАНЦІЙНІЙ ОСВІТІ: ІНСТРУМЕНТИ ВІЯВЛЕННЯ ТА ШЛЯХИ ЗАПОБІГАННЯ

Дистанційна освіта відкриває нові можливості для забезпечення доступності навчання, підвищення гнучкості освітніх процесів та інтеграції сучасних цифрових технологій у навчальний процес. Разом із тим вона ставить перед закладами освіти нові виклики, серед яких особливу актуальність набуває проблема академічного шахрайства, що проявляється у списуванні, плагіаті та несамостійному виконанні завдань у онлайн-середовищі. Це створює необхідність розробки ефективних методів виявлення таких порушень та формування академічної культури серед здобувачів освіти [2, С.89–103].

Академічне шахрайство – це навмисне використання непередбачених допоміжних матеріалів, технічних засобів чи чужої праці з метою здобуття оцінки без належної самостійної роботи. Українське законодавство визначає академічне шахрайство як використання під час контрольних заходів непередбачених засобів, виконання завдань іншою особою або подання чужої роботи як власної [1].

У контексті дистанційної освіти проблема академічної недоброчесності набуває особливої актуальності через відкритий доступ до онлайн ресурсів, віддалені контрольні заходи та поширення інструментів штучного інтелекту. Традиційні методи контролю знань та оцінювання стають менш ефективними через відсутність безпосереднього нагляду, широкі можливості доступу до інформаційних ресурсів та активне використання цифрових технологій, у тому числі штучного інтелекту. Це підвищує ризики плагіату, списування під час онлайн-тестів та делегування виконання завдань стороннім особам або сервісам. Водночас сучасні освітні установи мають можливість застосовувати комплексні підходи для виявлення та запобігання академічному шахрайству. До них належать технічні засоби – системи перевірки на плагіат, онлайн-прокторинг, аналітика поведінки студентів, а також освітні методики – формування академічної культури, розвиток критичного мислення, навчання цифровій грамотності та етиці.

У дистанційній освіті академічне шахрайство проявляється в таких формах:

- списування та обхід обмежень онлайн-контролю – використання сторонніх джерел під час іспитів чи тестів;
- плагіат – запозичення текстів без належного покликання на джерело;
- несамостійне виконання завдань – делегування роботи стороннім особам чи сервісам [3, С.134–138].

Заклади освіти повинні мати чіткі правила щодо академічної доброчесності, включаючи санкції за порушення та процедури перевірки.

Важливим є впровадження стандартів і норм, що відповідають як локальному законодавству, так і міжнародним практикам. Замість суто тестових форм дистанційного оцінювання варто застосовувати кейси, проекти, відкриті запитання, презентації та інші форми, що вимагають від студента демонстрації реального розуміння теми.

Академічне шахрайство у дистанційній освіті є складним багатофакторним явищем, що вимагає системного підходу до його виявлення. В сучасних умовах застосовуються як технологічні, так і педагогічні інструменти контролю, що дозволяють зменшити ризик порушень академічної доброчесності.

До основних технічних засобів відносяться:

системи перевірки на плагіат, які здійснюють порівняння текстів студентських робіт з великою базою джерел, визначають збіги та фрагменти без належного цитування. Прикладами є Unicheck та Turnitin, які широко застосовуються як у вітчизняних, так і міжнародних закладах освіти;

онлайн-прокторинг – використання відеоспостереження, автоматизованих алгоритмів для відстеження поведінки студента під час виконання контрольних завдань. Системи типу ProctorU або ExamSoft фіксують підозрілі дії, що дозволяє ідентифікувати потенційні порушення.

Крім технологічних методів, важливо використовувати педагогічні підходи, які сприяють самостійності здобувачів освіти та мінімізують можливості шахрайства, зокрема, автентичні завдання та проекти, що вимагають аналізу, синтезу та практичного застосування знань, а не простого відтворення матеріалу; динамічні тестові завдання та відкриті питання, що ускладнюють механічне списування та автоматичне отримання відповідей із сторонніх джерел.

На нашу думку, запобігання академічному шахрайству передбачає комплекс заходів, що поєднують технологічні, педагогічні та нормативні підходи, а саме: формування академічної культури, систематичне навчання здобувачів освіти принципам академічної доброчесності, ознайомлення з наслідками плагіату та несамоїї роботи; розробка чітких правил та політик оцінювання, включно з процедурами контролю та санкціями за порушення академічної доброчесності; впровадження технологічного контролю, що поєднує онлайн-прокторинг, системи перевірки на плагіат та аналітику поведінки користувачів; використання кейсів, проектних завдань та практичних робіт, які потребують застосування знань у реальних або максимально наближених до практики умовах.

Список використаних джерел

1. Академічне шахрайство.
URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/term/46009?utm_source=chatgpt.com.
2. Наливайко О., Жерновникова О. А., Наливайко Н. А., Молоток В. Академічна доброчесність в умовах вимушеного дистанційного навчання. *Електронне наукове фахове видання «Відкрите освітнє е-середовище сучасного університету»*, (13), 2022. С.89–103.
3. Шкіцька І. Ю. Актуальні питання академічної доброчесності здобувачів вищої освіти. *Інформація та соціум*. (Жов 2024). 2024. С.134–138.

Іван ГАЙНЮК,
*здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
спеціальності 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями)
Карпатського національного університету імені Василя Стефаника*

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ У STEM-ОСВІТІ: МОЖЛИВОСТІ ТА ЗАГРОЗИ АКАДЕМІЧНІЙ ДОБРОЧЕСНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ

Впровадження штучного інтелекту (ШІ) в освітній простір давно перестала бути питанням майбутнього і на сьогодні стало реальністю для учнів, студентів, викладачів і всього людства. Цифрові інструменти активно використовуються як для навчання так для оцінювання та підготовки навчальних матеріалів, а також для індивідуалізації освітнього процесу. Для майбутніх учителів природничих дисциплін володіння ШІ-технологіями поступово перетворюється на складову професійної компетентності.

Водночас стрімке поширення штучного інтелекту супроводжується зростанням ризиків для академічної доброчесності. Йдеться про підміну власної інтелектуальної діяльності алгоритмами, некритичне використання генеративних моделей, зловживання автоматизованими підказками під час виконання навчальних і наукових завдань.

Особливо небезпечними ці процеси є у підготовці майбутніх учителів природничих дисциплін, адже саме вони в майбутньому формуватимуть у здобувачів освіти культуру мислення, відповідальність та етичні орієнтири щодо використання цифрових технологій.

Результати міжнародних і національних досліджень свідчать про масове впровадження ШІ в освітній процес. За даними міжнародного дослідження «Освіта як інструмент формування особистої стійкості, соціального капіталу країни та культури миру» [1], проведеного у 14 країнах світу, близько чверті учнів і вчителів регулярно використовують інструменти ШІ у навчанні, а значна частина - епізодично. Серед українських респондентів близько 25 % часто користуються ШІ, понад половина - час від часу, і лише незначна частка не має досвіду роботи з такими технологіями.

Водночас лише близько третини опитаних зазначили, що у закладах освіти їх навчають безпечному та відповідальному використанню ШІ. Це свідчить про розрив між рівнем поширення технологій та сформованістю культури їх доброчесного застосування. Для значної частини учнів і студентів ШІ асоціюється з розширенням доступу до знань та новими формами співпраці, однак майже стільки ж учасників освітнього процесу вказують на ризики дезінформації, маніпуляцій та зниження довіри до навчальних результатів.

Однією з ключових загроз є підміна власної навчальної діяльності алгоритмами. Сучасні ШІ-системи здатні розв'язувати задачі, генерувати тексти, створювати презентації, лабораторні звіти та пояснення розрахунків. Для студентів педагогічних спеціальностей це створює ризик формального опанування компетентностей, без глибокого розуміння змісту, формування звички шукати готову відповідь замість самостійного аналізу.

Не менш суттєвою проблемою є зниження мотивації до навчання та розвитку критичного мислення. Поширеною стає установка, що достатньо «вміти користуватися інструментом», а не розуміти предметну сутність явищ. Для майбутніх учителів природничих дисциплін це означає втрату здатності пояснювати складні процеси власними словами, аналізувати помилки та будувати логічні ланцюги доведень.

Окрему загрозу становить дезінформація та так звані «галюцинації» ШІ. Генеративні моделі можуть продукувати вигадані факти, неточні пояснення або відтворювати упередження, закладені в навчальних даних. Некритичне використання такого контенту призводить до спотворення наукової картини світу та формування псевдонаукових уявлень.

Також актуальними залишаються питання захисту персональних даних і дотримання авторського права. Адже використання ШІ-сервісів часто пов'язане з передаванням інформації третім сторонам, а згенеровані матеріали нерідко використовуються без належного зазначення джерел, що суперечить принципам академічної доброчесності.

Ефективною відповіддю на виклики ШІ є «зміна характеру навчальних завдань. Проектні роботи, кейси з локальним контекстом, завдання з рефлексією та аргументацією власної позиції значно ускладнюють можливість формального копіювання результатів роботи ШІ» [2]. Доцільним є також поєднання письмових робіт з усними захистами, поетапним оцінюванням та колективними обговореннями. У STEM-освіті це сприяє розвитку дослідницьких навичок, відповідальності за результат і усвідомленого використання цифрових інструментів.

Список використаних джерел

1. Сімонова І. В., Пачевська А. В., Білошицька А. В., Истошин В. М. Використання штучного інтелекту в освіті: потенціал, виклик чи можливість. “Вісник Вінницького національного медичного університету”, 2025, Т. 29, №3.
2. Коваленко В., Мар’єнко М, Шишкіна М. Використання засобів штучного інтелекту для професійного розвитку педагогічних кадрів. Наукове електронне фахове видання “Освітологічний дискурс” вип. 49, вип. 2, с. 24–34,
3. Васильєв О. В. (2025). Можливості та ризики використання штучного інтелекту в освіті: вплив на формування цифрової компетентності педагогів. Педагогічна Академія: наукові записки, (14).

Олександр ВЕТОШКІН,
*здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
спеціальності 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями)
Карпатського національного університету імені Василя Стефаника*

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ ПРИ ОЦІНЮВАННІ ПРОЄКТІВ З РОЗРОБКИ ПЗ: ВИКЛИКИ, ПОВ'ЯЗАНІ З ВИКОРИСТАННЯМ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ

Стрімка інтеграція інструментів генеративного штучного інтелекту у процеси розробки програмного забезпечення створила безпрецедентні виклики для закладів вищої освіти. Традиційні моделі забезпечення академічної доброчесності, що спиралися на виявлення плагіату та оцінювання кінцевого результату, виявляються неспроможними в умовах, де алгоритми здатні генерувати код, що часто перевищує можливості середньостатистичного студента [1].

Історично освіта у сфері програмної інженерії базувалася на поступовому формуванні навичок написання коду, де саме код слугував основним доказом компетентності студента. Однак поява великих мовних моделей, навчених на мільярдах рядків відкритого коду, фундаментально змінила цю парадигму, породжуючи дилему розрізнення людини та робота - ситуацію, коли викладачам стає неможливо відрізнити роботу студента від штучного інтелекту [1]. Якщо раніше плагіат означав копіювання існуючого тексту, то тепер алгоритми генерують унікальні рішення на льоту. Це призвело до кризи традиційної моделі академічної доброчесності. В умовах дистанційного та змішаного навчання, яке стало нормою для багатьох університетів, можливості для безпосереднього спостереження за студентом значно менші, а спокуса використати генеративні моделі для вирішення завдань переважає ризики бути викритим [2]. Проблема полягає не стільки в намаганні спіймати порушників, скільки в тому, що університети часто не навчають студентів етичному використанню нових інструментів, залишаючи їх у стані невизначеності.

Першою реакцією академічної спільноти стала спроба використати детектори згенерованого контенту, проте дослідження 2024-2025 років демонструють їхню критичну ненадійність [3]. Високий рівень хибнопозитивних результатів ставить під загрозу студентів, які пишуть код самостійно, але використовують стандартні шаблони, тоді як прості техніки заплутування коду дозволяють легко обдурити алгоритми перевірки. Більш комплексним підходом є кодова стилеметрія, що аналізує унікальний стиль написання коду: відступи, іменування змінних, структуру. Хоча класифікатори на базі трансформерів демонструють високу точність у розрізненні авторського та згенерованого коду, вони залишаються вразливими до ситуацій, коли стиль навмисно змінюється для уникнення ідентифікації [4-5].

Враховуючи обмеження статичного аналізу, найбільш перспективним методом стає аналіз процесу розробки через системи контролю версій. Цей підхід

передбачає перегляд хронології створення проєкту, аналізуючи частоту змін, плинність коду та відповідність описів змін реальному коду. Проєкти, створені за допомогою генеративного інтелекту, часто характеризуються аномальними одномоментними внесеннями значних обсягів функціоналу, що нехарактерно для ітеративного процесу людського навчання [6]. Впровадження вимог щодо обов'язкової історії версій перетворює оцінювання з перевірки результату на верифікацію процесу. Також це дозволяє студентам отримати більше досвіду використання систем контролю версій, що використовуються в індустрії.

Замість покладання на технологічні бар'єри, провідні інституції переходять до моделі “Навчати, Забезпечувати, Очікувати”. Це передбачає навчання цифровій грамотності, забезпечення рівного доступу до інструментів та встановлення чітких очікувань [2]. Ефективним прикладом є політика Стенфордського університету, яка пропонує спектр видів використання штучного інтелекту: від повної заборони на іспитах до обов'язкової інтеграції в проєктах для розвитку навичок формулювання запитів [7]. Для структурованої інтеграції доцільно використовувати фреймворк 3R (Report, Revise, Reflect): студент звітує про використані запити, виправляє та оптимізує згенерований код, а також пише рефлексію щодо отриманого досвіду [8].

Критично важливим є усвідомлення безперспективності технологічного змагання, де університети намагаються перевершити студентів у використанні нових засобів обходу блокувань. Дослідження свідчать, що фокус на суворому нагляді та детекції часто створює атмосферу недовіри, яка парадоксальним чином штовхає студентів до пошуку більш досконалих методів обману [3]. Натомість побудова культури академічної доброчесності має базуватися на формуванні професійної ідентичності. Коли оцінювання сприймається не як пошук порушників, а як валідація професійних навичок, студенти стають партнерами у процесі навчання. Залучення студентів до спільного визначення правил використання інструментів перетворює зовнішні заборони на внутрішні етичні переконання, значно знижуючи рівень академічних порушень.

Оцінювання трансформується в бік методів, які важче автоматизувати. Повернення до усних захистів, де студент повинен пояснити логіку свого коду або оптимізувати його в реальному часі, стає одним із найнадійніших методів верифікації авторства [1]. Рубрики оцінювання також потребують оновлення: замість простої працездатності коду, акцент зміщується на якість документування взаємодії з системою, глибину верифікації рішення та архітектурне мислення. Це нівелює перевагу від сліпого копіювання відповідей чат-ботів.

Дослідження 2024–2025 років показують надзвичайно високе використання штучного інтелекту: від 84% до 94.4% українських студентів використовують інструменти на кшталт ChatGPT у навчанні. При цьому значна частка студентів (близько 51%) зізнається у випадках академічної недоброчесності, а невизначеність щодо правил створює зону невизначеності, де використання допомоги штучного інтелекту часто не сприймається як порушення [9]. Окрім питань доброчесності, виникають серйозні етичні виклики щодо приватності даних при завантаженні їх у хмарні моделі та цифрової

нерівності, коли доступ до платних версій створює неконкурентні переваги для деяких студентів [2].

Забезпечення академічної доброчесності при оцінюванні проєктів з розробки програмного забезпечення вимагає відмови від адміністративних методів тиску на користь педагогіки співпраці. Університетам необхідно розробити гнучкі політики використання технологій, впровадити обов'язковий аналіз історії розробки та змістити фокус оцінювання з кінцевого коду на процес його створення та розуміння. Інтеграція штучного інтелекту як професійного інструменту з одночасним контролем критичного мислення студента є єдиним сталим шляхом розвитку освіти в нову технологічну епоху.

Список використаних джерел

1. Bittle K., El-Gayar O. Generative AI and academic integrity in higher education: A systematic review and research agenda. *Information*. 2025. Vol. 16, no. 4. P. 296.
2. Oldham C. Artificial Intelligence and Assessment: Are Universities Ready to Rethink Integrity?. *Artificial Intelligence*. 2025. Vol. 9. P. 29.
3. Rafiq S., Qurat-ul-Ain D. A. A. The role of AI detection tools in upholding academic integrity: An evaluation of their effectiveness. *Contemporary Journal of Social Science Review*. 2025. Vol. 3, no. 1. P. 901–915.
4. Gurioli A., Gabbrielli M., Zacchiroli S. Is this you, llm? recognizing ai-written programs with multilingual code stylometry. *IEEE*, 2025.
5. Adegbite A. A., Kotzé E. Detection of GenAI-produced and student-written C# code: A comparative study of classifier algorithms and code stylometry features. *The African Journal of Information and Communication*. 2025. Vol. 2025, no. 35. P. 1–20.
6. Babatunde O., Ayodabo T., Raqibul R. Improving Assignment Submission in Higher Education through a Git-Enabled System: An Iterative Case Study. *arXiv preprint arXiv:2510.06363*. 2025.
7. AI Teaching Strategies. Center for Teaching and Learning. URL: <https://ctl.stanford.edu/aimes/ai-teaching-strategies> (дата звернення: 10.12.2025).
8. Chan H. C. Grading generative AI-based assignments using a 3R framework. *IEEE*, 2023.
9. Academic misconduct and artificial intelligence use by medical students, interns and PhD students in Ukraine: a cross-sectional study / L. Lyman et al. *BMC Medical Education*. 2025. Vol. 25, no. 1. P. 1496.

Володимир СТИНСЬКИЙ,
*здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
спеціальності А5 Професійна освіта (за спеціалізаціями)
Карпатського національного університету імені Василя Стефаника*

ЗАГРОЗИ І ВИКЛИКИ ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ МАЙБУТНІМИ ФАХІВЦЯМИ ІТ-ГАЛУЗІ У ПРОФЕСІЙНИХ КОЛЕДЖАХ

У сучасному глобалізованому світі технології штучного інтелекту (AI), зокрема генеративні мовні моделі, що здатні аналізувати та продукувати природну мову, набувають стрімкого поширення та дедалі активніше інтегруються у різні сфери суспільного життя. Аналітичні звіти провідних науково-дослідних центрів, зокрема Стенфордського університету з людиноорієнтованого штучного інтелекту, засвідчують експоненційне зростання використання AI в економіці, освіті, науці та індустрії загалом [5]. Водночас провідні технологічні корпорації, зокрема NVIDIA, декларують стратегічний перехід від традиційних апаратних рішень до розвитку інфраструктури для штучного інтелекту [4], що опосередковано підтверджується й глобальними змінами на ринку апаратного забезпечення, зокрема зростанням попиту на оперативну пам'ять для навчання моделей AI [6].

Зазначені тенденції свідчать про те, що штучний інтелект перетворився на визначальний чинник сучасного ринку праці, особливо у сфері інформаційних технологій. У зв'язку з цим актуалізується проблема використання AI в освітньому процесі, зокрема майбутніми фахівцями IT-галузі у професійних коледжах, що потребує ґрунтовного осмислення з позицій академічної доброчесності, педагогічної доцільності та когнітивної безпеки.

Нормативно-правове регулювання використання штучного інтелекту в освітній і науковій діяльності в Україні посилюється ухваленням Закону України «Про академічну доброчесність» [1; 2]. У положеннях цього закону чітко визначено, що особа не може вважатися автором академічного твору або його частини, якщо текст створено комп'ютерною програмою в автоматичному режимі. Водночас передбачено обов'язковість зазначення факту використання AI із посиланням на відповідний інструмент або методику генерації, що має принципове значення для забезпечення прозорості та запобігання академічним порушенням. Зазначені норми поширюються й на здобувачів професійної освіти відповідно до Закону України «Про професійну освіту» (2025 р.).

Важливе методичне підґрунтя для впровадження технологій штучного інтелекту в освітній процес закладено у «Рекомендаціях щодо відповідального впровадження та використання технологій штучного інтелекту в закладах вищої освіти» [3]. У цьому документі окреслено можливості, інструменти, організаційні механізми та етичні принципи використання AI, водночас акцентовано увагу на потенційних ризиках його некритичного застосування. Йдеться, насамперед, про ризики порушення академічної доброчесності, зниження рівня сформованості критичного мислення, ослаблення інтелектуальної самостійності здобувачів освіти, а також про формування

залежності від автоматизованих рішень під час виконання навчальних і професійно орієнтованих завдань.

Особливої актуальності ці загрози набувають у системі професійної освіти, де процес підготовки майбутніх ІТ-фахівців має бути спрямований на розвиток аналітичного мислення, алгоритмічної культури та відповідальності за результати власної діяльності. Некритичне або неконтрольоване використання інструментів штучного інтелекту може призвести до підміни навчальної діяльності імітацією інтелектуальної роботи, що негативно позначається на якості професійної підготовки. Як приклад наведемо результати сучасних емпіричних досліджень, які засвідчують наявність так званої «когнітивної ціни» використання генеративних моделей. Зокрема, дослідження «Your Brain on ChatGPT» [7], проведене впродовж чотирьох місяців, показало, що систематичне використання AI для написання есе знижує схильність користувачів до самостійного аналізу, критичної оцінки інформації та рефлексії над отриманими результатами. Хоча AI зменшує когнітивне навантаження та підвищує швидкість виконання завдань, це відбувається за рахунок ослаблення інтелектуальної автономії здобувачів освіти.

Виявлені загрози актуалізують низку системних викликів для професійної освіти, зокрема необхідність розроблення чітких педагогічних регламентів використання штучного інтелекту в освітньому процесі, оновлення змісту підготовки майбутніх ІТ-фахівців з урахуванням цифрової етики та академічної доброчесності, а також формування у здобувачів освіти навичок усвідомленого, критичного й відповідального використання інструментів AI. Їх подолання потребує цілеспрямованої освітньої політики, методичного супроводу та підвищення цифрової компетентності педагогічних працівників.

Отже, штучний інтелект є потужним інструментом підтримки освітнього процесу, який відкриває нові можливості для навчання, доступу до інформації та індивідуалізації освітніх траєкторій. Водночас його використання потребує педагогічно виваженого, нормативно врегульованого та методично контрольованого підходу. Як слушно зазначається у Рекомендаціях МОН [3], штучного інтелекту не слід уникати, однак його застосування має ґрунтуватися на принципах академічної доброчесності, розвитку критичного мислення та збереження когнітивної самостійності здобувачів освіти.

Список використаних джерел

1. Верховна Рада України прийняла Закон про академічну доброчесність URL: <https://www.rada.gov.ua/news/razom/269207.html> (Дата звернення: 19.12.2025).
2. Закон про академічну доброчесність: проект. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/pubFile/2147394> (Дата звернення: 19.12.2025).
3. Рекомендації щодо відповідального впровадження та використання технологій штучного інтелекту в закладах вищої освіти URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/news/2025/04/24/shi-v->

zakladakh-vyshchoi-osvity-24-04-2025.pdf#page=1&zoom=100,0,0 (Дата звернення: 19.12.2025).

4. Nvidia reminds us it's not a gaming company anymore, but 'an AI data center infrastructure company' URL: <https://www.pcgamer.com/software/ai/nvidia-reminds-us-its-not-a-gaming-company-anymore-but-an-ai-data-center-infrastructure-company/> (Дата звернення: 19.12.2025).
5. The 2025 AI Index Report. URL: <https://hai.stanford.edu/ai-index/2025-ai-index-report> (Дата звернення: 19.12.2025).
6. Why is RAM so expensive right now? It's way more complicated than you think URL: <https://www.techradar.com/pro/why-is-ram-so-expensive-right-now-its-more-complicated-than-you-think> (Дата звернення: 19.12.2025).
7. Your Brain on ChatGPT: Accumulation of Cognitive Debt when Using an AI Assistant for Essay Writing Task URL: <https://arxiv.org/pdf/2506.08872v1> (Дата звернення: 19.12.2025).

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ДОБРОЧЕСНОСТІ СЕРЕД ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ

Світлана ДОВБЕНКО,
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри початкової освіти та освітніх інновацій
Карпатського національного університету імені Василя Стефаника

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ ЯК ЧИННИК ЯКІСНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Сучасний освітній простір перебуває під впливом стрімкої цифровізації та технологічних трансформацій, що визначають нові стандарти підготовки педагогічних кадрів. У цих умовах формування професійної компетентності майбутніх учителів початкових класів потребує не лише опанування навчальних дисциплін, а й розвитку етичних, когнітивних та соціальних компетентностей, що забезпечують відповідальне виконання навчально-наукової діяльності.

Академічна доброчесність у цьому контексті виступає ключовим чинником якісної підготовки майбутніх педагогів, оскільки забезпечує дотримання етичних норм, авторську прозорість, самостійність виконання завдань та усвідомлену відповідальність за результати власної діяльності [4, С. 216–22].

Як зазначено у ст. 42 Закону України «Про освіту» (2017) *академічна доброчесність* є сукупністю етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень [1].

У науково-методичній літературі академічна доброчесність розглядається як багатомірне явище, що включає етичні, когнітивні та соціальні компоненти. До її структурних елементів належать:

етичний компонент, що передбачає дотримання моральних і професійних норм, повагу до авторства та уникнення плагіату;

когнітивний компонент, який забезпечує самостійність висновків, критичну оцінку джерел та формування власних аргументованих позицій;

соціальний компонент, що відповідає за взаємодію з колегами, студентами та суспільством, забезпечуючи відповідальність за результати освітньо-наукової діяльності [2, С. 58–65; 3, С. 12–20].

У контексті підготовки майбутніх учителів початкових класів академічна доброчесність виступає не лише етичним стандартом, а й інструментом формування педагогічної культури, що включає відповідальність, професійну етику та здатність до критичного аналізу освітніх і наукових матеріалів.

Формування академічної доброчесності у майбутніх учителів початкових класів має низку вагомих аспектів. По-перше, це підвищення якості навчальних робіт, яке забезпечується систематичним і аргументованим виконанням завдань,

розвитком критичного мислення та здатності до самостійного аналізу, порівняння та узагальнення інформації. Такий підхід формує у здобувачів вищої освіти навички аналітичної роботи, що є основою для педагогічної компетентності.

По-друге, академічна доброчесність сприяє формуванню етичної поведінки майбутніх педагогів, які демонструють високі стандарти відповідальності, професіоналізму та моральних принципів. Дотримання норм академічної культури в процесі навчання забезпечує розвиток ціннісних орієнтацій, що впливають на формування педагогічного авторитету та довіри у шкільному середовищі.

По-третє, академічна доброчесність готує здобувачів вищої освіти до ефективної роботи у цифровому середовищі, включаючи етичне використання інформаційно-комунікаційних технологій, дистанційних платформ та інструментів штучного інтелекту. Володіння такими компетентностями дозволяє майбутнім учителям інтегрувати сучасні технології у навчальний процес, підвищувати ефективність організації уроків та забезпечувати прозорість навчальної діяльності, водночас зберігаючи авторство та критичне мислення [4, С. 216–221; 3, С. 58–65].

На нашу думку, формування академічної доброчесності у майбутніх вчителів початкових класів забезпечує комплексний розвиток їх професійних, етичних та цифрових компетентностей, що безпосередньо впливає на якість освітнього процесу та рівень педагогічної підготовки.

Таким чином, академічна доброчесність виступає ключовим чинником якісної підготовки майбутніх учителів початкових класів, оскільки забезпечує дотримання етичних норм, розвиток критичного мислення та формування відповідальної освітньої поведінки. Інтеграція принципів академічної доброчесності у навчальні програми сприяє формуванню у майбутніх педагогів високих моральних та професійних стандартів, що безпосередньо впливає на якість навчання здобувачів початкової освіти.

Список використаних джерел

1. Закону України «Про освіту». URL:https://kodeksy.com.ua/pro_osvitu/statja-42.htm.
2. Семенов О. Академічна доброчесність дослідника в умовах цифровізації та використання ШІ. Матеріали науково-практичної конференції. Суми: Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка, 2023. С. 58–65.
3. Толочко В., Бордюг І. Академічна доброчесність у сучасному освітньому процесі: теорія та практика. *Педагогічні студії*. 2022. Вип. 10. С. 12–20.
4. Цюняк О. П. Імплементация принципів академічної доброчесності у закладах вищої освіти. *Академічні студії*. Серія «Педагогіка». Видавничий дім «Гельветика». 1. 2022. С. 216–221.

Марія КОПЧУК-КАШЕЦЬКА,
*кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри початкової освіти та освітніх інновацій
Карпатського національного університету імені Василя Стефаника*

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Заклади вищої освіти України та інші освітні установи відіграють ключову роль у розвитку суспільства, економіки та культури на всіх рівнях – глобальному, регіональному, державному та місцевому. Освітні осередки в нашій країні знаходяться на стадії трансформації – від транслявання культурно-історичного досвіду цивілізації, формування професійних компетентностей, інтеріоризації теоретичних та практико орієнтованих здобутків людства до імплементації проектних підходів та орієнтації на актуальні дослідження та наукові відкриття. У суспільстві, що розвивається, завдання університетів не обмежуються розвитком та збереженням базової науки; вони беруть активну участь у тлумаченні, поширенні та практичному застосуванні нових знань [3].

Враховуючи вимоги сьогодення, кожен заклад вищої освіти має розроблену систему забезпечення принципів академічної доброчесності та етики академічних взаємовідносин, яка передбачає впровадження нормативних документів, кодексів поведінки, методичних рекомендацій та програм, що регламентують стандарти професійної та наукової діяльності студентів, аспірантів і викладачів.

Одним із ключових елементів цієї системи є етапність і комплексність заходів: від формування ціннісного ставлення до академічної доброчесності на ранніх етапах навчання до контролю виконання студентами та науковцями вимог до авторства, цитування, використання джерел та проведення досліджень. Наприклад, у багатьох українських університетах здобувачі вищої освіти проходять спеціальні курси або тренінги з академічної етики, що включають практичні вправи з уникнення плагіату, правильного оформлення наукових робіт та етичного використання цифрових ресурсів [2, 216 с.]. Крім того, сучасні ЗВО активно впроваджують технологічні засоби контролю академічної доброчесності, включаючи автоматизовані системи перевірки робіт на плагіат, онлайн-платформи для подання завдань і взаємного рецензування, а також інструменти аналізу наукових даних. Такі практики не лише забезпечують прозорість освітнього процесу, а й сприяють розвитку в учасників освітнього процесу навичок відповідальної науково-освітньої поведінки, критичного мислення та самостійності у прийнятті рішень.

Важливою складовою є також роль викладача та адміністрації закладу, які виступають модераторами академічної культури, координаторами навчально-наукової діяльності та наставниками у формуванні етичних цінностей. Активне залучення студентів до обговорення принципів академічної доброчесності, рефлексії власної поведінки та участі у наукових проєктах дозволяє ефективно інтегрувати цінності доброчесності у щоденну освітню практику.

О. Цюняк стверджує, що важливою умовою якісного навчання в університеті є забезпечення якості освіти та розвиток культури академічної доброчесності. Окрім того, необхідно розробляти освітні програми, метою яких є популяризація доброчесності як нової форми. Такі програми повинні розкривати тему доброчесності, визначати її роль у освітньому процесі та розвитку успішної особистості у сучасному суспільстві. Такі програми мають сприяти формуванню практичних навичок як уникати корупції в повсякденному житті та професійній діяльності. Для ефективної реалізації таких програм важливо трансформувати освітнє середовище, спростити доступ до інформації та обмін нею між усіма учасниками освітнього процесу. До прикладу, це може бути інформація про діяльність закладу вищої освіти (закупівля, витрата коштів), доступність послуг для молоді (поселення в гуртожитки, доступність навчальних матеріалів, оцінювання, долучення до виборів) тощо. Доцільно запропонувати здобувачам вищої освіти розробляти проєкти із підвищення академічної доброчесності, здійснювати популяризацію наукових традицій, що пройшли апробацію часом, залучати до роботи наукових центрів та лабораторій здобувачів освіти закладів загальної середньої освіти тощо [4, С. 216–221].

Особливу увагу слід приділити проблемі доброчесності під час здійснення дистанційного навчання. У процесі змішаного та дистанційного навчання варто звернути увагу на розроблення постерів з промоцією на дотримання принципів академічної доброчесності та їх розповсюдження у соціальних мережах. Варто організовувати вебінари, онлайн-консультації, масові відкриті онлайн курси з академічної доброчесності тощо. Для дотримання принципів академічної доброчесності необхідно, працюючи з інформацією, у разі використання ідей, тверджень ретельно робити покликання на наукові та літературні джерела, поважати авторське право, дотримуватися принципу достовірності у процесі інтерпретації фактів.

Таким чином, система забезпечення академічної доброчесності в українських ЗВО поєднує нормативні, методичні та технологічні складові, що забезпечують високий рівень етики та відповідальності у навчально-науковій діяльності. Вона створює основу для формування професійно компетентних та етично свідомих фахівців, готових до викликів сучасного освітнього та наукового середовища.

Список використаних джерел

1. Закону України «Про освіту». URL:https://kodeksy.com.ua/pro_osvitu/statja-42.htm.
2. Семенов О. М. Академічна культура дослідника: європейський та національний контексти : *навчальний посібник*. Суми : СумДПУ імені А.С.Макаренка, 2021. 216 с.
3. Українська система вищої освіти в умовах воєнної агресії РФ: проблеми й перспективи розвитку. URL: <https://niss.gov.ua/news/statti/ukrayinska-systema-vyshchoyi-osvity-v-umovakh-voyennoyi-ahresiyi-rf-problemy-y>

4. Цюняк О. П. Імплементация принципів академічної доброчесності у закладах вищої освіти. Академічні студії. Серія «Педагогіка». Видавничий дім «Гельветика». 1. 2022. С. 216–221.

Назарій ПНЧУК,
здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти спеціальності 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями) Карпатського національного університету імені Василя Стефаника

КУЛЬТУРА АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ ЯК СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОГО ІМІДЖУ МАЙБУТНЬОГО МЕНЕДЖЕРА ОСВІТИ

У сучасних умовах реформування та цифровізації освіти питання формування академічної доброчесності набуває стратегічного значення. З одного боку, доброчесність виступає гарантією якості освіти, а з іншого – є ключовим компонентом професійної культури майбутніх фахівців, зокрема менеджерів освіти [1; 2].

Менеджер освіти – це не лише адміністратор, а й лідер, на якого орієнтуються педагоги, здобувачі освіти, батьки та громада. Тому рівень його етичності, чесності, відповідальності та прозорості безпосередньо впливає на професійний імідж і довіру до закладу освіти [4; 5].

У працях сучасних науковців підкреслюється, що академічна доброчесність у закладах освіти має розглядатися не лише як система формальних правил, а як особистісна характеристика майбутнього фахівця, яка формується в процесі професійної підготовки [3; 7]. Саме тому доцільно розглядати культуру академічної доброчесності як важливу складову професійного іміджу майбутнього менеджера освіти.

Академічна доброчесність трактується як дотримання етичних принципів у навчальній і науковій діяльності, зокрема чесності, відповідальності, об'єктивності, поваги до інтелектуальної власності, прозорості та довіри [1; 6; 9]. Вона охоплює як індивідуальні практики (виконання навчальних завдань без плагіату, фабрикації чи фальсифікації результатів), так і колективні – дотримання інституційних політик закладів вищої освіти, академічну співпрацю та справедливе оцінювання [6].

Для здобувачів освіти за ОПП «Менеджмент освіти» академічна доброчесність виконує подвійну функцію. По-перше, вона є важливим критерієм академічної успішності. По-друге, формує основу майбутньої управлінської етики, оскільки менеджер освіти має бути здатним приймати справедливі рішення, бути прикладом етичної поведінки, забезпечувати прозорість управлінських процесів та підтримувати культуру чесності в колективі [7].

Дослідники окресленої проблеми (Батечко Н. Г., Євтух М. Б., Грищенко І. М.) наголошують, що майбутній керівник закладу освіти починає формувати свій професійний імідж ще під час навчання в університеті [3; 7]. Від того, наскільки послідовно він дотримується принципів академічної

добročесності у студентські роки, залежить його готовність до відповідального та етичного управління в майбутній професійній діяльності.

Професійний імідж менеджера освіти є комплексним явищем, що охоплює професійні компетентності, комунікативні навички, управлінські здібності, особистісні якості, ціннісні орієнтири та етичну поведінку. У сучасному освітньому менеджменті імідж керівника нерозривно пов'язаний із довірою, яка, у свою чергу, базується на добročесності та послідовності в дотриманні етичних норм [4; 5].

Зарубіжні дослідження з проблематики етичного лідерства свідчать, що керівники, які системно дотримуються принципів добročесності, формують вищий рівень довіри серед працівників і здобувачів освіти, приймають більш якісні управлінські рішення та мають стійкий позитивний професійний імідж [4; 5].

Цифровізація освіти створює нові можливості для навчання та управління, водночас породжуючи низку етичних викликів. Серед них дослідники виокремлюють легкий доступ до неліцензійних джерел, зростання випадків фабрикації та фальсифікації даних, використання генеративних моделей штучного інтелекту для автоматичного створення текстів, а також недостатній рівень культури академічного цитування серед молоді [6; 8].

Огляди сучасних наукових джерел підкреслюють, що проблема полягає не в самих цифрових технологіях, а у відсутності навичок їх відповідального та етичного використання [8]. У цьому контексті майбутній менеджер освіти має володіти цифрово-етичною компетентністю, зокрема розуміти можливості й обмеження штучного інтелекту, критично оцінювати інформацію, забезпечувати чесне оцінювання та розробляти інституційні політики використання цифрових ресурсів у закладі освіти [6; 8].

Таким чином, культура академічної добročесності є не лише характеристикою академічної поведінки здобувача освіти, а стратегічним ресурсом формування професійного іміджу майбутнього менеджера освіти. Вона сприяє розвитку відповідальності, самодисципліни, етичного лідерства, підвищує рівень довіри та забезпечує стійкий професійний авторитет у майбутній управлінській діяльності [3; 4; 7].

Список використаних джерел

1. Закон України «Про освіту». Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII (чинний станом на 2026 р.). URL:<https://zakon.rada.gov.ua/go/2145-19>.
2. Закон України «Про вищу освіту». Закон України від 01.07.2014 № 1556-VII (зі змінами). URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.
3. Батечко Н. Г. Академічна добročесність як чинник забезпечення якості вищої освіти. *Освітологічний дискурс*. 2019. № 3–4. С. 5–18.
4. OECD. *Promoting Integrity in Education Systems*. Paris: OECD Publishing, 2017. URL:<https://www.oecd.org/education/>.
5. Brown M. E., Treviño L. K. Ethical leadership: A review and future directions. *The Leadership Quarterly*. 2006. DOI: 10.1016/j.leaqua.2006.10.004

6. International Center for Academic Integrity. The Fundamental Values of Academic Integrity. 3rd ed Clemson University, 2021.
URL:<https://academicintegrity.org/>.
7. Євтух М. Б., Грищенко І. М. Професійна етика та академічна доброчесність у підготовці управлінців освіти. *Вища освіта України*. 2020. № 2. С. 9–17.
8. UNESCO.Recommendation on the Ethics of Artificial Intelligence (Рекомендація ЮНЕСКО щодо етики ШІ).
URL:<https://www.unesco.org/artificial-intelligence/recommendation-ethics>.
9. Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти Рекомендації щодо впровадження принципів академічної доброчесності у ЗВО. Київ, 2020. URL:<https://naqa.gov.ua/>.

Роман КОНДРАТ,
здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти спеціальності 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями) Карпатського національного університету імені Василя Стефаника

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ У ЦИФРОВІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ГІРНИЧИХ ІНЖЕНЕРІВ: ВИКЛИКИ ТА СТРАТЕГІЇ

Цифрова трансформація інженерної освіти зумовила активне впровадження симуляційних комплексів, VR/AR-технологій, цифрових двійників, автоматизованих САД-систем та інструментів штучного інтелекту у підготовку майбутніх гірничих інженерів. Ці рішення підвищують технологічну спроможність студентів, однак паралельно створюють нові ризики порушення академічної доброчесності, пов'язані з недоброчесним використанням цифрових ресурсів, алгоритмічних підказок та автоматизованих рішень.

Академічна доброчесність визначається Законом України «Про освіту» як сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень [1] У цифровому освітньому середовищі виконання цих норм ускладнюється: технології створюють «зону комфорту» для отримання легкого доступу до готових рішень, автоматизованого генерування текстів чи підміни результатів цифрових симуляцій. Це створює проблему не лише академічного порушення, а й зниження якості професійної підготовки, оскільки майбутній інженер повинен приймати технічні рішення на основі достовірних цифрових даних.

З швидким прогресом цифрових технологій підготовка інженерів стикається з низкою викликів, таких як використання генеративного Штучного Інтелекту (ШІ). З появою ChatGPT, Copilot, Claude та ін. студенти мають можливість швидко отримувати інженерні розрахунки, пояснення або фрагменти кодів моделювання. Без розуміння принципів формування таких відповідей існує

ризик некритичного перенесення хибних або неповних технічних рішень, що може бути небезпечним у реальній гірничій практиці. Також до таких викликів можна віднести проблему контролю та автентичності навчальних досягнень. Дистанційні формати, які активізувалися після COVID-19, посилили проблему ідентифікації студента під час складання іспитів або виконання розрахункових робіт. Саме тут своє місце знаходять системи прокторінгу, технології для контролю за проходженням онлайн-іспитів та тестувань, що допомагають запобігти списуванню та підміні особистості. Вони використовують веб-камеру, мікрофон та спеціальне програмне забезпечення, щоб спостерігати за учасником і фіксувати підозрілі дії. Попри використання систем прокторінгу, технічні спеціальності вимагають демонстрації практичних навичок у цифрових системах, що складно проконтролювати дистанційно [2, с.93].

Для забезпечення академічної доброчесності у цифровому навчанні використовують декілька основних стратегій. Педагогічні стратегії які включають в себе вбудоване навчання академічній доброчесності у дисципліни технічного профілю: пояснення ризиків маніпуляцій з цифровими даними, етичних аспектів моделювання, відповідальності за інженерні рішення, навчання студентів цифровій етиці та безпеці, включаючи авторське право, легітимні форми використання ШІ, цитування цифрових ресурсів, а також збільшення частки кейсового навчання, де студент не може замінити власну діяльність готовими цифровими рішеннями. Також не менш важливими є стратегії оцінювання. Багаторівневе оцінювання, оцінювання процесу, а не лише результату роботи, проєктно-орієнтоване навчання, де кожен студент працює з унікальним набором даних.

Забезпечення академічної доброчесності в цифровій підготовці майбутніх гірничих інженерів є складною міждисциплінарною проблемою, що потребує узгоджених педагогічних, технологічних та організаційних рішень. Впровадження цифрових технологій у навчальний процес створює нові ризики недоброчесності, зокрема маніпуляцію даними, використання генеративного ШІ та проблеми дистанційного контролю.

Ефективні стратегії включають:

- системне формування цифрової етики та правомірної поведінки;
- впровадження інструментів технічного контролю;
- переорієнтацію оцінювання на процес та індивідуальні траєкторії роботи;
- розвиток технологічної спроможності студентів як ключового чинника доброчесності.

У підготовці гірничих інженерів академічна доброчесність має розглядатися не лише як нормативна вимога, а як необхідна умова формування відповідального фахівця, здатного приймати технічно обґрунтовані, етично виважені та безпечні рішення у високотехнологічному виробничому середовищі.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про освіту». URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>.

2. Денесяк О. І. Паламарчук Є. А. Комплексна система прокторингу у інформаційних технологіях аналізу контексту в системах оцінювання знань. 2021. URL:<https://doi.org/10.31649/1997-9266-2021-159-6-93-99>.

Кирило ШУРИГІН,
здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти спеціальності 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями) Карпатського національного університету імені Василя Стефаника

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ ЯК ЦІННІСНО-НОРМАТИВНА ОСНОВА ПРОФЕСІЙНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ МАГІСТРІВ-ПЕДАГОГІВ У СИСТЕМІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТИ

Сучасний етап розвитку вищої педагогічної освіти в Україні та світі характеризується посиленням уваги до проблеми якості освіти, академічної культури та професійної відповідальності майбутніх фахівців. У контексті інтеграції до Європейського простору вищої освіти особливого значення набуває академічна доброчесність як фундаментальна цінність, що визначає не лише етичні засади освітньої діяльності, а й ефективність системи забезпечення якості освіти загалом. Для майбутніх магістрів-педагогів академічна доброчесність це не тільки нормативна вимога, але й внутрішній професійний орієнтир, який формує відповідальне ставлення до навчання, наукової діяльності та майбутньої педагогічної практики.

У сучасних наукових дослідженнях академічна доброчесність розглядається як складне багатовимірне явище, що поєднує правові, етичні, педагогічні та управлінські аспекти [1:2]. Водночас недостатньо розкритим залишається її потенціал як ціннісно-нормативної основи формування професійної відповідальності майбутніх магістрів-педагогів у системі забезпечення якості освіти. Це зумовлює актуальність обраної теми та необхідність її комплексного теоретичного аналізу.

У нормативно-правовому полі України академічна доброчесність визначається як дотримання принципів чесності, довіри, справедливості, поваги, відповідальності у навчальній і науковій діяльності [3]. Такий підхід акцентує увагу не лише на запобіганні порушенням (плагіату, фабрикації чи фальсифікації результатів), а й на формуванні позитивної академічної культури як основи якісної освіти.

З позицій педагогічної науки академічна доброчесність розглядається як інтегративна характеристика особистості здобувача освіти, що виявляється у ціннісному ставленні до знань, відповідальному виконанні навчальних і дослідницьких завдань, готовності діяти відповідно до етичних і професійних стандартів. Для майбутнього педагога ця характеристика має особливе значення, оскільки педагог у подальшій професійній діяльності виступає носієм і транслятором академічних та моральних цінностей.

Ціннісний вимір академічної доброчесності пов'язаний із формуванням внутрішніх переконань особистості, які визначають її поведінку в освітньому та професійному середовищі [4]. Для майбутніх магістрів-педагогів академічна доброчесність виступає основою професійної ідентичності, що поєднує етичні, громадянські та фахові цінності.

Нормативний аспект академічної доброчесності виявляється у системі правил, стандартів і процедур, що регламентують освітню та наукову діяльність у закладах вищої освіти. До них належать внутрішні положення про академічну доброчесність, кодекси честі, процедури запобігання та реагування на порушення. Водночас ефективність нормативного регулювання значною мірою залежить від рівня сформованості ціннісного ставлення до доброчесності у здобувачів освіти.

Професійна відповідальність є однією з ключових характеристик педагогічної діяльності, оскільки результати роботи вчителя безпосередньо впливають на особистісний і соціальний розвиток здобувачів освіти [5]. Вважаємо за доцільне у структурі професійної відповідальності майбутнього магістра-педагога виділити когнітивний, мотиваційно-ціннісний та поведінковий компоненти: *когнітивний компонент* передбачає усвідомлення професійних обов'язків, нормативних вимог і етичних стандартів педагогічної діяльності; *мотиваційно-ціннісний компонент* пов'язаний із внутрішньою готовністю діяти відповідально, дотримуватися принципів академічної доброчесності та професійної етики; *поведінковий компонент* проявляється у конкретних діях і вчинках, що відповідають задекларованим цінностям і нормам.

Академічна доброчесність і професійна відповідальність перебувають у тісному взаємозв'язку та взаємозумовленості. Дотримання принципів академічної доброчесності сприяє формуванню відповідального ставлення до навчання і наукової діяльності, що є основою майбутньої професійної поведінки педагога. Порушення академічної доброчесності в освітньому процесі негативно впливають не лише на якість підготовки фахівців, а й на рівень їхньої професійної відповідальності. Натомість системна робота з формування культури академічної доброчесності сприяє розвитку саморефлексії, критичного мислення та усвідомлення особистої відповідальності за результати власної діяльності.

Академічна доброчесність є одним із ключових індикаторів ефективності системи забезпечення якості освіти. У контексті внутрішнього забезпечення якості освіти академічна доброчесність реалізується через прозорі процедури оцінювання, академічну свободу, відповідальність учасників освітнього процесу та розвиток культури довіри. Для майбутніх магістрів-педагогів участь у таких процесах сприяє усвідомленню значущості професійної відповідальності та готовності дотримуватися високих стандартів якості у подальшій педагогічній діяльності.

Ефективне формування професійної відповідальності майбутніх магістрів-педагогів на засадах академічної доброчесності потребує створення відповідних педагогічних умов. Ми виокремили наступні педагогічні умови: інтеграція принципів академічної доброчесності у зміст освітніх програм; використання

активних і рефлексивних методів навчання; залучення здобувачів освіти до науково-дослідницької діяльності з дотриманням етичних стандартів; розвиток академічного наставництва та прикладу доброчесної поведінки з боку викладачів.

Особливу роль відіграє формування у магістрів-педагогів навичок академічного письма, критичного аналізу джерел і відповідального використання цифрових ресурсів, що є актуальним в умовах цифровізації освіти.

Таким чином, академічна доброчесність є важливою ціннісно-нормативною основою професійної відповідальності майбутніх магістрів-педагогів у системі забезпечення якості освіти. Вона поєднує етичні принципи та нормативні вимоги, сприяючи формуванню відповідального ставлення до навчальної, наукової та професійної діяльності.

Сформованість академічної доброчесності у майбутніх педагогів є передумовою їхньої готовності забезпечувати високу якість освіти, дотримуватися професійних стандартів і виступати носіями цінностей академічної культури у подальшій педагогічній практиці.

Список використаних джерел

1. Bretag T. Defining academic integrity: International perspectives – Introduction. In T. Bretag (Ed.), *Handbook of Academic Integrity*. 2016. 3–5. Springer. URL:<https://doi.org/10.1007/978-981-287-098-8>.
2. Зінченко В. Академічна доброчесність як основа сучасного процесу. *Актуальні питання гуманітарних наук*. Вип 31. Т. 3. 2020. С.198–205. URL:<https://doi.org/10.24919/2308-4863.3/31.214118>.
3. Закон України «Про освіту». 2017. URL:<http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.
4. Bretag T., McGowan U., East J., Green M. (2019). Academic integrity: A values-based approach. *Studies in Higher Education*, 44(4), 1–15. URL:<https://doi.org/10.1080/03075079.2017.1361325>.
5. Morris, E. J. Academic integrity matters: Five considerations for educational leaders. *International Journal for Educational Integrity*, 14(1). 2018. URL:<https://doi.org/10.1007/s40979-018-0038-4>.

Крістіна КОРБУТ,

*здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
кафедри педагогіки, психології та менеджменту
Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти ДЗВО*

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ ЯК УМОВА ЗБЕРЕЖЕННЯ ВЛАСНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ ОСОБИСТОСТІ В СУСПІЛЬСТВІ, ЩО ШВИДКО ЗМІНЮЄТЬСЯ

Сучасне українське суспільство розвивається в умовах інтенсивних трансформацій: цифровізації, глобалізації, воєнних викликів, розвитку технологій штучного інтелекту та відкритої науки. В цих умовах особливої ваги

набуває проблема збереження власної ідентичності особистості, її здатності залишатися суб'єктом власного життя, зберігати автономність суджень і ціннісну визначеність. Одним із ключових чинників підтримки ідентичності здобувача освіти є академічна доброчесність як спосіб мислення та стиль професійного й особистісного життя, а не лише система формальних вимог. Це підкреслюють сучасні методичні рекомендації МОН (2018) та НАЗЯВО (2019–2021), у яких акцентовано формування культури доброчесності в університетському середовищі [6].

Академічна доброчесність, відповідно до законодавства України та рекомендацій центральних органів управління освітою, включає чесність, довіру, справедливість, повагу, відповідальність і сміливість відстоювати етичні підходи в навчанні й науці [4]. Дотримання цих принципів є основою зрілої професійної та особистісної ідентичності [5]. Методичні матеріали МОН (лист від 23.10.2018 р. № 1/9-650) та рекомендації щодо внутрішніх систем забезпечення якості й академічної доброчесності наголошують, що послідовна реалізація цих цінностей формує довіру до результатів освіти та наукових досліджень [6;8].

У межах теми дипломного дослідження «Збереження власної ідентичності особистості в суспільстві, яке швидко змінюється» академічна доброчесність розглядається як механізм запобігання розмиванню «Я-концепції» здобувача освіти. Сучасні дослідження показують, що толерування плагіату, списування, фабрикації результатів та інших проявів академічної нечесності знижує відчуття власної компетентності й відповідальності, підриває довіру до освітніх інституцій. (chasoryps.ps.npu.kiev.ua) Натомість самостійне мислення, критичний аналіз джерел, коректне посилання сприяють усвідомленню власного інтелектуального внеску та формуванню зрілої ідентичності майбутнього фахівця. [9]

Особливого значення у 2018–2025 роках набуває взаємодія академічної доброчесності з розвитком цифрових технологій, відкритої науки та штучного інтелекту. У збірнику есе «Академічна доброчесність, відкрита наука та штучний інтелект: як створити доброчесне освітнє середовище» (2023) показано, що цифрові інструменти можуть бути як ресурсом для індивідуалізації навчання, так і чинником ризику формалізації навчальної діяльності за відсутності етичних орієнтирів. (library.znu.edu.ua) У центрі уваги – не заборона ШІ, а формування культури його прозорого й відповідального застосування (коректне цитування, позначення допомоги ШІ, критична перевірка результатів) [1]

Українські та міжнародні дослідження засвідчують, що фундаментальні цінності академічної доброчесності – чесність, довіра, справедливість, повага, відповідальність і сміливість – набувають нового змісту в умовах цифровізації освіти [2;5] Для збереження особистісної ідентичності важливо, щоб здобувач освіти усвідомлював: технології, зокрема системи штучного інтелекту, не підмінюють його суб'єктивний досвід, а лише підтримують пізнавальну діяльність. Коли інтелектуальні продукти повністю ототожнюються з результатами роботи алгоритмів, розмиваються межі між «своїм» і «чужим» текстом, втрачається відчуття авторства й відповідальності за висловлені судження.

У цьому контексті академічна доброчесність стає простором, де особистість вчиться поєднувати відкритість до інновацій із вірністю власним цінностям. Дослідження, присвячені етичним вимірам академічної доброчесності та її зв'язку з якістю освіти в Україні, підкреслюють, що культура доброчесності, підтримана інституційно (кодекси честі, внутрішні системи забезпечення якості, антиплагіатні політики), забезпечує розвиток відповідальної, автономної та рефлексивної особистості [2;5;7]

У процесі професійної підготовки важливими є педагогічні стратегії, які інтегрують принципи академічної доброчесності у зміст і форми навчання. На основі аналізу програм підвищення кваліфікації, методичних рекомендацій та наукових публікацій 2018–2024 років виокремлюються підходи:

- включення тематики академічної доброчесності, етики досліджень та роботи з ШІ до фахових і методичних дисциплін; [1]
- організація рефлексивних форм роботи (есе, портфоліо, щоденники), що допомагають осмислити власний досвід, цінності й відповідальність; [9]
- використання кейсів з реальних практик порушення доброчесності (у т.ч. із застосуванням ШІ) для формування вміння аналізувати моральні дилеми;
- впровадження взаємооцінювання й самооцінювання, що сприяє формуванню зрілої професійної позиції та вмінню вести аргументований діалог у межах етичних норм [9].

Важливою умовою збереження ідентичності здобувачів освіти є послідовна позиція викладача як носія культури доброчесності. Якщо декларовані цінності не підтверджуються реальними практиками оцінювання, ставленням до плагіату, використанням цифрових інструментів, це спричиняє «ціннісний розрив» і цинічні установки. Натомість викладач, який відкрито обговорює помилки, демонструє прозорі критерії оцінювання, етично використовує цифрові ресурси та підтримує суб'єктність здобувачів освіти, сприяє формуванню чіткої професійної й громадянської ідентичності. Ці аспекти неодноразово підкреслюються в сучасних публікаціях про розвиток академічної доброчесності у вищій освіті України [9].

У межах всеукраїнського науково-методичного вебінару «Академічна доброчесність: сучасний дискурс» доцільно наголосити, що академічна доброчесність є не лише інструментом зовнішнього контролю, а й внутрішнім ресурсом особистості, який допомагає протистояти тиску швидкозмінного інформаційного середовища, маніпуляціям і поверхневим трендам. Вона забезпечує внутрішню послідовність «Я», підтримує критичне мислення, сприяє усвідомленню власної цінності та унікальності професійного шляху. Сучасні напрацювання (монографії, збірники есе, наукові статті 2018–2025 рр.) підтверджують, що інтеграція принципів академічної доброчесності в організаційну культуру закладів освіти є запорукою формування відповідальних громадян, здатних діяти доброчесно і в ширшому соціальному контексті. [1;2;9]

Отже, академічна доброчесність виступає ключовою умовою збереження власної ідентичності особистості в суспільстві, що швидко змінюється. Вона забезпечує узгодженість цінностей, установок і реальної поведінки, підвищує

стійкість до зовнішніх викликів та спокус, пов'язаних із спрощенням чи підміною інтелектуальної діяльності технологіями. Перспективним напрямом подальших досліджень є розроблення комплексних освітніх програм і тренінгових модулів для здобувачів і викладачів, які поєднуюватимуть:

- розвиток культури академічної доброчесності;
- осмислення етичних аспектів використання штучного інтелекту;
- підтримку формування особистісної та професійної ідентичності в умовах воєнного стану, поствоєнної відбудови та глобальних змін освітнього простору [1;2;9].

Список використаних джерел

1. Академічна доброчесність, відкрита наука та штучний інтелект: як створити доброчесне освітнє середовище : зб. есе програми підвищ. кваліфікації (18.09–18.10.2023 р.) / упоряд. А. Артюхов, М. Віхляєв, Ю. Волк. Львів ; Торунь : Liha-Pres, 2023. 128 с.
2. Борисова В. Academic Integrity in the Ukrainian Educational and Scientific Area: Problems and Social Threats. *Research Sustainability Improvement and Ensuring Academic Integrity*. 2023. С. 45–56.
3. Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 р. №2145-VIII (ред. від 01.01.2021). *Відомості Верховної Ради України*. 2017. №38–39. Ст. 380.
4. Закон України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 р. № 1556-VII (ред. від 25.09.2020). *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 37–38. Ст. 2004.
5. Кузнецова Л. On the Issue of Academic Integrity as a Factor of the Quality of Higher Education // *Scientific Development of Europe*. 2025. № 3(47). С.102–110.
6. Методичні рекомендації для закладів вищої освіти з підтримки принципів академічної доброчесності : лист МОН України від 23.10.2018 р. №1/9-650 <https://mon.gov.ua/ua/npa>.
7. Мовна експлікація концепту «академічна доброчесність» в українському освітньому дискурсі. *Педагогічні науки*. 2020. № 78(2). С. 154–160.
8. Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти (НАЗЯВО). Рекомендації для закладів вищої освіти щодо розробки та впровадження університетської системи забезпечення академічної доброчесності. Київ : НАЗЯВО, 2019. 48 с.
9. Слободянюк О. М. Стан дослідження проблеми забезпечення академічної доброчесності у вищій освіті України. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 5: Педагогічні науки: реалії та перспективи*. 2019. Вип. 70. С. 236–241.

Марина СТАРОВОЙТОВА,
*здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 053 «Психологія», група ПС-24-14-зМ
Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти
ДЗВО «УМО» НАПН України*

КОЛЕКТИВНИЙ ВПЛИВ НА ФОРМУВАННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ

Академічна доброчесність сьогодні є не лише нормою поведінки окремого студента чи викладача, а комплексним соціально-психологічним явищем, формування якого значною мірою залежить від колективного впливу в освітньому середовищі. На думку В. Сухомлинського (2012), моральне зростання особистості завжди відбувається у спільноті, де цінності підтримуються через взаємодію та приклад інших. Це повною мірою стосується і норм академічної доброчесності.

Колективний вплив у закладі освіти можна розглядати як сукупність групових норм, очікувань, моделей поведінки та міжособистісних взаємодій, які формують етичну атмосферу академічного середовища. Згідно з теорією соціального навчання А. Бандури (1997), поведінка людини значною мірою визначається спостереженням за діями інших і наслідуванням значущих моделей. Тому академічна доброчесність має соціальну природу: вона укорінюється тоді, коли група формує єдину систему етичних стандартів.

У сучасних дослідженнях підкреслюється, що колективна культура значно сильніше впливає на дотримання академічної доброчесності, ніж індивідуальні переконання (McCabe, Treviño & Butterfield, 2012). Якщо в групі толерують списування чи плагіат, студенти вважають такі дії прийнятними; якщо ж у колективі сформована норма нетерпимості до порушень — рівень недоброчесної поведінки суттєво знижується.

Колективний вплив проявляється в кількох ключових вимірах:

- **Норми групи.** Студенти орієнтуються на те, «що прийнято» в їхній академічній спільноті. Чітко сформовані групові очікування щодо доброчесної поведінки знижують імовірність академічних порушень (Stephens, 2020).

- **Моделювання поведінки викладачів.** Етичний приклад педагогів визначає стандарти взаємодії та формує культуру довіри. Згідно з даними UNESCO (2023), поведінка викладача є одним із найсильніших чинників формування академічної доброчесності у студентів.

- **Колективна відповідальність.** У спільних академічних проєктах студенти навчаються узгоджувати дії, дотримуватись правил цитування, прозоро розподіляти внесок. Це сприяє внутрішньому прийняттю етичних стандартів.

- **Соціальна підтримка.** Атмосфера відкритості та взаємодопомоги знижує потребу в недоброчесних діях, таких як списування, оскільки студенти отримують необхідну підтримку від групи (Hensley, 2021).

Особливе значення у формуванні колективних етичних норм мають освітні заклади, які цілеспрямовано розбудовують політику академічної доброчесності.

Як зазначає European Network for Academic Integrity (2022), ефективними є стратегії, що включають: етичний кодекс, навчальні програми з доброчесності, регулярні дискусії, відкриту комунікацію та підтримку студентських ініціатив. Проте колективний вплив може мати і негативний бік. У групах з високим рівнем толерантності до порушень формується так звана «нормативна девіація», коли недоброчесність сприймається як звична практика (Rettinger & Kramer, 2009). Тому важливо забезпечити системну профілактику, підтримку рефлексії та розвиток культури відповідальності.

Таким чином, академічна доброчесність формується не лише завдяки індивідуальному вибору, а передусім через колективний досвід, соціальні взаємодії та ціннісні орієнтири групи. Створення етичного освітнього середовища, де кожен учасник є носієм і транслятором доброчесних норм, є ключовою умовою формування сталих моральних практик в академічній спільноті.

Список використаних джерел

1. Bandura A. *Social Learning Theory*. Prentice Hall. (1997). URL:<https://www.worldcat.org/title/social-learning-theory/oclc/773017225>
2. European Network for Academic Integrity. *ENAI Recommendations for Strengthening Academic Integrity*. 2022. URL:<https://www.academicintegrity.eu>
3. Hensley, L. Peer Influence and Academic Integrity: A Social-Psychological Perspective. *Journal of College Ethics*. 2021. URL:<https://www.journalofcollegeethics.org>
4. McCabe, D. L., Treviño, L. K., & Butterfield, K. D. *Cheating in College: Why Students Do It and What Educators Can Do about It*. Johns Hopkins University Press. 2012. URL:<https://muse.jhu.edu/book/2190>
5. Rettinger, D., & Kramer, Y. Situational and Personal Causes of Student Cheating. *Research in Higher Education*. 2009. URL:<https://link.springer.com/article/10.1007/s11162-008-9090-4>
6. Stephens, J. Normative Influences on Students' Academic Integrity. *Ethics & Behavior*. (2020). URL:<https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/10508422.2020.1789>
7. Сухомлинський В. *Проблеми виховання всебічно розвиненої особистості*. Київ: Радянська школа. 2012.
8. UNESCO. *Guidelines for Promoting Academic Integrity in Higher Education*. URL: <https://unesdoc.unesco.org> 2023.

Анна ЧЕПЕЛЄВА,
здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальність 053 «Психологія»
Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти
ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ДОБРОЧЕСНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Формування культури доброчесності у системі вищої освіти є одним із наріжних каменів на сучасному етапі її функціонування, адже до плагіатних запозичень з публікацій інших дослідників досить стрімко додалося використання ШІ. Тому підвищення академічної доброчесності – це не просто боротьба з академічним шахрайством, а виховання особистості, здатної приймати етичні рішення та діяти чесно у всіх сферах життя. У частині здобуття вищої освіти така доброчесність охоплює академічну чесність, особисту відповідальність та повагу до прав інтелектуальної власності інших. Адже людина з вищою освітою – це не просто людина з дипломом, а високорозвинена та добропорядна особистість. Відповідно, актуальним вбачається розглянути педагогічні аспекти формування академічної доброчесності здобувачів вищої освіти.

Сучасні дослідження акцентують увагу на ролі освітніх програм та закладів освіти у сприянні формуванню академічної доброчесності та вказують на важливість включення етичних аспектів у навчальні плани, створення ефективних методів навчання та оцінювання, а також підтримку студентів у розвитку моральних та етичних навичок [1].

Формування академічної доброчесності в межах ЗВО є важливим завданням, оскільки це сприяє розвитку інтелектуальної чесності, етичних цінностей і відповідальності серед студентів і науково-педагогічних працівників [2].

Доброчесність здобувачів вищої освіти охоплює академічну чесність, особисту відповідальність та повагу до прав і інтелектуальної власності інших. Під культурою доброчесності розуміємо систему цінностей, норм і правил поведінки, що ґрунтуються на чесності, довірі, справедливості, повазі та відповідальності.

У контексті ЗВО вона передбачає: по-перше, академічну чесність при написанні навчально-наукових робіт (самостійне виконання навчальних завдань, неприпустимість списування, плагіату, фабрикації даних та інших форм обману); по-друге, етичну поведінку у взаємодії з викладачами, адміністрацією та іншими студентами (дотримання загальноприйнятих моральних принципів); по-третє, відповідальність (усвідомлення наслідків своїх дій та готовність відповідати за них).

Важливим елементом формування культури доброчесності у здобувачів вищої освіти вважаємо профілактику академічного шахрайства. Останнє охоплює широкий спектр нечесних дій – плагіат, обман/списування,

фальсифікація/вигадування даних, співучасть у шахрайстві, несанкціоноване співробітництво (табл. 1).

Таблиця 1.

Характеристика форм академічного шахрайства

Категорія	Приклад дії	Характеристика
Плагіат	Подання роботи, скопійованої з Інтернету, книги чи іншої роботи без належного цитування.	Найпоширеніший вид шахрайства. Включає самоплагіат (повторне використання власних раніше оцінених робіт).
Обман/Списування	Використання прихованих матеріалів (шпаргалок, мобільних пристроїв) під час контрольних заходів чи іспитів.	Включає прохання до іншої особи скласти іспит чи написати роботу замість себе.
Фальсифікація / Вигадування даних	Зміна або створення (вигадування) експериментальних даних, результатів опитувань чи бібліографічних джерел.	Часто трапляється у наукових дослідженнях, лабораторних роботах чи дипломних проектах.
Співучасть у шахрайстві	Допомога іншому студенту в порушенні правил, наприклад, надання своєї роботи для списування.	Ця дія є порушенням навіть, якщо особа сама не отримала академічної переваги.
Несанкціоноване співробітництво	Спільне виконання індивідуальних завдань без дозволу викладача.	Наприклад, написання есе чи індивідуального звіту групою осіб.

Педагогічні умови формування культури доброчесності у здобувачів вищої освіти, на нашу думку, являють собою комплекс взаємопов'язаних заходів, методів та середовищ, які оптимізують освітній процес для досягнення цілей виховання. Для формування академічної доброчесності вони повинні бути спрямовані на свідомість, мотивацію та практичні навички здобувачів.

До основних педагогічних умов формування культури доброчесності пропонуємо віднести:

- *змістовно-організаційні умови* – стосуються того, «що» викладається та «як» організовано навчальний процес у ЗВО; такі умови можуть бути реалізовані, по-перше, шляхом інтеграції етичних компонентів у навчальні дисципліни, по-друге, створенням внутрішнього нормативного документу на кшталт «Кодексу честі», розробленого спільно зі студентами та викладачами, по-третє, навчанням навичок академічної культури на кураторських годинах, по-четверте, проведенням обов'язкових вступних тренінгів для першокурсників з проблематики академічної доброчесності;
- *мотиваційно-ціннісні умови* – впливають на внутрішнє ставлення здобувачів до чесності; можуть бути реалізовані шляхом, по-перше,

формування внутрішньої мотивації до чесності на базі обговорення репутації у навчальному та професійному середовищі, демонстрації історій успіху інших здобувачів, пов'язаних з етичним вибором, по-друге, створення атмосфери довіри та психологічного комфорту (забезпечення можливості студентів звертатися за допомогою без осуду, по-третє, позитивного заохочення добродесної поведінки (добродесність має бути помічена та винагороджена);

- *діагностично-контрольні умови* – стосуються механізмів оцінювання та зворотного зв'язку; можуть бути реалізовані шляхом, по-перше, диверсифікації (урізноманітнення) форм контролю знань (зменшення залежності від легко копіюваних тестових завдань), по-друге, забезпечення прозорого та справедливого реагування на порушення (студенти повинні вирити, що система діє однаково для всіх), по-третє, використання зворотного зв'язку для корекції (якщо виявлено плагіат, викладач надає детальний зворотний зв'язок про те, «чому» це є порушенням і «як» можна було зробити роботу правильно).

Ефективна реалізація цих педагогічних умов перетворює боротьбу з академічним шахрайством на системне виховання відповідальних, чесних та етичних майбутніх фахівців.

Список використаних джерел

1. Дюгованець О. М. Формування академічної добродесності у здобувачів економічної освіти : сучасні реалії та перспективи. *Інтелект XXI*. 2024. №2. С. 59-63.
2. Жиленко М. Формування академічної добродесності у здобувачів освіти під час підготовки фахівців спеціальності 011. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогіка*. 2024. № 2(20). С. 28-36.

Марія МАРЧУК,

здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності «Початкова освіта»

Карпатського національного університету імені Василя Стефаника

Тетяна КАЧАК,

доктор філологічних наук, професор,

професор кафедри початкової освіти та освітніх інновацій

Карпатського національного університету імені Василя Стефаника

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ: МОЖЛИВОСТІ ТА ЕТИЧНІ РИЗИКИ

Ми живемо в еру цифрових технологій, здійснюють нові відкриття з метою підвищення рівня комфорту нашого життя. Водночас із появою кожного нового винаходу на початкових етапах неможливо передбачити всі наслідки та особливості його використання. Штучний інтелект (ШІ) не є винятком, адже він

стрімко стає невід'ємною частиною повсякденного життя людей, зокрема й освітян. Завдяки цій інновації відкриваються нові можливості для навчання та розширюється спектр інструментів подання інформації учням. Проте чи все так однозначно позитивно, як може здаватися на перший погляд?

Використання ШІ справді певною мірою спрощує роботу вчителям, багато процесів можна автоматизувати, наприклад перевірку робіт, чи підготовку вправ. Але за цим «полегшенням» приховані і менш позитивні процеси. Наприклад, чи забезпечують сервіси ШІ безпеку наших або учнівських даних? Чи справді проводиться об'єктивний аналіз та справедливе оцінювання робіт? Чи не порушені права на інтелектуальну власність колег, з чіх робіт ШІ бере «натхнення», коли ми просимо його допомогти з генеруванням ідей? Водночас постає одне з найважливіших питань: чи справді всі ці можливості допомагають нам, чи, навпаки, шкодять нашій самостійності і креативності? Пропонуємо розглянути ці та інші питання у даній розвідці. Особливої уваги потребує етичний вимір використання штучного інтелекту в початковій школі, адже йдеться про роботу з дітьми молодшого віку, які ще не мають сформованих навичок критичного мислення та цифрової безпеки. Саме тому питання відповідального, контрольованого та педагогічно виваженого застосування ШІ набуває особливої актуальності.

Які ж основні напрямки у навчанні, у яких ми можемо з користю використовувати штучний інтелект в контексті початкової школи?

1. *Індивідуалізація навчання.* ШІ може допомогти підібрати вправи чи інформацію до конкретного кейсу, темпу учня, пропонувати додаткові завдання для покращення розуміння чи закріплення певної теми. Чи навіть скласти надати фідбек щодо індивідуального навчального плану окремих дітей до рівня загалу. «Це особливо корисно в інклюзивному навчанні та роботі з дітьми, які мають різний рівень розвитку» [4], – так стверджує Н. Щербакова. На нашу думку, яскравим прикладом впровадження ШІ в контексті індивідуалізації навчання є «Мрія» [3]. Це освітня платформа, розроблена Міністерством освіти і науки України, а також Міністерства цифрової трансформації. Це сайт і мобільний застосунок, де учні мають план дня, конструктор розкладу, динаміку досягнень, чати, бібліотеку персоналізованого контенту відповідно до їх зацікавлень та багато іншого. А педагогам натомість зручно, адже є можливість відстежувати прогрес учнів. Поки що цей проєкт показує неабиякі успіхи після 2 років апробації з долучення більш ніж 2000 шкіл.

Водночас варто зауважити, що надмірна опора на алгоритмічні рекомендації може призводити до звуження педагогічної автономії та ризику «ярликування» учнів, коли цифрова система закріплює за дитиною певний рівень чи модель навчання, не враховуючи її динамічний розвиток.

2. *Автоматизація рутинних завдань.* Завдяки використанню штучного інтелекту значно пришвидшується підготовка навчальних матеріалів, звітів та інших щоденних завдань. Також цифрові технології дають змогу автоматизувати перевірку тестів, домашніх завдань і різних видів навчальних робіт. Д. Капко зазначає, що внаслідок цього у вчителів з'являється більше часу для створення творчих матеріалів та індивідуальної роботи з окремими учнями [2].

Показовим прикладом є освітня платформа «Мрія», яка дає змогу педагогам планувати навчальний процес в онлайн-режимі, автоматизувати оцінювання, а також вести облік відвідуваності й планування в єдиному цифровому середовищі. Окрім цього, платформа спрощує створення домашніх завдань, надає аналітичні дані, а інструменти ШІ допомагають генерувати тести, що робить освітній процес більш ефективним та організованим.

Етичним викликом у цьому контексті є також питання прозорості автоматизованого оцінювання, адже учні та батьки не завжди мають розуміння, за якими критеріями ШІ ухвалює ті чи інші рішення. Це може викликати сумніви щодо справедливості оцінювання та знижувати рівень довіри до освітнього процесу.

3. *Підвищення ефективності навчання.* ШІ може створювати інтерактивні та гейміфіковані навчальні матеріали, що збільшує мотивацію та зацікавленість учнів у пізнанні нового. Окрім цього, штучний інтелект може забезпечувати учнів миттєвим зворотним зв'язком щодо результатів їхнього навчання, а також пропонувати індивідуальні плани опанування нових тем, структуровані на невеликі послідовні кроки. Однак постійна взаємодія з цифровими помічниками може поступово замінювати живу педагогічну комунікацію, що є особливо важливою для молодших школярів у процесі соціалізації та формування емоційного інтелекту.

У мовно-літературній галузі корисними можуть бути голосові помічники та інтерактивні програми, які дають змогу додатково тренувати вимову, читати вголос і отримувати зворотний зв'язок щодо помилок без необхідності перебування в закладі освіти. Крім того, ці технології здатні пропонувати творчі завдання зі створення власних текстів, сприяючи розвитку авторських здібностей і креативності учнів. Штучний інтелект також ефективно використовується у вивченні математики: існують ресурси, які пояснюють покрокові розв'язання задач, генерують додаткові вправи для закріплення матеріалу та миттєво демонструють результати. Завдяки таким інструментам учні краще засвоюють математичні поняття, навчальний матеріал і здобувають додаткові знання поза межами програми. Водночас доступна значна кількість цифрових інструментів, що сприяють розвитку уяви та творчості учнів у процесі створення ілюстрацій, коміксів, презентацій, казок, творів, ігор та індивідуальних проєктів. Це може бути корисним як для педагогів під час підготовки дидактичних матеріалів до занять, так і для креативної організації домашніх завдань.

На жаль, використання нейромереж має не лише переваги, а й низку суттєвих ризиків. Насамперед ідеться про питання безпеки та конфіденційності даних. Деякі AI-системи можуть збирати й зберігати інформацію про учнів і педагогів. Під загрозою опиняються історія навчання, результати виконання завдань, індивідуальні характеристики та персональні дані. Проблема полягає в тому, що така інформація не завжди має належний рівень захисту.

Ю. Заболотній, досліджуючи це питання, наголошує, що важливим є забезпечення захисту даних від витоку або несанкціонованого використання. Зокрема, в одній зі своїх праць він зазначає: «Головний виклик – захист цих даних від витоку або несанкціонованого використання. Наприклад, у 2023 році

компанія OpenAI заборонила використання ChatGPT у деяких країнах через загрози конфіденційності» [1]. Дослідник підкреслює, що існують міжнародні стандарти захисту персональних даних (наприклад, GDPR (ЄС), який обмежує збирання, зберігання та використання персональної інформації; FERPA (США) – захищає інформацію студентів у навчальних закладах), однак їх дотримання в освітньому середовищі потребує особливої уваги та контролю.

Також проблемою може стати дискримінація певних категорій учнів алгоритмами. Деякі мовні моделі можуть не сприймати індивідуальні характеристики мовлення людей по типу акценту, вживання діалектизмів чи наявності фізіологічних вад вимови і вважати їх за помилку. Вчені фіксували випадки, коли ШІ оцінював творчі висловлювання як граматичні помилки і знижував бали.

Окремою проблемою, на нашу думку, є той факт, що регулярне використання AI-технологій шкодить когнітивним навичкам людей, особливо коли мова йде про дітей. Крім того, існує ризик формування залежності від підказок ШІ, коли учень звикає отримувати готові відповіді замість пошуку власних рішень, що суперечить цілям розвитку навчальної самостійності в початковій школі. Постійне використання штучного інтелекту без усвідомленого підходу може призводити до зниження рівня самостійного мислення та звички перевіряти отриману інформацію. Тому не менш важливим завданням педагога є формування в учнів умінь критично оцінювати інформацію, перевіряти її достовірність і раціонально використовувати інтернет-ресурси.

Підсумовуючи викладене, зазначимо, що штучний інтелект є сучасним і корисним інструментом, який дає змогу педагогам суттєво підвищити ефективність освітнього процесу. Нейромережі здатні полегшити роботу освітян, автоматизувати застарілі бюрократичні процедури, добирати навчальні матеріали відповідно до рівня підготовки учнів та робити навчання більш захопливим. Водночас необхідно враховувати низку важливих аспектів, зокрема питання конфіденційності, достовірності інформації та дотримання балансу між цифровими технологіями й особистим педагогічним впливом. Адже жодна технологія не може повноцінно замінити живу взаємодію вчителя з учнями.

Таким чином, етичні ризики використання штучного інтелекту в початковій школі не заперечують його освітнього потенціалу, проте вимагають чіткого педагогічного контролю, нормативного регулювання та формування культури відповідального користування цифровими технологіями. Усвідомлене й відповідальне використання штучного інтелекту в освіті сприятиме формуванню креативного, самостійного та критично мислячого покоління, здатного активно впливати на розвиток нашої держави.

Список використаних джерел

1. Заболотній Ю. Л. Етичні аспекти застосування штучного інтелекту у навчанні. *На урок*. URL: <https://naurok.com.ua/etichni-aspekti-zastosuvannya-shtuchnogo-intelektu-u-navchanni-461767.html>

2. Капко Д. В. Використання штучного інтелекту в освіті: можливості та ризики. *Всеосвіта*. URL: <https://vseosvita.ua/blogs/vykorystannia-shtuchnoho-intelektu-v-osviti-mozhlyvosti-ta-ryzyky-107262.html>
3. Мрія. Державна освітня екосистема для учнів, батьків і вчителів, яка надихає вчитися та допомагає знайти себе в сучасному світі. <https://mriia.gov.ua/app>
4. Щербакова Н. В. Застосування штучного інтелекту на уроках у початковій школі. *На урок*. URL: <https://naurok.com.ua/zastosuvannya-shtuchnogo-intelektu-na-urokah-u-pochatkoviy-shkoli-493612.html>

Наукове видання

***АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ:
СУЧАСНИЙ ДИСКУРС***

***ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ
УСЕУКРАЇНСЬКОГО НАУКОВО-МЕТОДИЧНОГО ВЕБІНАРУ***

Статті друкуються в авторській редакції.
Матеріали зверстано з електронних носіїв, наданих авторами публікацій.
Відповідальність за зміст тез несуть автори публікацій.

